

„Gorjul e o regiune de surprize...” (Tudor Arghezi)

Gazeta Gorjului

revistă de cultură / apare lunar la Târgu Jiu

serie nouă / anul I / nr. 9 / Septembrie 2025 / 32 pagini / 3 lei
un proiect editorial susținut de S.C. GORJEANUL S.A.

A venit toamna...

Florin Preda DOCHINOIU

semnează în paginile revistei:

Paul Aretzu • Mircea Bârsilă • Marcel Bejgu • Ionuș Viorel Bordeiași • Ionel Bușe
Dan Mircea Cipariu • Dorel Dumitru Chirițescu • Florin Preda Dochinoiu • George Drăghescu
Ion Șerban Drincea • Suzana Fântânariu • Gheorghe Gorun • Alex Gregora
Gheorghe Grigurcu • Ion Hirghiduș • Ion Mocioi • Valer Neag
Andrei Novac • Petre Pandrea • Ion Popescu Brădiceni • Ana Maria Sandu • Ion D. Sîrbu
Costel Stancu • Marius Marian Șolea • Vasile Vasiescu • Toma Velici

Editorial

Cârstovul viilor

„Bă, Domnule sau cum să-ț zâc să nu cad în greșală, vezi dumnea-ta, avem parte de-o toamnă de aur. Că tot auzim ba una, ba alta și vedem pe la televizoare că-s lipsuri și să vaită toți de i-am ales noi, că nu să mai poate. Io-te că la noi, la țară, să poate.... Mai greu, da ne mișcăm. Incă. Nu mai departe că luna asta fusăram la praznic, de Cârstovul viilor. La Lăzărești. Aci, lângă noi. N-a mai fost ca altă dată că s-a îpuțânat lumea, s-a băgat teveau pe de-a rând și ăsta afectează fără mulă. Și și la cules nu ne-am băgat c-am zâs s-o mai lăsăm, să mai amiruie și strugurii cât s-o mai putea din dulceața soarelui ăsta de încă paște deasupra noastră. Și vinu de-l dete-ră la masă făcusa floare... Ș-apoi, să știi că să vede că s-a boierit lumea rău de tot. Ai de-s sânğuri și mai pot mesteca cât de cât și nici nu prea mai au obligații la alții, fac de datorie sărbătorii pe furis. Păstrează obicei, pun masa-n târnaț, da ce folos, că și-au pus geamlăc până sub streășină și nu-i vezi, nici câți îs, nici ai cui și nici ce-au dinaintea lor. Aud că pe unele locuri, pe la casele de au copiii plecați, să țâne praznicu, da de la distanție, cică *online*, fiecare stă la el, mănâncă ce are și cât poate, totu-i să se respecte ora locală. Ca să poată să fie toți de față. *În timp real*. Numa așa răușim să mai păstrăm tradiția. Da nu să mai duc unii pe la alți și nici horele nu să mai țân. Și nici nu să mai termenă cu băta. Acu să uită toți în telefoane de li să pare că au fost împreună. Io am apucat și anu ăsta *de-adevăratelea*, că încă mai avem unde bate la poartă. Da la anu nu să știe. La plecare am făcut un ocol mic și-am intrat pe unde erau o dată pimnițele din Dealu Niculeștilor. Nu mai e nimic. A măi rămas doar o vie și o pimniță. Parc-a-s uitate doar de dovadă la fața locului. S-a termenat... Unii și le-au loat acasă și le-au cam făcut căpriori de sobă, alți au vândut din bărnele ale mai ca lumea la ai de se ocupă de fac mobile, mai e una la Muzeu pe la Sibiu și arată mai bine de cum era-n deal la vie. S-au pierdut toate. Nici poze nu prea sînt, nici cu ele și nici cu oamenii de le-a avut. S-au trecut și ei și povestea... Mai are unu sîngur o pimniță montată la line, de să radea lumea de el, da nu-i din Dealu Niculeștilor, e adusă de pe la Tunși, un sat de ține de orașu Țicleni. Are separat și vreo patru stâlpi dintre ai mai făloși, zâci că-s făcuți cu răuri cum erau cămășile o dată cusute pe măchizet, îi ține cu el în casă, așa-i sînt de dragi, da nici ăști nu-s de pe la noi, i-a loat pe bani de la unu de la Tălpășești, care și ăsta s-a curățat de lucruri că nu s-a mai putut ține la ele. Așa s-a întâmplat pe de-a rîndu... Am mai rămas cu tradiția ca să avem motiv să ne mai

adunăm la masă. Astea-s vremuri-le! S-a ales prafu... Ești curios să-ț spun dacă s-a făcut vinu anu ăsta? Cine-a păstrat via și-a și văzut de ea cu interes a avut ce băga-n butoi. Ailalt să bea cu paharu de la *La Zamfir*. De-al adus cu cisterna și cu tratațiile la zi ca să nu facă floare. Noi am rămas cu obiceiurile ăle vechi, bem cu căldarea pe masă și ne uităm unii la alți *live*, pe Facebook sau pe WhatsApp. Ca să ni să pară că nu sîntem singuri. Facem de mai și legumim la el, așa fel ca să ajungem până la ăl nou. Care l-o mai apuca. Că nu ni se mai prea alege și-i bine să ai o bază... Acu-i pe puteri. Așa ne-au învățat ăștia. Îi ca la parastase. Apuci pachet, ai fost, nu, nu te bagă nimeni în sama, nu exiști. Totu-i să te-alegi cu ceva și să nu pleci cu mâna goală. Numa așa ești la vedere și s-ar putea să te mai și salute careva. Bun înțales că-n gând nu te iartă...

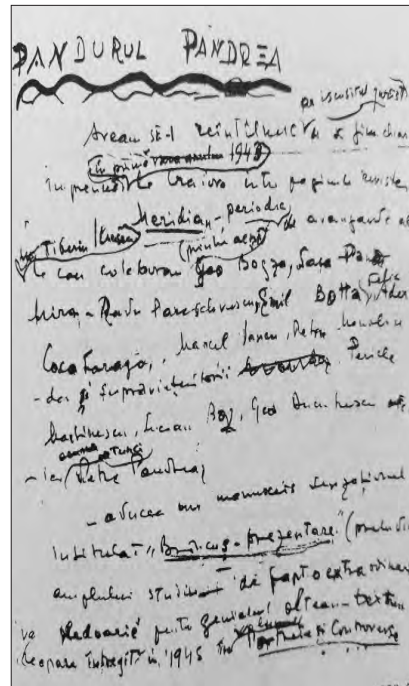
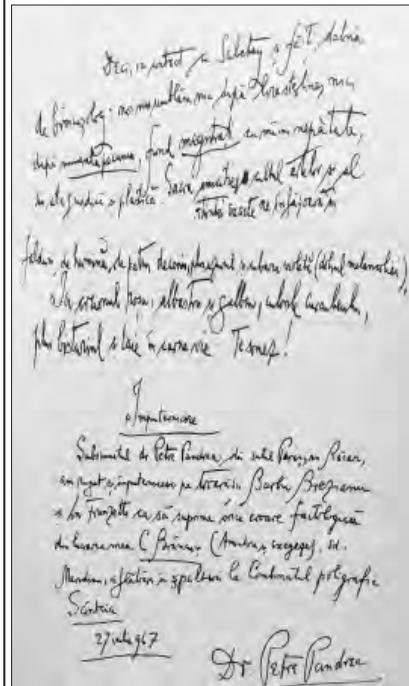
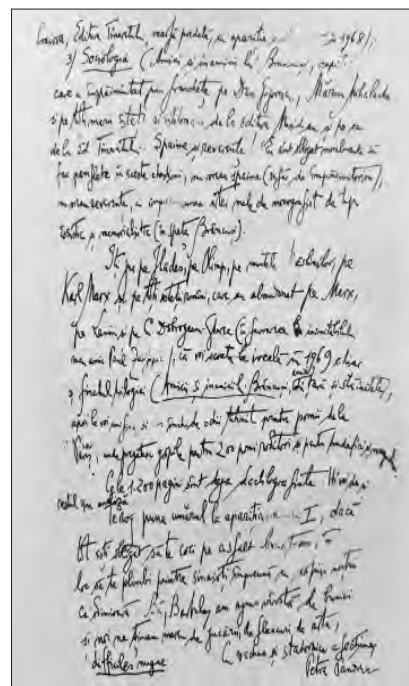
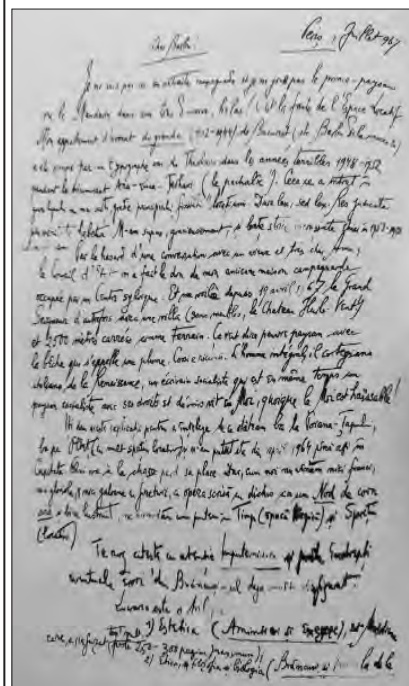
Zici că ce așteptăm? Așteptăm... pensia. În juru ei ne facem toate nevoile. Care-o are, care nu, încă mai aleargă. Cum face Gore-al Fichi lu Păsat de la Grui, de s-a măritat la noi în mahala, ăla de cică a fost artificier la mină la Uricani. L-a dovedit muieroa că n-are toți anincherbaț așa cum s-a lăudat, că d-aia l-a primit și ea în așternuturile ei, pentru pensie, că pentru ce altceva, și l-a tot hălăit de l-a apucat pe ăsta capu și pleacă de-o vreme în fiecare zi de-acasă, în șalopetele-ale vechi de i-a rămas de la mină, și umblă pe Grind, pe la Cerbu și pe la Păcălești și puscă toată ziua, până-n beznă, cu niște petarde de le face el, cică să nu vie careva să dea atac pe la viile oamenilor, vii care nu mai ezistă de când cu Revoluția, da el să consideră că-i în câmpu muncii și ține neapărat să încherbe anii și să ia pensia-ntreagă, să scape de gura muierii. Și să vezi comedia dracu, că nu-i mai place nici vinu. S-a boierit. Cere câte un ceai la *La Zamfir*, îl bea amănat de n-ai nici ce să mai vorbești cu el. Muierii lui i s-a cam făcut frică de-o vreme, ca nu care cumva să-l mănșe șacalii dinspre ziuă, când urmă la Inoasa ud și c-o spinare de lemne, obosit de n-are nici ce mai povești. S-au schimbat timpurile rău de tot. Nu ne rămâne decât să ne manținem cum om putea ca să fim de față la tot ce-o să mai fie. Și să tratăm problemele astea de le petrecem așezați ca lumea la masă, dacă s-ar putea pe la alți și, neapărat, între noi să fie o oală cu vin de-al bun. Că altfel...

Să știi dumneața că ne-am uitat într-o sară, printre picături, și pe *revista de cultură* de ne-o trimet cu poșta. Nu-i ușor, bag sama, da nici la noi, la *cultura viței de vie*, nu-i așa cum pare să creadă lumea”...

Vasile VASIESCU

Caietele de la Voitești

corespondență Petre Pandrea - Barbu Brezianu

„O smerire față de tine însuți”

A.E.: „Nu te plânge, amice. Suferi o pedeapsă pentru greșelile pe care le-ai săvârșit și deopotrivă pentru cele pe care le vei mai săvârși”.

„Vinul este o mască hieratică. Toți oamenii și toate popoarele știau asta cândva. Descifrarea măștii coincide cu dezlegarea din spasmul răului. *Dionysos lysios* - ziceau grecii - Zeul-Vin Mântuitor. Spunând acestea, abia am atins însă obiectul, cel mult la modul foarte general. Abia dacă am rostit că vinul are chip divin. Or, știm prea bine, nu există vin în general, așa cum nu există nici om în general. Există Ioan, Pavel, Grigore, Nicolae, Andrei și există Sara, Paraschiva, Ana, Ramona. Astfel există vin de Somló, vin de Pannonhalma, vin de Arács, vin de Kiskörös. Ba mai mult, fiecare an, fiecare gospodar, fiecare butoi are propriul vin. Toate vinurile țin de un singur zeu. Însă toate vinurile își au geniul lor propriu. Și aceste caractere singulare sunt tot măști. Gura este cea care recunoaște masca” (Bela Hanvas).

Senectute. Totuși un progres, de fapt cel mai important. Te simți tot mai dependent nu de tine însuți, ci de Dumnezeu.

„A voi ceea ce Dumnezeu nu vrea. A nu voi ceea ce Dumnezeu vrea: cei doi poli ai lumii osândite, în jurul cărora am vrea să facem să se învârtă universul” (Monseniorul Vladimir Ghika).

Obiecte care varsă o lacrimă invizibilă, care scot un suspin inaudibil. Obiecte de care ne folosim multă vreme, pe care le domesticim, le iubim aidoma unor viețuitoare.

X scrie din incapacitatea de a trăi „normal”, precum un ins nevoit a se folosi de un scaun pe roți.

Libertatea care se ascunde din pudoare, libertatea care se ascunde din viclenie.

A.E.: „X, slugarnic din incapacitatea sa de-a fi sincer, suflet de slugă nativ? Să fie posibil și așa?”.

Chipeșul X, sub raport moral un cifotic.

„Soarta puilor de pasăre m-a preocupat toată noaptea; m-am dus cu Alexander, pe ploaie, în pădurea din mlaștină, să-i eliberez. Truda la înălțime a fost dificilă; în vreme ce tăiam sârmele cu un clește, puii, acoperiți încă pe jumătate cu puf, își chemau mama cu mieunatul lor de pisică și mă apucau de mână cu micile lor gheare. Țineau deschise ciocurile albastre tivate cu o piele galbenă ca de ceară și-și încovoiau limba, așa cum pot fi văzuți pe blazoane, încă de pe acum însuflețiti de mândria neînduplecată de a prefera să moară în loc să fie atinși, fie și de o mână ce vrea să îi ajute” (Ernst Jünger).

Aura de solitudine, chiar dacă nu e vizibilă la prima vedere, pe care o poartă orice mare creație.

lubirea nu e popas, nu e final, ci o deschidere continuă, dureroasă. Iubim autentic atunci când ne asumăm condiția sa divină, infinită, și totodată când ea binevoiește a-și asuma condiția noastră telurică, efemeră. O supremă intersecție, după expresia lui Evdokimov.

„În realitate prețios e numai rodul spontan al meditațiilor uitate” (Nicolás Gómez Dávila).

Copilăria o vârstă mitică, întrucât receptează imaginarul drept real și realul drept imaginar. Suveranitatea sa inconștientă asupra lumii înconjurătoare.

Imprevizibilul face parte din creație astfel cum face parte din lume.

„Afară de spiritul de discernământ, tot ce e mai rar în lume sunt perlele și diamantele” (La Bruyère).

Creația, aidoma credinței, o măsură a nemăsurii.

Timpul aidoma unui tunel transparent prin care ne e dat să efectuăm călătoria vieții, putând astfel urmări cu privirea peisajul ambiental.

„Dar ce înseamnă sfințenia în contextul istoric al lumii moderne, lume profund desacralizată? În cel mai bun caz, sfințenia este trimisă cu politețe la mănăstiri, departe de lumea oamenilor, ceea ce înseamnă că omul de azi nu se mai interesează câtuși de puțin de ea, că o consideră un obiect care îl stânjenește, inutilizabil și bun de pus în podurile istoriei.

Dar mai este ceva: chiar și în mediile conformiste ale religiei instituționalizate, numele lui Dumnezeu poate provoca, într-un suflet de altfel sincer, un reflex imediat de plictiseală.

Frumoasa mediocritate a celor care «gândesc bine» și se iau în serios impune stilul apăsător al regulilor și constrângerilor și mentalitatea lor exprimată prin discursuri edificatoare și predici ale căror formule goale de conținut sunt etalate în mijlocul inflației verbale universale. (...)

N-au afirmat, oare, Părinții Conciliului Vatican II, în mod clarvăzător, că cel mai mare vinovat pentru ateismul modern este creștinătatea înseși, cu teologia ei scolastică, cu predica ei arhaică, cu catehismul ei neadecvat la obiect?” (Paul Evdokimov).

Sacrificiul dimineții: scrisul. Sacrificiul serii: prostrația.

Un poet își revelează propria figură interioară, un critic revelează figura interioară a autorilor. Ferice de criticul cu ambele înzestrări.

Societatea suferințelor. Suferințe care se contonează, altele care se tolerează, altele care se fletează.

Senectute. Și încă nu te-ai decis a merge azi mai departe, aștepti resignat departele care să adopte mizericordios chipul aproapelui.

„Chiar dacă ai fi gonit la capătul lumii, în orice colț sălbatic de țară te-ai așeza, acea așezare, oricum ar fi, îți va părea primitoare.

Interesează mai mult în ce stare de spirit vii decât unde mergi și, de aceea, nu trebuie să ne legăm sufletul de nici un loc. Nu m-am născut pentru un singur colț de lume; patria mea este întreg universul.” (Seneca).

Ignoranța într-o anumită privință n-ar putea adopta chipul unei absoluțiuni? O zi în care pur și simplu nu vrei să ții seama de unele lucruri.

Să constituie iubirea un triumf paradoxal al solitudinii?

Departele? În cazuri ferice, transformat într-un mit al aproapelui. Bunăoară amintirile primelor vârste.

„«Dumnezeu i-a făcut o soră amintirii, scrie Michelangelo. I-a zis speranță».

Am iubit mult trecutul. Dar totdeauna am preferat viitorul.

Mi-am petrecut timpul și viața sperând mereu altceva. Sper încă să găsesc altceva dincolo de lumea aceasta și dincolo de moarte. Dar ce anume?” (Jean d’Ormesson).

Poetul, remarcabilul la un moment dat poet clujean din tinerețea subsemnatului, care l-a cunoscut puțin în persoană, rămas în urmă s-ar spune din solidaritate cu Destinul puțin prielnic al unui bun prieten. Numele său: Miron Scorobete. Și se pare nu e un caz singular.

Un turism al întrebărilor printre răspunsuri atât de eterogene, încât nu doar că nu dobândesc efectiv răspuns, dar capătă ele însele postura unor alte întrebări, într-un carusel al unei conștiințe ce se dorește „la zi” cu sine însăși.

„O țestoasă uriașă din vestul insulei Santa Cruz, din arhipelagul Galápagos, în vârstă de aproximativ 100 de ani, a devenit mamă pentru prima dată, reproducându-se cu un mascul de aceeași vârstă la Grădina Zoologică din Philadelphia.

E o știre la fel de surprinzătoare ca aceea de luna trecută cu femeia în vârstă de 66 de ani care a dat naștere celui de-al zecelea copil, în Germania, fără a recurge la reproducere asistată și fără a întâmpina greutăți.” (Dilema, 2025).

Îți descoperi slăbiciuni la care nu te-ai gândit. O smerire față de tine însuți.

Ești în măsură a stabili cu bună credință vulnerabilitățile unui Celălalt, dacă în prealabil ți-ai adus la conștiință propriile vulnerabilități.

Satisfacția aidoma unui vis care nu mai ține seama de sine.

„Picturi celebre, cum ar fi Mona Lisa (Leonardo da Vinci), Țipătul (Edvard Munch) ori Persistența memoriei (Salvador Dali), au primit interpretări muzicale pe măsură, strânse într-un album realizat de Laboratoarele Dolby, în parteneriat cu Institutul Național Regal al Persoanelor Nevăzătoare din Marea Britanie.

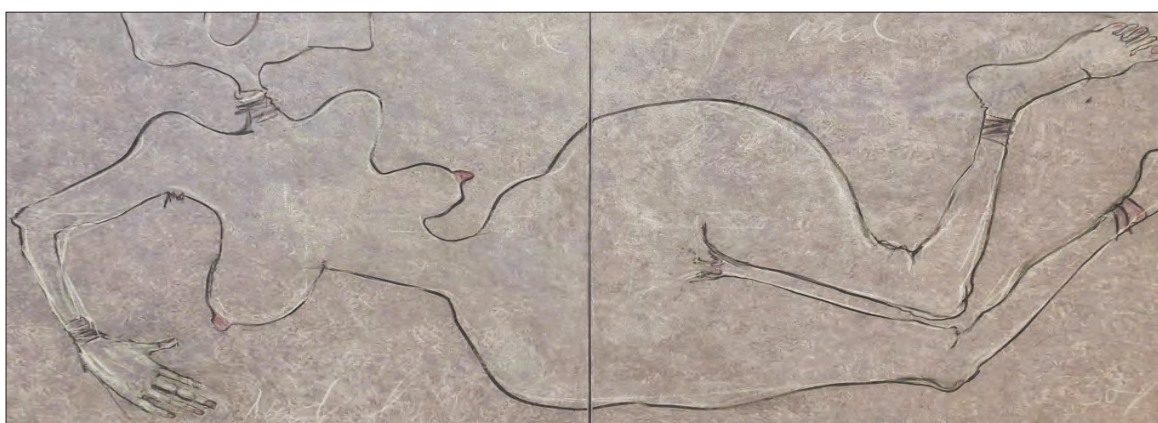
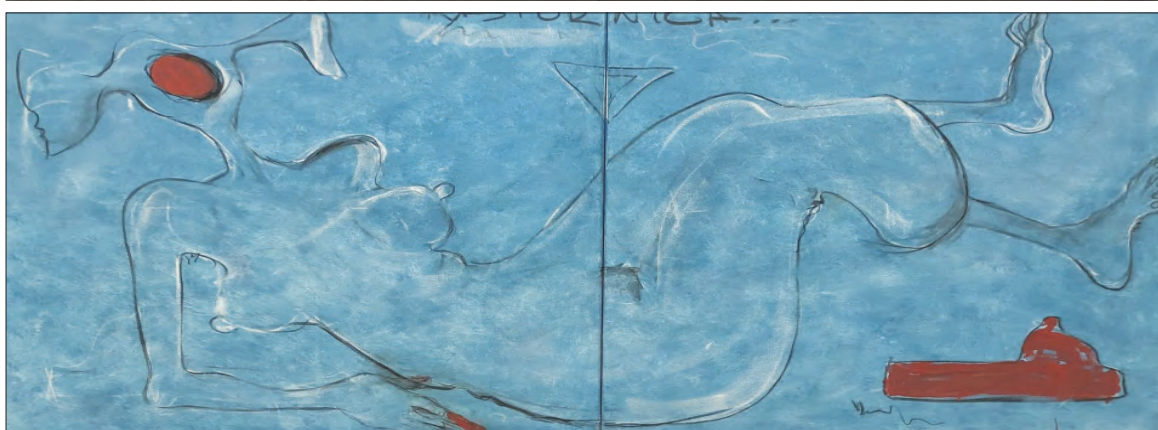
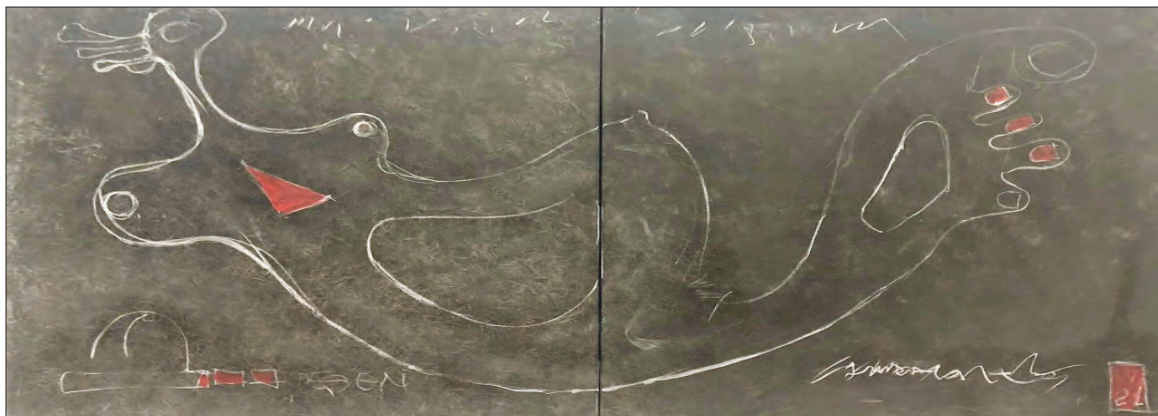
Menirea acestui proiect este de a ajuta persoanele total sau parțial lipsite de vedere să experimenteze lucrările de artă într-un mod nou, să le înțeleagă mai bine.” (Dilema, 2025).

Scriptor. Uneori, așternând un text, ai în scurtă vreme o stare de oboseală, opacă, presantă. Alteori o stare de reculegere ca și cum l-ai fi putut continua nelimitat. O prosternare în fața acestuia.

Admirația, cel mai înalt afect al intelectului.

Gheorghe GRIGURCU

Valer Neag

Vremea obsesiilor picturale

Slujitorul de fiecare zi al culorilor suferă în solitudine pentru oricare lucrare ajunsă a fi înrămată, gata a părăsi „politicos interesată” atelierul - „spre alte zări, spre-o veșnicie” -, atrasă îndeosebi de albul pereților domestic văruiți de *Sărbătoare*.

Valer Neag e unul dintre nonconformiștii instituționalizați deja, atitudinea lui ajungând câteodată ușor stânjenitoare în raporturile-i cu lumea oficială, inautentică atunci când ar trebui să fie de folos semenilor ei.

Anul trecut, tot într-un septembrie de aur, când părea cantonat cu aplicație într-o solitudine impusă suveran, dar care nu-l prindea în niciun fel, de Ziua-i, la 70 de ani, parcă toți am uitat și *Sărbătoarea* artistului s-a petrecut fără afiș și cu simezele stingher ascunse vederii noastre dintr-o pudoare inabil gestionată cultural. Filiala confrăților lui nu l-a avut „în program”, Centrul care prin fișa postului girează activitatea artiștilor, atât câtă e, se afla „în refacere” și totul s-a amânat *sine die*, cu scuzele desenate stângaci

pe geamul murdar al avizierului de sub streășina instituției cu pricina.

Și a mai trecut un an, aidoma unui vis tăvălit în bezna minții unora. Și în septembrie curent, la rându-i rămas încă de aur, datorită inițiativei laudabile venită din partea Muzeului Județean, ne-am bucurat să fim martori la un eveniment expozițional de *Sărbătoare* pricinuit de întâlnirea, până mai ieri „mizericordios amânată”, cu domnul Valer Neag, executând la bară fixă de data asta cu nonșalanță tinerească, în fața unei numeroase asistențe și în exclusivitate - „Exercițiul 71”. I-a fost de-a dreapta, spre a-i acorda la nevoie primul-ajutor, chiar Marius Ghica, venit de la Craiova ca invitat special, și l-a vorbit de bine Dorina Cioplea, de cuvântul căreia ne legăm și noi: „Valer Neag se inventează, se caută, se pierde și se regăsește printr-un exercițiu de (auto) cunoaștere prin artă. „Exercițiul 71” este o nouă incursiune în lumea complexă și paradoxală a artistului, în care candoarea se îmbină cu ludicul, erotismul cu restricția, personajele lui fiind decantate până la linie și la o paletă cromatică foarte restrânsă...”

Într-o atmosferă plină de căldură, la vedere și fără inhibiții, stau încă tolănite pe pereții înalți ai Muzeului câteva „principele X”, desenate frugal, în culori puține, încercuite în liniile subțiri, aproape serafice, trasate cu pensule moi de-a lungul și de-a latul unor trupuri neîmblânzite suficient, amintind de... „Madonele” lui Rafael. Predispus lecturilor eminesciene, într-o bună dispoziție artistică, dar mai ales presat de rigorile contractuale impuse de Muzeu, n-a avut încotro: „Și-a creat pe pânza goală pe Madona dumnezeie, / Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin, / Fața pală-n raze blânde, chip de înger, dar femeie, / Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin”.

Contaminat și sedus de poezie, pictorul nostru compune partiturile câtorva prelucrări „de atelier”, înobilând pânzele albe de în cu o iconografie afișat decorativă, capabilă să ne facă să empatizăm cu personajele-i nimbate aluziv cu extremă subtilitate. Îl așteptăm iar, tot într-un septembrie, cu „Exercițiul... 72”. (v.v.)

Ion Șerban Drincea

Credințe

S-au adunat atâtea credințe
oamenii au privit spre cer
nu știau pe unde merg

Dumnezeu a căzut în genunchi
și-a împreunat mâinile
strânse strânse strânse
sub semnul crucii
s-a închinat ca pământeni
și a spus AMIN

Semnul zborului

Păsările nu uită zborul
chiar dacă aripile lor amorteșc
în plecarea chemării cuiburilor
se adună în durerea odihnei
rămasă în semnul umbrelor
proiectate pe harta cerului
de la răsărit la apus

oamenii și-au dorit zborul
dar l-au uitat pe umeri
în drumul mâinilor
aplecate spre mirarea pământului

Cred

Cred în puterea luminii
de la clipa începutului
drumul e calea nașterii
spre nesfârșire
precum în ciutură
se adună setea
spre nemoartea izvoarelor

Între cer și pământ

Pământul îmi umblă picioarele
le obosește pe meridiane
pictate cu țărâna lui
cerul îmi crește aripi pe mâini
cu stele sculptate pe degete
fiecare mă vrea
dialoghează la poarta soarelui
întrebându-se al cui sunt

Mereu drumuri

Uneori bucuriile mă apasă
îmi sapă izvoare în ochi
pentru îngerii însetați

pornesc cu apele în urme
mă opresc la răscruci de drumuri
imit zborul păsărilor
desenat în mâini
obosite în căutarea sensurilor
din bucuria mirată în iubire

Echilibru ales

Gândurile se culeg ușor
să nu se risipească
întreabă-te cu sfială
unde le pui
roagă-te să le crească aripi
cu zbor în scocul inimii
din poarta chemării sângelui

Bucurii

Copilul acela cu gânduri de minuni
acum împletește vorbe în fulgere
deslușindu-le neînțeleșurile
adunate în buchet de iubiri
cu zboruri înalte rotite
din aripi de îngeri
peste curtea imperială a nașterii

paznicii luminii au dezlegat toate drumurile
cu sensuri din geana soarelui
strecurându-le în culorile curcubeului
proiectate pe cerul timpului

De-ale viselor

Ce bine este când visezi
trăiești în două lumi
o lume în care te-ai născut
și simți pământul sub picioare
mergând pe spinarea lui
și grăbit și mai încet
în toate sensurile
cu multe încălțări rupte
în popasuri pierdute la răscruci
pe rătăcirii de drumuri știute sau neștiute

universul visului e a doua lume
zbori fără aripi pe sub cer
te odihnești pe stele
te plimbi cu Carul Mare
în vizită la îngeri
tras de caii Sfântului Ilie
când te plictisești
te urci în Carul Mic
spre lumina luceafărului
și faci închinăciuni
la poarta cerului
să poți intra fără pașaport
pe întreg teritoriul viselor

Resemnare

Cuvintele sunt puține
literele lor plâng
la marginea alfabetului
când iubirea din semnul crucii
pierde drumul inimii
din ritmul vieții
timpul de la naștere
uitat peste chemări
visate în altarul gândului

Primul început

Când arunc zarurile din vorbe
pe întinderea gândurilor
se aud îndemnuri de tăcere
la granița dintre inimă și cuvinte

vocile se opresc în rădăcini de uimire
capătă semnele mirării
și se ascund în ecouri

mă opresc în pragul timpului
venit din vibrațiile viselor
spre nemurirea uitată
sub semnul cunoașterii
de la poarta Edenului
aplecate între bine și rău

Destăinuire

Drumul nașterii mele
trece prin porțile inimii
deschise de la primul cuvânt
din magia vorbirii
sculptată în litere
cu lumina răstignită
în răsăritul soarelui

am cules aura bucuriei în daruri
pentru cei chemați la mirul botezului
de la nașterea vorbelor
la capătul libertății
și colind în semnul chemărilor
arcuite peste punctele cardinale

Chemare

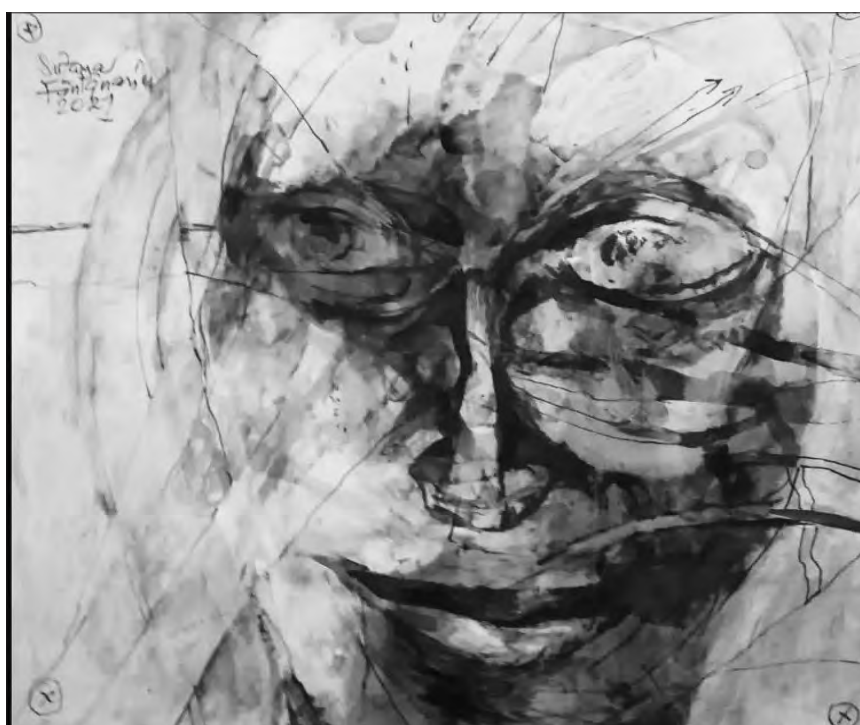
Am fost chemat la izvoare
să ascult cum cântă apa
când pietrele îi stau în cale

susurul ei plângea melodos
dar eu îi simțeam povara
și o adunam în lacrimi
ascunse în tăcere

mă bucuram când în ochii apei
dansau peștii zburând peste valuri
trimiși în descântece de imnuri
sub diapazonul viselor
proiectat în chemări siderale
cu ecouri în desenele timpului

La Aniversară

Suzana Fântânariu

Un triumf – aura sacrificiului

Ce poți să-i scrii Suzanei Fântânariu pe un colț de pagină de gazetă? Îi urezi „La mulți ani” de la Târgu Jiu, unde încă are prieteni care-și amintesc „cu interes” de excepționala-i expoziție de la Muzeu deschisă, iată, acum câțiva ani. Venită direct de pe băncile Academiei de Arte din Iași, ea, profesoara din anii '70 de la Craiova, a confirmat și ca pedagog, așezând în fruntea „listei scurte” cu artiști contemporani pe câțiva dintre foștii-i elevi: Alina Roșca, Ioana Bătrânu, Dărie Dup, ca să-i amintim numai pe cei la care ținem și noi în mod deosebit din motive... strict personale.

La începutul carierei a remarcat-o cu deosebire scriitorul Ion D. Sârbu, pe care-l cităm dintr-o scrisoare la care artista ține necondiționat:

...Teatrul, i-am spus într-o zi Suzanei, este o formă de filozofare: „gâlceava înțeleptului cu lumea”...

Pe urmă m-am dus și i-am văzut lucrările. Și am înțeles în primul rând, că și grafica ei este o formă de filozofare.

Dialog dramatic cu enorma, cumplita și totuși superba complexitate a acestei lumi...

Albul și negrul, nu sunt culori: sunt principii.

Coordonate morale, esențe pur dialectice, pe care se înscriu curbele măreției și mizeriei și iar a măreției omului de astăzi.

Iar cele două dimensiuni ale tabloului, nu limitează, nu aplanează lumea: ci o ascund și comentează în șoaptă, în umbre și penumbre, simțiri și presimțiri, povestea gravă a timpului interior, simbolurile mozaicale ale omenirii, văzute dinlăuntru, cu spaimă, dragoste, reproș sau laudă: cu speranță și omenie - cu rigla într-o mână și clepsidra în cealaltă.

Aceste grafii (eu le-aș numi „engrame”) nu se descifrează dintr-o dată: se citesc cu de-amănuntul, se ascultă cu ochiul, se cercetează cu magica lupă a empatiei, a introspecției. Fiindcă numai așa aceste social-politice eseuri, vor deveni, pentru spectator, chei de autocunoaștere, cărări ce se întorc din aventura lumii, înapoi la liniștea semințelor, semnelor, oglinzilor originare. Prin plecarea-i la Universitatea din Timișoara, în Bănie s-a așternut deasupra simelor locale o ceață deasă, care încă sufocă orizontul artelor vizuale cu prea multe promisiuni fără acoperire, desenate caligrafic pe întinderea îngălbenită a afişelor stradale în așteptarea măcar a câtorva performanțe artistice.

Demult, s-a bucurat de un sejur nesperat la Paris, urmare câștigării unei Burse Brâncuși, și cu o astfel de carte de vizită, în ultimii 20 de ani, a cucerit cam toată lumea artistică. De pe oriunde a expus, în galerii și muzee importante, a primit flori, a cules aplauze și a rămas în amintirea tuturor iubitorilor interesați de artă adevărată. Nu-i puțin lucru pentru o viață de artist! (v.v.)

Costel Stancu

* * *

Sîntem aruncați din marele cuib de pasărea-mamă.
Unii în leagăne, alții în morminte. Timpul dintre
gheare și cioc se rostogolește, neiertător, înainte.
Ne regăsim singuri, aerul ni se prăbușește pe umeri,
greu cît o grindă. Pășim cu aripi căzute și
fără chip în oglindă. Dar privirea n-o coborîm,
în pămînt, niciodată. Sufletele noastre au rămas
părăsite, acolo, sus, pe o insulă suspendată.
Rîvnim la ea, nesățios, precum la oul desăvîrșit,
fără contur, nouat. Din cînd în cînd,
pasărea-mamă ne ciocănește în creștet,
semn că nu ne-a uitat.

* * *

Moartea? O momeală mișcată
cînd în sus, cînd în jos
de un pește nehotărît despre care
se spune că l-ar fi precedat pe Hristos.
O ancoră ce-și ține răsuflarea cînd e aruncată
pe fundul mării, în toiul furtunii;
un cuvînt al cărui înțeles
sînt în măsură să-l știe doar unii.
O plasă de siguranță îndepărtată,
cu mișcări ca focul de treze,
înainte saltului mortal prin care trapezistul
vrea (a cîta oară?) să se reinventeze.
Moartea? O fetiță căreia i se face milă
de omul de zăpadă din curte. Și, vai!
Se repede să împartă cu el, bucurioasă,
ceșcuța ei, fierbinte, cu ceai.

* * *

Sînt pește zburător, nu mă loviți,
ci trageți, cu săgeata, mai departe.
Duc apă vie celor osîndiți,
în marele deșert al apei moarte.

Lăsați-mă să trec în zboru-mi lin
peste-ale voastre oaze de noroi,
unde vă tăvăliți porcește-n vin,
nădăjduind la Viața de Apoi.

Ochiți-mă în gînd, apoi uitați
de mine ca de-un vis urît al firii.
Duc o speranță celor bestemați
să fie pradă de război orbirii.

Voi face drumu-ntors pe înserat,
ușor ca un contur de piatră seacă,
și-am să aud, cu un prelung oftat,
cum sufletul în sine se înecă.

Dormiți în tihnă, nu vă voi lăsa
întunecați de-al însetării nor:
cu toții, către ziuă, veți visa
un pește uriaș și zburător.

Nu-l alungați, e singurul în stare
-cum străjuiește spinul trandafirii-
să vă păzească blînd, cu îndurare,
de ne-nteruptul somn al amăgirii.

* * *

La marginea drumului,
Dumnezeu scutură o
legătură de chei.
Poți intra, poți ieși,
oricînd, dacă vrei. Viața
omului e o căruță împotmolită
în noroi. Astă seară,
am întîlnit
un greier mut.
Și ne-am mirat
amîndoi.

* * *

De limpezime ochiul, în frunte, se usucă.
Prinși în vârtejul firii, o să uităm de toate.
Ca ouăle în cuiburi, ca simburii în nucă,
ne vom trăi deplina, în doi, singurătate.

Se năruie speranța și totu-n sine scade.
Fugim în părți opuse, cum cifrele din zar.
Ca icrele în păstrăvi, ca somnul în cicade,
înconjurați trăi-vom de-un cerc imaginar.

Nădăjduim acum, că-n ceasul de risipă,
cînd arcul ființei trage, sfios, către înalt,
să potolim, Stăpîne, măcar pentru o clipă,
a morții lăcomie. Cînd eu, cînd Celălalt.

* * *

Mi-e dor de mine. Ca tunului de prima
pereche de zaruri cu care a tras. Ca orei
de inima oprită a unui ceas. Se limpezesc
ochii nimicului. Alege tu cuvîntul, eu nu vreau
să îl știu. Stă viermele în măr. Ca prea devremele
în prea tîrziu. Mi-e dor de mine. Țin în mîna
dreaptă un creion cu vîrf în sus. În mîna stîngă,
un creion cu vîrf în jos. Le apropii unul de
altul și simt cum povara scrisului se mută
de pe umerii mei pe umerii lui Cristos.

* * *

Lins ai fost de limba morții înainte
de-a te naște - cel ce vine-n
cel ce pleacă, muritor, se recunoaște.
Soarta, harnica-i suveică printre ițe
și-o strecoară, ce s-a împletit
cu trudă, se destramă într-o doară.
Dintr-al vieții ghem, în taină, alb și negru
se desfac. Lin, cămilele trec fire
prin urechea unui ac.
Se preschimbă, sub găoace, puiul vechi
în puiul nou, glasul ce striga-n pustie
se aude în ecou.
Tu îl cheamă-n gînd pe cel ce punct de
sprijin ți-e, opus. Precum stelele căzute
își găsesc perechea sus.
Înțelege că sfîrșitul nu-i defel o
întîmplare, Cînd, matern, te linge moartea,
înainte de născare.

* * *

El s-a pierdut în sine ca-ntr-o apă
pe care-o bei și ți se face sete. Nu este
haos să-l cuprindă, nici vin prea dulce
să-l îmbete. El și-a întors urechea
spre neant și-a auzit cum
îl strigăm din porți. A dat
chiar pielea lui subțire - cămașă albă
pentru sorți. Ce l-a durut?
Durerea fără glas a adunat-o-n
sufletul său plin. Ca inimile noastre
să nu simtă cum apele prin
matca morții vin. Toate deodată,
limpezi, fără gol, peste privirea sa,
imensă, calmă. Iar într-o dimineață
s-a trezit c-un pește mișcător
în palmă. L-a pus în piept și
a simțit cum se acoperă, cu
sînge, pasul. În cer ori pe pămînt,
fără oprire, cînd bate inima,
stă ceasul!

* * *

Nu scormoniți degeaba,
m-am închis în norul ce-l purtați
cu voi - sicriu - prin nopțile cu
felinar tîrziu și lacăte cu chei
pierdute-n vis. Am fost mereu
rătăcitorul fiu, legat de pofte -
jalnicul proscris al desfătării lui
satan promis, să-mi irosesc viața
în pustiu. Nu vreau de azi încolo
să mai știu de al beției găunos
plictis, răstoarnă-se pocalele-n
abis, vă părăsesc, himere. Vreau
să fiu de altă mînă, pe hîrtie,
scris, într-al secundeii luminos
crochiu, să retrăiesc durerea
de-a fi viu și alungat, mereu,
din Paradis.

* * *

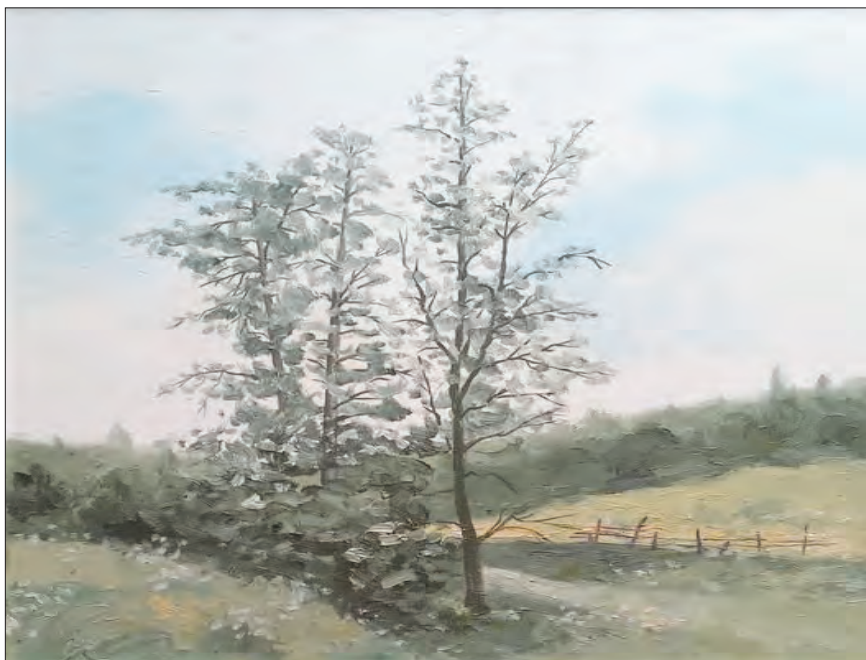
Aștept să se împrăstie nisipurile
de pe manuscrise. Să se vadă, în sfîrșit,
cele nescrise. Cuvîntul nu mai poate
în sine însuși să ncapă. Rătăcește prin lume
ca fantoma unui sacagiu care, de la potop
începe, n-a vîndut nici o cană cu apă.
Vîntul întîrzie. Mi-e teamă.
Nu știu ce-o să fie.
Un necunoscut își umple stiloul
din vena mea și începe să scrie
pe un petec rupt din aceeași
- din ce în ce mai puțină -
hîrtie.

* * *

Cînd moare un poet, cresc trei fire
de iarbă. O vegetală treime
lîngă botul de miel. Pîinea e ruptă și
împărțită săracilor,
ca, îndestulîndu-se, să rămînă la fel.

Poeții sînt mai incomozi morți
decît vii. Totuși, Doamne, în grădina ta,
i-ai primit. Fără mărinimia-ți,
viața lor ar fi fost o rană
despărțită, pe veci, de cuțit.

Marcel Bejgu

Sub unghiul strict al adevărului

Pe Marcel Bejgu îl poți găsi în fața șevaletului mai în tot cursul săptămânii, unde, în atelierul lui situat pe o stradă veche din Ploiești. În drumurile noastre „din interes” spre Valea Călugărească, am dejugat de fiecare dată și în poarta-i de artist, atât cât să ne tragem sufletul la umbra pădurilor lui frumos înrămate și atârinate elegant pe toată întinderea pereților amirosind a var „din cea mai bună calitate”, parcă atunci așternut drept fundal pentru o lume care deja-i aparține pe de-a-ntregul. Deține o anume exclusivitate asupra tuturor orizonturilor gri, atâtea câte pot exista cromatic în lumea riguros învăluită cu prudență în doar câteva tonuri, care-l fac a fi dintre cele mai autentice spirite dedicate naturii, înfrumusețând-o pe cât e încă posibil și oferindu-ne-o-n dar cu sinceritate, motivat totdeauna de o autentică stare de grație. A fost o surpriză faptul că de la Ploiești, din atelier, l-a putut auzi pe concetățeanul nostru Florian Saioc, poetul impresionat în... 1987 de expoziția lui de la galeria Simeza din București și care i-a dedicat atunci o poezie, pe care o găsim reprodușă și în Albumul pictorului, editat în condiții grafice deosebite, 30 de ani mai târziu, album așezat pe „raftul de sus” și în biblioteca noastră de la FilipArtGallery. Iată poezia: „Atât de adânc culorile respiră / Și capătă substanță omenească, / Azi ochiul meu spiritual se miră, / Că și copacii-ncearcă să gândească. // Ei au în crengi nu frunze, ci mister / Și-i vie înflorata lor tulpină / Și parcă demiurgului îi cer / Că-naltă rugă să le dea lumină. // Un dor și o neliniște mă-nhață / Privind copacii, zările lor sure / Să pășesc orașul și pe viață / Să plec și să trăiesc într-o pădure. // Nu voi avea nevoie nici de pat / Și nu mi-ar trebui, cred eu nici casă / Căci prin pictura

ta mi-ai arătat / Din nou cât e pădurea de frumoasă. // Și-atât de mult și-nsflețit ăș vrea / Să îi ascult sunând frunzișul viu / dar m-am înstrăinat atât de ea / Uitând căntodeauna i-am fost fiu.” (14 octombrie 1987)

Și ca să-i facem încă o bucurie pictorului, reproducem în pagina de gazetă și câteva gânduri scrise cândva de Florin Șutu, cu care împarte aceeași curte, în care-i regăsim de fiecare dată mai tineri, mai relevanți în ceea ce fiecare își propune pe cont propriu și... și mai darnici. Dovadă faptul că lucrări de-ale lor sunt și-n inventarul nostru. Pe vorbele pictorului Șutu ne bazăm și noi când, în fiecare septembrie repunem pe tapet propria noastră apreciere față de „viața și opera” lui Marcel Bejgu, urându-i spor și sănătate: „Compozițiile pictorului Marcel Bejgu nu au nimic din dislocările cromatice și contrastele valorice, abrupte ca scop în sine, ele sunt mai degrabă măsura și buna cuviință a echilibrului emoțional. Ulcelele cu flori par buchetul miresei, peisajele acestui artist nu sunt itinerarii turistice, fragmente recognoscibile din oferta pliantelor de lux, acestea au, mai degrabă, ceva din tihna așezărilor mănăstirești, copacii par ortografierea unei evanghelii proaspăt tipărite, cerurile-s asemenea cămășilor mucenicilor, spălate și întinse la uscat, zăpezile albe și moi țin de cald florilor de câmp care vor poposi peste timp în ulcelele de lut de lângă șevaletul artistului, toate ducând privitorul în lumea memoriei afective, o lume pe care pictorul Marcel Bejgu o poartă cu sine și o așează pe simeze pentru semeni și prieteni dragi”...

Poate că într-un septembrie viitor, Marcel Bejgu va fi invitat să expună și în orașul lui Brâncuși! Plăcerea ar fi mai ales de partea noastră... (v.v.)

Dan Mircea Cipariu

steaua de dimineață

toată noaptea am așteptat să vină valul
să se termine cu colivia de nababi și fete
cu priviri ca un blitz
care rupe rochia în două

călugărul buddhist
mi-a zâmbit enigmatic
și mi-a șoptit
ca o lovitură repetată de bambus
pe spinare
„nici abuz, nici refuz!”

corul greco-catolic spusesse “amin”
Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur
(pentru cor mixt a Capella)
și eu tot așteptam valul
să-mi înghită insomniile
și mai ales obsesiile textuale
și mai ales
scindarea de sine

pe monitor
rula un vis hedonist
și disperarea că viața
se putea termina chiar acolo

dicteu automat

cineva e gata oricând să-ți ia cu pumnalul
inocența
și visul din lichidul amniotic
dar nimeni nu va putea bombarda până la țărnam
partea feminină din creier

un împlânzitor de valuri aurifere și negre
dă din picioare lângă culegătorii de amintiri și
de perle

orice nenorocire își are îngerii ei
și știrea de la televizor e un rug cu mii de
trandafiri și batiste

simfonia zenzero

lui Bogdan O. Popescu

aparatură de purificat și umidificat aerul cu diamante
zbârnâie coleric și narcotic

universul respinge negația și vidul
spune fața zâmbitoare a dirijorului
cu mânuțe de aburi
într-o limbă de aburi

cineva trage în clopotele
de la etaj

cineva șterge masa
prin coșul pieptului
prin feronierele descărnate ale memoriei

ghimbir și pistolari
și clarinetul din sala de iluminare
și frunze și ciuperci
din prezent și trecut

aparatură de purificat și umidificat aerul cu diamante
hârâie melancolic și ezoteric

prin orașele cu submarine hipnotice
furtunile de cânepă și iasomie
sunt gata să ne dezbrace-îmbrace

„artă și precizie”
-se aude din cutia toracică
a dimineții
cu oglinzi de zăpadă

„plonjează sau crapă!”
-răspund peștii noștri infanți

nu mai e târziu
și nu mai e seară:
plonjăm
în lumea de sus și de jos

nonstop

sold out într-un portofard de însingurare

celule melancolice
orașe pe apă
muzică terapeutică și bizantină

oglinzile din creierul cu tavan
filmează nonstop
un extraterestru uriaș și roz
în câmpul de pădăie

creierul meu
execută și salvează
sinestezie și asceză

pânza de păianjen se îneacă în vin de orez
călugării și șamanii ies din logică și din sintaxă

asceză și sinestezie
dirijează mâna vie
din subsolurile inundate de fum și de nostalgie

„iubește sau dispare!”

La Beach
printre șezlonguri și specialități levantine
sfesnicul roșu luminează
un labirint cu pavilioane de tuberoze și crini
cu sticle de Krug Grande Cuvée

sânge albastru
abecedare ce hrănesc câini și pisici
la capătul nopții

inspir amoramină
respir amoramină
măștile noastre coborâte din mansarde
ne-au ajuns tocmai jos la picioare

amoramină în creier în inimă în ficat
amoramină pe umărul mușcat

amoramina cu pălării roz răcoroase
răspunde prin telepatie nu în scris

„iubește sau dispare!”

colaj

artă eco
artă pop-corn
artă eretică
artă hard & soft

din margine în centru
depozite de arme subsoluri uriașe ruine
beciuri tuneluri și galerii subterane
central marginal
subliminal

din centru în margine
arhive cu sunete întunecate și minimaliste
imagini intime în buncărele androgine

facem colaj
în buncăre cu instalații de artă
în buncăre rave
în buncărele carnale

nonstop trecutul obsedant
face de gardă în camera de sublimare

tura de noapte

în cinemateca de la ultimul etaj
mănușa roșie
a unui inițiat
vânează
starea de bine

popcorn
monotonie și idolatrie
de la prima secvență
până la ieșirea din baza de date

întâmplarea depășește imaginația

întâmplarea sparge oglinzi coduri și parole

întâmplarea apasă butonul de reconfigurare

tăietorul de țigarete
își scapă ghepardul
în uzina de metale ușoare și grele

iluzionistul
își dă măștile jos
și taie mușamaua cu cuțitul

nimic nu se pierde
totul se repetă
până la ieșirea din tura de noapte

nimic de adăugat și privit

„meseria mea e hazardul”

wabi-sabi

teatru cu cartușe și răvașe
în fabrica de pulbere neagră

printre feronierele descărnate
prin țeava transparentă
actorii măștile și arlechinii
suflă și respiră
anestezicul din Cartușerie

sufleurul scoate aburi aramii
și lovește terapeutic în bolurile tibetane

o piramidă de șoapte
repetă
sunete de vindecare
wabi-sabi

ceainicele transparente cu rooibos și lapacho
scot sunete de lavandă
în croncânit de pescăruși și de ciori

din tatuajele nopții
o fetiță face zăpadă

Ion Mocioi 85

Marșul langustelor

Furtuna de iarnă se-anunță pe țărmuri
Și insula verde se-ntunecă-n zare,
Sub norii de gheață bat vânturi în vămuri
Oceanu-n adâncuri e loc de-alinare.

Languste pitite sub stânci și meduze
Visează departe laguna-ntristată,
În tihnă așteaptă un semn de ventuze,
Să plece deodată cu-osânda purtată.

Un tainic semnal de pornire le-agită
Și lanț de antene pornește în cursă,
În platoși de crustă armata-i gătită
Spre țelul pe care nu-l spune vreo sursă.

Nisipul și mărul nu lasă nici urmă
Din trenul acvatic. În linie dreaptă,
Istorie veche langustele-și curmă -
Nu știe nici una ce viață așteaptă,

Să fie vreo Mecca ascunsă-n străfunduri
Spre care se-ndreaptă langustele-n cânturi?
Le cheamă vreo vreme uitată pe prunduri,
Din ere de gheață cu alte pământuri?

Convoaiele-n marșuri, plecate-n furtună,
Le-nghite oceanul în pragul de iarnă.
Niciunde nu-i semnul de-ntoarcere bună -
natura încearcă viața s-o cearnă.

Din insulă pleacă pescarii cu gândul
Că-n vară veni-vor din nou în lagună
Cocorii din ape. Sosi-vor cu vântul
Și-or prinde mai multe languste-n furtună.

Socrate

„Eu sunt Tăunul care nu încetează să vă trezească!”
(Platon, *Apologia* lui Socrate)

O cupă cu venin ținând în mână...
Socrate cel Vestit părea un zeu
Ce se hrănea cu-ambrozie divină
Și care nu-și pierduse-adâncul eu.

În fața celor mulți, nu avea vină! -
Cum tinerii-l credeau că-i din Olimp,
Trecea, astfel, pe calea lui deplină
Și nu pierdea în cupă greul timp.

În ochii lui cei blânzi, nici o trufie!
Și-n glasul lui cel drept, nici un păcat! -
Veninul îi păstra privirea vie
Când glasul mut pe toți i-a condamnat:

„Voi, ce-l lăsați, pe cel Vestit, să piară,
Când soarta-i de osândă-i pe nedrept.
Să fiți precum Tăunul la o fiară
Și pace să n-aveți c-un înțelept!”

Nu l-au uitat sărmanii,-nvățăceii,
Când cupa i-a întors o pleopă-n jos,
Iar Cronos îl renaște-n ghiociei
Pătați de-un Soare de timp ros...

Paznic

Castelul de scaun e-n ora de somn.
Sub stele bătrâne, de vară târzie,
Un ochi e de pază, păstorul de domn,
În colțul de veghe și de amnezie.

Păunii în parcuri, în coada rotundă
Învârt universul săpat în lumini.
Argint este lacul rămas fără undă,
Dormind în mirosul stingherilor crini.

Zăbranic e noaptea-ntinată de stele
Și glonte e vântu-n tufisuri;
Privirea urcată-n zăbrele
Clădește căderea-n abisuri.

Ce pușcă privește palatul de os?
Ce moare în somnul lovit de tortură?
Cine nu doarme în casa din dos?
Cine trăiește o clipă de ură?

Dar ochiul pe țevă așteaptă!
Pe fierul de veghe tot somnul s-a dus!
De gheață privirea-i deșteaptă!
Castelul domină acolo, mai sus!

Galop

Caii mei cu potcoave înstelate...
Bat câmpii de argint lichid,
Sorb din răstimpuri parfumate,
Uitând de codrul de molid.

Caii mei cu potcoave înstelate...
Opriți-i pe lacul de lumină,
Corbi să pară pe crește zbuciumate,
Pedeapsă aspră. Să revină...

Lucifer

Când Zeus greu s-a hotărât
Din ceruri să-l alunge-n lume,
Satan, flăcăul coborât,
Făpturii lui și-a dat un nume.

În iad, se-ntunecă la față,
În ochi păstrând albastrul cer,
Privirea-i emanând a gheață...
Își zise, mândru, Lucifer.

În nopțile de stele pline
E-un zburător fără de viață,
Alunecă pe căi aline
De seara până dimineață

La geamul fetelor de seamă
Se-oprește-ades cu ochiu-i rece
Spre fețele trezite,-n teamă,
O clipă doar pentru-a petrece.

Pe horn ar vrea să se strecoare
Încetișor înspre-un iatac,
Dar n-are timp, că în zori moare,
Și buzele-i sunt reci și tac.

Seară târzie

Noaptea, pe umeri, neantu'-o ridică.
Trecerea se naște din strigăt și frică.

Mâini nevăzute anină pe cer stele -
Gânduri răzlețe zboară spre ele...

Tăcute și repezi sunt gândurile mele.

Gânduri

Gânduri am și gânduri trec
Mulțumite că petrec,
Doar o clipă-n cântul meu -
Să stea locului e greu!

Dar, când gânduri nu mai am,
Amorțit ca de-un balsam
Stau și-ascult un cânt vioi -
Cântecul plecării-n doi.

Mângâiere

Înfloresc în vale toți castanii -
Dor și-aminețe îmi aduc de anii
Zilelor în care, noi, pitici.
Ne jucam în iarba c-un arici.

Azi, desigur, vremea-i alta,
Tu ai dispărut demult.
Doar surprins de-o mângâiere
Amintirile mi-ascult.

Daniela Brâncuș

Singurătate

Hai vino să mai stăm de vorbă
Uitasem - îmi cer scuze - că există
E frig dar uite îți dau locul lângă sobă
Singurătatea mea cu ochii triști

Iubiri ce mă strigau râzând mereu
Nopti albe asudând de voluptate
Azi-dimineață au fugit din drumul meu
Mă-ntorc la tine draga mea Singurătate

Privirea ta mai gravă decât moartea
Pe nesimțite-mi lasă gândul gol
Mă simt așa de bine lângă tine
Singurătatea mea cu glas domol

Ce bine că mai stăm și noi de vorbă
Aproape că uitasem că există
Singurătatea mea cu voce sobră
Singurătatea mea cu ochii triști

Petala de cais

Petala parfumată de cais
Mi s-a desprins ușoară din visare
Alunecând în pași seducători de primăvară
Pe treptele din fața casei tale

Petala de cais înmiresmată
Discretă tânără
Și încă moale
A tremurat apoi o noapte pe covorul
Decolorat din fața ușii tale

Petala asta ca un cânt de jale
Când te-ai întors
Abia în zori acasă
Cu părul umed de săruturi de petale

Șah-mat

Deasupra lacului plutea ceață londoneză
El credea că lângă mal se ascunde
un azil de nebuni fără scăpare
Nu zări cavalerii care străjuiau regina
Rocile albe ce pluteau grăbite pe faleză
Și nici covoarele orientale

Episcopul întunecat crezuse
Că-i va ucide spiritul dintr-o mutare
Însă sub pleoapele-i sfioase
Alba doamnă
Țesea cu sânge pânze de neuroni letale

Învolburând râuri de lapte și de moarte
Ceața-i stârnise vârful sânilor de jar

Și iele aurii cu blânde șoapte
Fulgerător țâșniră din adâncuri
Sorbînd în vraja lor înfierbântate
Toată puterea Regelui-pescar

Tristețe

Tristețe fără precedent
În viața mea aeroportuară
Răsfrântă între două zboruri lent
De un arcuș fugar pe aripi Guarneri de vioară

Vrăjindu-mă faustian mă strângi la piept
Cu patima iubitelor surori de-odinioară
Pași cadențați se frâng amorezați în menuet
Punctând dorința ta sanguinară

Tristețe scrisă pe ardezie testamentară
De Paganini plictisit de moarte
Într-o seară

Eu Promeeu tu jarul meu

Vălul arhetipal se-nvolbură dăntuitor
Închipuind ziduri străvezii de amăgiri
preconcepute
În jurul trupului arzând reviviscent
În vâlvătaia de religii absolute

Aripi de nori zvâcniră din reflex ideologic
Închizând între paranteze cele nevăzute
În țipătul sfâșietor al timpului liturgic
Poarta Împărăției se trânti în urma lor
asurzitor

Suntem iar singuri printre sunete neîncepute
Eu Prometeu Tu jarul meu

Doar tu și eu

Sincronicități

Când tocmai ce șerpuia hoștește
Vârtejul de frunze

Prin spărtura ferestrei
dezonorată de vânt

Scrijelind cu fonturi arămii
Literă cu literă
Cuvânt cu cuvânt
Rând pe rând

Numele tău pe podea
Asortat în culorile toamnei târzii
Cu zațul maro de cafea

Chiar atunci deslușii

Înălțându-se printre munți
Și coborând printre văi

Conturul concret al apelor repezi și reci
Ce petrec uneori ochii tăi

Descripție urbană

Gânduri fugare, o alarmă, un punct fix
Izbit repetitiv de bormașină
Sunetele se dau cap în cap când evadează
Căzând în gol pe lângă ocarină

Deasupra blocului albastru de beton
se-nvârte-n gol
un cataclism de jucărie derutat
La subsol șoarecele roade un oximoron
Dintr-un volum de versuri refuzat

Ochii vecinului de la etajul trei
inspiră lung tavanul alb de heroină
Iar la fereastra doamnei cu cățelul Besenji
Pâlpâie economic ultima lumină

Spiritul trage draperia vizavi
Și își ciulește giulgiul mirat
Cum șoarecele ronțăie rânduri de vise
Din textul *Book Antiqua*
Scriș cu doișpe neboldit.

Când îți spuneam

Când îți spuneam *Je t'aime cheri* și te mințeam
Intram hoștește-n tine
pe la geam
Scoteam arcușul frecat bine cu sacăz
Și exersam pe sufletu-ți confuz
Sălta pe note false dezmațată
Marea iubire așteptată - o sonată

Când îmi spuneai *Je t'aime cheri* și
mă mințai
Curgea prin ochii mei
Miere de mai
O culegeai într-un poc al și o sorbeai
O mon amour, c'est merveilleux, spuneai
Îmi suspendai grădinile de jad
Cu fructe-n rai și rădăcini de iad

Neliniștite curg lungi fumuri de țigară
Întorc privirea și te pierd
în altă vară

...Când îți spuneam *Je t'aime cheri* și
te mințeam
...Când mă mințai *Je t'aime aussi* și te credeam

Alchimie

Sufletul meu inodor în subteran
Bancnotă uzată și scoasă din circulație
În iconomia supraterană

Sufletul tău incolor în supraterană
Rănit fatal în emulație
De sufletul ferchezuit care ți-a atras nevasta
Într-o amețitoare călătorie supraterană

Sufletul meu și-al tău, al lui și-al ei,
Foton insipid
Sporovind de unul singur
Printre pulberi stelare s-a rătăcit

L-am căutat în
Cartea transformărilor lui Ching
Prin seifuri sigure de bănci și pe peronul
prăfuit de gară

Nu l-am găsit... probabil

S-a topit

Eronata posteritate a lepădării lui Orfeu de Euridice

Potrivit legendelor, Orfeu va fi trăit cu o generație - sau chiar cu mai multe - înaintea lui Homer și Hesiod. Numele său a fost menționat pentru întâia dată în secolul VI î.e.n. de poetul Ibycos, iar Pindar îl numea „cântărețul din forminx, tatăl melodioaselor cântece” („Pythica” IV). Pentru Eschil, Orfeu era „cel care farmecă natura”. Orfeu era, la traci, urmașul lui Oiagros, de la care a învățat să cânte, iar la greci era fiul lui Apolo și al Onimfei Calliope. Cultul lui Dionysos - în variantele sale speciale - s-a prelungit în orfism. Orfismul a desemnat la început o formă ascetică de viață religioasă; apoi o *speculație* pe care mai multe epoci și-au pus succesiv pecetea. Religia orfică era constituită în secolul VI î.e.n. și s-a modificat, mereu, în lungul vremii. În doctrina orfică, mitul lui Dionysos a fost reformulat, în baza mai multor teme esențiale și noi: *divinitatea sufletului*, originea omului, *dualitatea ființei umane*, necesara mântuire de *vina ancestrală*, prin inițiere, și *transmigrația sufletelor*. În mitul orfic, Dionysos-Zagreus, ce se juca (cu mere de aur, sfârleze, păpuși ...), a fost ademenit de titanii ucigași cu o altă jucărie - o *oglină*. Pentru a scăpa de ucigași, zeul-copil a luat înfățișările mai multor animale. A fost prins sub înfățișarea de taur și a fost sfâșiat (*sparagmos*). Apoi, titanii i-au fiert carnea într-un cazan și au îngurgitat-o. Printre brazde, a rămas doar inima lui Zagreus, pe care Atena i-a dus-o lui Zeus spre a-l renaște. Supărat pe titani, Zeus i-a prefăcut în cenușă cu fulgerul său și, apoi, din cenușă, i-a făcut pe oameni a căror natură este *duală*: rea, obscură, ignorantă, întrucât cenușa provenea din trupurile titanilor, și divină, prin faptul că titanii îngurgitaseră carnea lui Zagreus. Cultul „noului” Dionysos, adică cel orfic, era practicat ca un fel de *imitatio dei*. Orfica asumare a pătimirilor lui Dionysos - a morții prin sfâșiere și a învierii lui -, nu mai ținea de raporturile populare cu o zeitate a vegetației, ci de teologia misterelor, care s-a răspândit începând din secolul al VI-lea (sau al VII-lea) î.e.n.

Viața orficilor <<comporta purificare, *ascetism* și mai multe reguli specifice; dar salvarea se obținea mai ales printr-o „inițiere”, adică prin revelații de ordin cosmologic și teosofic. Colaționând mărturiile și aluziile autorilor antici (Eschil, Empedocles, Pindar, Platon, Aristofan etc.), precum și documentele ulterioare, s-a ajuns să se reconstituie liniile mari a ceea ce se poate numi, în lipsă de altceva, „doctrina orfică”: o doctrină care concepe mântuirea ca pe o eliberare a sufletului ferecat în trup, ignorând *învieirea trupului*. Concepția dualistă, traiul vegetarian, retragerea din lume, ascetismul, catabaza șamanică, purificările, riturile de inițiere, credința în natura divină a sufletului și în posibilitatea ieșirii din *ciclul cruntelor dureri ale reîncarnărilor* oglindesc înrudirea dintre doctrina lui Orfeu și cea a lui Pitagora.

Orfeu a coborât în lumea umbrelor spre a o aduce înapoi pe Euridice, iubita sa care murise mușcată de un șarpe. Spre a izbuti, trebuia să nu întoarcă privirea spre ea pînă nu a trecut de hotarul dintre cele două lumi: lumea umbrelor și lumea celor vii. Autorii *laici* au interpretat întoarcerea capului (de cîrtre Orfeu), când mai erau doar câțiva pași până la amintitul horar, drept o manifestare a nerăbdării sale de a vedea chipul iubitei. Platon (în *Simposion* 179d) afirma că eșecul salvării Euridice s-a datorat *firii șovăitoare a lui Orfeu*: „Pe Orfeu al lui Oiagros zeii l-au întors din Hades, fără ca el să fi ajuns la țintă, arătându-i doar umbra soției sale după care venise; pe ea însă nu i-au dat-o, întrucât se dovedise fire șovăitoare”. Luând ca punct de plecare acest fragment din *Simpozion*, Anton Dumitriu a încercat să lămurească în ce anume constă greșeala șovăitorului Orfeu, transformând *șovăiala în indoială*. Întoarcerea capului, ca expresie a îndoielii sale, prin care el și ea devin doi, dovedește că Orfeu decade, sub presiunea pasiunii, care îl determină să verifice dacă Eurydice îl însoțește. Neputând să păstreze starea de *anamnesis*, „el intră într-o zonă mai joasă” și, în acel moment, „miracolul se risipește, starea obținută este pierdută”. (Anton Dumitriu, *Eseuri*, p. 601). În seducătoarea sa demonstrație, Anton Dumitriu a ignorat faptul că atitudinea șovăielnică a lui Orfeu a fost întreținută, până la un punct, de concurența celor două opțiuni incompatibile: *efemera fericire* pământească, alături de Euridice, și fericirea veșnică a sufletului său. Înfiorat de cele văzute în Infern, Orfeu a înțeles că între fericirea efemeră, alături de Euridice, pe pământ, urmată de căderea sufletului în Hades, și veșnica fericire a sufletului în lumea de apoi, nu are de ales. Întoarcerea capului, în ultima clipă, va fi avut, din punctul nostru de vedere, valențele unei revelații. Ale unei *fapte exemplare* - și orice religie are nevoie de o astfel de faptă.

Scriitorii laici, între care mai întâi Vergiliu și Ovidiu, au ignorat sensul mistic al „lepădării” lui

Orfeu de Euridice, interesați mai mult de imaginile îngrozitoare din infern și, respectiv, de tragicul eșec al cântărețului din liră. Probabil că pierderea Euridice va fi avut în doctrina orfică înțelesul unei *pilde exemplare*. Tâlcul acelei pilde trebuia să fie înțeles de toți „enoriașii”: dacă Orfeu, care a iubit-o atât de mult pe Euridice, a putut renunța la ea, cu atât mai ușor le va fi adepților orfismului să renunțe la bucuriile și plăcerile iubirii profane, spre a evita intrarea în circuitul crudelor reîncarnări, până la decosmizarea sufletelor (ieșirea lor din câmpul cosmic al devenirii).

În planul de adâncime al semnificației, gestul lui Orfeu echivalează cu înțeleapta despărțire de *Feminitatea* spiritului, de care depind, între altele, plăcerile vieții profane și efemere (atrakția spiritului către bucurii și plăceri pământești).

În lumina relației lui Orfeu cu Apollo, se deduce faptul că „purul” Orfeu, cum am afirmat mai sus, nu a întors capul din nerăbdare sau pentru că se îndoia de faptul că Euridice îl urmează, ci pentru că abia în ultimele clipe a avut necesara iluminare. Argumentul esențial în această privință îl constituie faptul că în doctrina orfică, o doctrină a mântuirii, printre restricțiile care garantau fericirea veșnică a sufletului și, deci, evitarea reîncarnării, a intrării în circuitul purificator al „crudelor reîncarnări”, se număra și interdicția *păcatului erotic*. Cel care cobora, ritualic, în „lumea umbrelor”, pentru a renaște, se lepăda definitiv de cele pământești.

Însăși eroarea de interpretare a cântecului lui Orfeu, ca expresie a *suferinței*, își are originea în perspectiva greșită asupra gestului său de a întoarce capul când mai avea doar câțiva pași până la hotarul ce desparte cele două lumi: a morților și cea a viilor. Oare cântarea lui Orfeu, o cântare a cărei frumusețe oglindește armonia cosmică, exprimată muzical de cântecul sferelor, este născută din *pasiune*, din *jalea* pricinuită de cele două pierderi ale iubitei sale?

Accesul lui Orfeu la esența muzicală a lumii presupune o stare eliberată de orice *pasiune lumească* și efemeră, care *întinează* și compromite participarea la Adevăr, la Ființă: „poate ajunge până la etern prin muzică acela care posedă vulcanica putere a cântărețului trac, dar *pasiunea trebuie depășită* pentru a intra în armonia cosmică, în lumea adevărului” (Anton Dumitriu, op. cit., cap. „Orfeu sau puterile incantației” p. 601, s.n.).

Splendoarea cântării lui Orfeu, în care se reflectă armonia universală, era efectul armonios al tonurilor opuse pe care cântărețul le smulgea cu măiestrie și inspirație, din corzile lirei. În lumea sunetelor, inițiatii orfici și, apoi, cei orfico-pitagoreici au văzut ultima revelație a Ființei, rostirea puterii cosmice primordiale.

Mircea BÂRSILĂ

Cartea satului - o monografie altfel despre Frătești - Gorj

1. O monografie performantă

Gelu Birău e un scriitor important al Gorjului și al Târgu Jiului. Am fost colegi la Universitatea din Craiova, el la „Științe economice”, eu la „Filologie istorie” (între anii 1975-1979). Am fost colegi de cina la „Columna”, „Orfeu”, „Ramuri”. A debutat cu „Cântece esențiale” la editura „Spicon” în 1993. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 2004. A fost tradus și în engleză de Liliana Ursu și Sean Cotter în volumul „La Masa Tăcerii/Dinner at the Table of Silence” apărut la Editura Clusium din Cluj-Napoca, în 2002. Despre poetul Gelu Birău au semnat cronici literare Gheorghe Grigurcu, Valentin Tașcu, Florea Miu, Ion Hirghiduș, Aureliu Goci, Ioana Dinulescu, Lucian Gruia, Eugen Evu, Zenovie Cărlugea. Eu însumi l-am inclus în „Istoria-mi transmodernistă” a literaturii române contemporane.

A fost și este un strălucit cercetător și arhivar în domeniul bancar și istoric specializat în odiseea aurului BNR, Tismana (1944-1947); dar în cel mai recent tom performează și în calitate de memorialist, monograf, sociolog și etnograf, etnolog și culegător de folclor; ba se erijează, competent, și în lingvist și cronicar și în documentarist; se înscrie într-o paradigmă culturală și savantă cu Al. Ștefulescu, Titu Rădoi, Antonie Dîjmărescu, Ion Popescu-Voitești, Ion Cepoi, Dumitru Dănaș, C. Rădulescu-Motru, George Uscătescu, Ion Popescu-Brădiceni, Zenovie Cărlugea, Mircea Bărsilă, Gheorghe Grigurcu, Onisifor Olaru, Constantin Codîță, Gheorghe Gorun, Marin Arcuș, Gheorghe Calotoiu, Vasile Marinoiu.

Condeii lui Gelu Birău, devenit o certitudine, și spirituală și scriitoricească concretizează, iată, o monumentală monografie, dedicată în întregul și în relief scriptural, satului său natal, însă altfel proiectată, structurată și așternută pe hârtie. Această monografie toponimică, intitulată slavici „Cartea Satului”, reprezintă pentru personalitatea lui Gelu Birău, cetățean de onoare al Municipiului Tg. Jiu, nu doar o provocare ci o adevărată probă de patriotism (g)local, legendar, eroic, devotat unor cauze mărețe.

Monografia Frățeștilor are 532 de pagini și evident un caracter transdisciplinar, aspect ce-o diferențiază net de alte asemenea întreprinderi, e construită cu migală academică, cu emoții, pe un drum complicat și imprevizibil, fiind hrănită de către nobilul dar modestul autor cu bucuria unui alchimist care ar fi descoperit miraculos aurul. Cel de-al doilea aspect care-o face unică și arborează volens-nolens drapelul postmodernist al documficțiunii îi dă identitate și ritm.

Până la urmă și cel de-al treilea aspect care face din întreprinderea lui Gelu Birău un eveniment absolut remarcabil se circumscrie aceleiași sfere totaliste, integraliste, narative; ici-colea, la interstii și popasuri reveriente, țesătura predominant științifică se metamorfozează firesc în textură pur literară, în poveste, în cronică memorabilă, tensionată, fabulatoare.

Regăsesc în minunata carte ce mi-a fost dăruită cu un măgulitor autograf, la mijlocul lunii Gustar, omenitatea lui Constantin Noica și poetitatea lui T.S. Eliot. Mă confrunt cu un convingător profil spiritual simultan centripet și centrifug. Pigmenții picturali ai fiecărei povești are și vechime și trăsăturile unei fabuloase oglinzi de epocă; are și forța hegeliană a unei fresce preocupată să descifreze cu o rară meticulozitate arborele unor familii de tute-lari strămoși, de matrice neamuri, reuleși de pe foi volante scoase din uitarea unor colecții muzeale extrem de prețioase și convingătoare, grăitoare de

adevăruri perene.

Ilustrația cărții cu fotografii, cu liste de subscripțiile sătenilor scanate, cu librete de economii, cu acte administrative, cu „pomelnice”, pisanii, imagini de terenuri ori de picturi ale bisericilor de pe pereții dinăuntru și de pe pereții exteriori, cu tablouri votive și de pridvor, cu extrase din testamente, cu predici nesfârșite, cu figuri (gen Matei I. Bazavan al cărui urmaș a fost Iosif Keber) ș.a.m.d. dă greutate unui demers menit să rămână, să biruie veacurile și orice eon.

2. Acribia cercetătorului și clinamenul său

A literaturiza o monografie a unei vetre obștești țărănești nu-i chiar o noutate. Mustind de informații, această monografie a lui Gelu Birău se derulează cu fermitate și grație stilistică, alimentată cu ironie, uneori, plăcere a meditației asupra deloc insignifiantelor detalii care năvălesc din arhive, din însemnările unor cărțurari exemplari gorjeni, emancipați moral și spiritual, evoluți economic și social, angrenați politic și revoluționar.

Acribia de acest tip a presupus un efort sisific și unele modele asumate cu o disciplină ce-l onorează pe cronicarul de azi al Frățeștilor. Aș putea imediat veni cu o altă abordare la rândul meu: să întrezăresc în această monografie o fereastră deschisă spre viitor; cândva, acest meleag binecuvântat de Dumnezeu ar putea da Gorjului un talent viguros care să transmită monografiei acea dignitate de mepriză poeticonarativă, de erezie de la tiparul gata prefabricat, de libertate creatoare, de recitare motivantă, de reinterpretare a unor date, fapte, întâmplări, protagoniști care au marcat prin destinul lor apartenența la un grup shibbolethic și cu un erou colectiv: satul Frătești.

Clinamenul aplicat de Gelu Birău ține deci de frumusețea abaterii, a înclinării, a limbii, altfel folosită. Aș fi putut decupa din fiecare capitol (vreo 20 de toate) câte o mostră poetică ori prozastică dar cum spațiul ce mi-a fost rezervat e de-o pagină de gazetă, mă mulțumesc cu câteva exemple depistate la pag. 5, 14-15 (balada lui Mihnea Vodă), 41 (legenda căpitanului Friedrich Schwantz), arhitect, topograf și arpentor kafkian, însărcinat să catagrafieză cât mai exact ținutul Valahiei Cisalutane, a cărei capitală avea să fie Târgu Jiul; pp. 107-127 (amintiri din copilărie prilejuite de excepționala frescă a satului Frătești descrisă minuțios și savuros de Gabriel Culcer). Amintirile lui Gelu Birău sunt autentice pagini de roman patriarhal, în care scriitorul (prozator și poet totodată) relatează, ca pe un basm fantastic, povestea carului cu stele din târgul-de-afară, cumva în manieră soresciană (din „La Lileci”) din „Craiova văzută din car”. Ca și Marin Sorescu și columnistul Gelu Birău efectuează o călătorie de poveste la Târg Jiu cu mama sa Nuța și cu moșul Gheorghe, cea mai tânără pereche dintre bunici, în casa cărora s-a născut și a crescut primii șapte ani, atenția fiindu-i captată de lumea fascinantă a cărților.

Această aventură la Târg îi prilejuiește veritabilului monograf Gelu Birău, ca și lui Ion Cepoi, în „Zmeul de hârtie”, o spectaculoasă retrospectivă a unui oraș provincial pitoresc, reprezentând pentru copilul de țărani frățeșteni o lume specială, plină de mister, care i-a pricinuit o emoție de neînchipuit. Citez un succint pasaj ca să nu fiu acuzat de exces de suprainterpretare: „Era vară și nu puteam deloc dormi cu gândul cel nou răsfrânt peste mine, așa că priveam pe sub gene din odaia de la mijloc, cum se umple cerul cu stele și cum o mână

nevăzută le plimbă pe boltă, le scutură și le aruncă în car înspre dimineată”. Presărând ici, colea, metafore și metonimii, epitete și regionalisme plastice care mlădiază limbajul, povestea despre Târgu Jiul de altădată capătă accente impresioniste și valori mioritice de-o filozofie autohtonă de sorginte geto-dacică cu destulă putere de adevăr istoric, longeviv, ca și sărbătorile pascale, ca și oricare alt ritual, ca de pildă al facerii focului, al aprinsului lămpii cu gaz și fitil ca și toată lumea cea vie ce păstra pentru totdeauna tradițiile și obiceiurile ori aceea din rugăciuni și pomelnice numită „nemurirea colectivă odihnindu-se în pământul cimitirului”. Capitolul ce se referă la școală, tot ca la întreținerea și împrăștierea focului viu privind scrisul și cititul dezvoltă, prin spornică investigație și consultare a arhivelor documentare un model; constituie pentru Gelu Birău ocazia de a aduce un memorabil omagiu la adresa unor dascăli celebri devotați cauzei educației și instrucției, unii figuri proeminente ca Dumitru Pupăză, Manda Popescu și Victor Andrițoiu (dascălul de literatură pedepsit ideologic să predea caligrafie care în 1993 avea să redacteze o scurtă recenzie a primei cărți de poezie a lui Gelu Birău), apoi excepționalul Ion Grișoroiu ș.a.

Dar Frățeștii au avut și Bancă Populară: „Salvarea”, unul dintre funcționari fiindu-i și străbunicul bancherului târgujan Gelu Birău pe numele lui Matei I. Bălan. Datorită acestei bănci, redenumită în 1928 „Vasile Voiculescu”, a avut deopotrivă obști care au contribuit enorm la definitivarea etnogenezei românești, asigurând continuitatea specificului poporului român timp de secole întregi, centrat pe cele două elemente sacre: teritoriul și comunitatea; teritoriul era compus din vatră și moșie, iar comunitatea din familii individuale și cete de neam, ambele organizate după cele trei principii: teritorial, agrar, patriarhal.

Astfel, monografia remarcă obștile Straja și Grivele, Valea Susenilor, Plaiul Văləri ș.a.; captivantă este și „povestea” construirii sanatoriului pentru tuberculoși de la Dobrița (1937-1941) realizat de arhitectul italian Angelo Viecelli (1884/97-1948) sub formă de vapor cu trei etaje. La pagina 395 ni se furnizează o surpriză: „Balada lui Idocin”, publicată în 1928 de profesorul Toma Măruță, originar din Suseni, culeasă de la lăutarul Stricăfer din Frătești; iar la pagina 400 îl identific pe academiciantul Vlad Voiculescu (1913-2001) care visa să scrie istoria neamului său străvechi în timp ce inventa povești pentru copiii săi, cum făcea Argeze pentru Barbu și Mitzura.

Ion Popescu-BRĂDICENI

Demnitatea culturii românești în viziune noiciană (II)

Într-un registru comparativ, vedem că spiritul românesc are vocația generalului față de spiritul european (judecat în interiorul acestei maladii culturale) care caută generalul dar nu-l obține pe cel potrivit. Ceea ce pentru spiritul european poate să fie o maladie a imperfecțiunii, într-o încheiere nefericită, pentru spiritul românesc reprezintă extraordinara experiență a posibilului. Cu alte cuvinte: dacă spiritul european lucrează în gol în căutarea generalului, spiritul românesc este pe drumul cel bun în găsirea sensului general, fapt dovedit de experiența istorică a unor cuvinte (exemplul cuvântului *dor*). (...)

2. **TODETITA.** (*tode ti* înseamnă „individualul acesta”). Precaritatea determinațiilor ce se ridică la general. Criza individualului. Este maladia în care lipsește individualul și avem numai relația D - G. „O asemenea situație revine mai ales lumilor începutului, așadar lumilor tinere ale naturii și omului. În acel ceas primează asupra realului, atât la una cât și la cealaltă, o anumită *idealitate*, creând o lume preinstituită, ce de altfel poate să nu se instituie niciodată”. Dacă generalul pune ordine în determinațiile individualului, la rândul său individualul dă sens și împlinire generalului. Observăm tensiunea creată între idealitatea și realitatea ființei. Și idealitatea este privită ca posibilitate, atât la nivelul Naturii cât și al Societății. În timp ce catholita era maladia spirituală a imperfecțiunii, todetita este maladia perfecțiunii. Sub forma idealului, generalul este activ : „Ceva de ordinul *idealității* apare astfel, odată cu determinațiile ce se prind într-un general”. Această idealitate o regăsim însă nu numai

la nivelul spiritului ci și la nivelul materiei. Idealitatea este o dublare a realității, poate pentru a creea mai multă siguranță în căutarea idealului adecvat. Această maladie trădează „existența unor *proiecte de realitate*, respectiv a unor determinații bine prinse într-o matrice generală și care nu așteaptă decât prilejul să genereze individualul”. Prin această maladie, ființa realului are totuși un statut ontologic asigurat.

Și în cazul acestei maladii culturale spiritul românesc are ceva de zis. Căutarea individualului nu este una în gol. Dacă în registru european, cel specific Occidentului, omul este confiscat de un sens general fără a găsi individualul potrivit, în registrul românesc aspirația spre o realizare concretă este posibilă. Astfel că trecerea de la *ens* (ființă) la *ins* (individ) este realizabilă: „În acest sens, ce frumoasă este evoluția cuvântului „ens” din latinește, însemnând ființă, care la noi a putut deveni „ins”, individ: este o expresie vie a todetitei noastre, înțelegea ca nevoie de a trimite ființa, din generalul ei eteric, la realitate și persoană”. Am putea spune că spiritul românesc are o speranță luminoasă și o capacitate de orientare spre concret ca element important al demnității lui.

3. **HORETITA.** Precaritatea generalului ce se întrupează în individual. Criza determinațiilor (*horos* - determinații). Deci este maladia din care lipsesc determinațiile și avem relația G - I. Sesizăm ambiguitatea termenului de „întrupare”. Cum este posibilă intervenția generalului în individual fără intermediul determinațiilor? Acest lucru nu părea posibil atunci când au fost discutate conceptele de „câmp”, „limitație”, „închidere ce se deschide”. În această precaritate avem o siguranță a generalului, o fragilitate a relației lui cu individualul tocmai datorită lipsei determinațiilor. Noica a făcut în repetate rânduri afirmația că niciunul dintre termenii modelului ontologic al ființei nu are un statut privilegiat, iar dacă ar fi ca vreunul dintre ei să fie pus în prim plan, numai determinațiile ar merita-o. Anormalitatea relației general - individual este destul de clară: „Înstăpânirea directă a generalului asupra individualului, fără mijlocirea determinațiilor ultimului convertite într-ale primului, poate duce la paralizarea sau blocarea determinațiilor, în cazul anorganicului, la eșecul sau căderea în automatism, în cazul organicului”. Absența determinațiilor implică absența *anastrofiei*, a conversiunii contingentului în necesar. Relația general - individual poate fi,

în acest caz, o relație statică. Suntem obligați să punem întrebarea: care determinații vor fi blocate, ale generalului, ale individualului sau ale întregului câmp? Nu avem nici o lămurire în acest sens. Este automatismul menționat o repetiție într-un infinit rău prin determinații inadecvate? Remarcăm accentul pe care-l pune Noica pe lumea omului în cazul acestei precarități. Și aici sunt menționate două aspecte : a) negativ: paralizare și blocare, eșec ontologic, automatismul sau/și dereglarea determinațiilor; b) *pozitiv*: geniul care stă sub semnul acestei maladii. Sunt date multe exemple pentru ambele situații, dar pentru uman geniul reprezintă excepția: „În geniu se reface, pe plan **spiritual**, modelul ontologic, pornind de la precaritatea adusă de presiunea generalului și însănătoșind ființa realului, prin determinațiile neașteptate dar adevărate pe care le dă”.

La nivelul horetitei spiritul românesc are de câștigat în competiția lui cu spiritul european prin voința sa mai puternică, ceea ce este redat în sentimentul pentru concret. Dar nu este întotdeauna așa deoarece și spiritul românesc suferă uneori de horetită. Deosebirea este văzută de Constantin Noica la nivelul *hotărârii* și hotărâtului. Românul este mai degrabă nehotărât, acesta fiind un procedeu de supraviețuire.

4. **AHORETIA.** Precaritatea individualului care se integrează în general. Suspendarea (refuzul) determinațiilor. Este maladia inversă (răsturnată) a horetitei și avem relația I - G, prin refuzul, conștientizat, al determinațiilor. Individualul este din nou în nesiguranță, dar de data aceasta el conștientizează starea sa pentru că refuză determinațiile. În cazul horetitei, determinațiile lipseau dar ele erau căutate și nu refuzate, suspendate sau îngădite. Și această precaritate, ca și celelalte, poate fi *închisă* sau *deschisă*. Dacă funcționează după mecanismul „închiderii care se deschide”, atunci precaritățile joacă rolul de *stimuli ontologici* (ceea ce duce la ființă). În cazul horetitei avem de a face cu o *realizantă*, când generalul putea să strivească individualul prin presiunea lui. În cazul ahoretiei, când individualul se caută în general, avem de a face cu o *integrantă*: „Integrarea este însăși demersul cunoașterii, care lărgeste de fiecare dată generalul (teoria) spre a cuprinde vechiul și noul laolaltă. Dar tot integrantă este și demersul vieții spirituale, care se lărgeste prin orizonturi succesive integratoare În timp ce realizanta descrie ceva, poate esențial, din creație și geniu, integranta dă articulațiile

actului de cunoaștere și ale experienței spirituale. Sunt precarități ale ființei, sau precarități ale spiritului? Dar sunt reflectarea primelor în spirit, iar atunci când sunt precarități deschise, reprezintă modelul ființei regăsit de către spirit. Căci orice înțeles al lucrurilor sau al omului ține, până la urmă, sau oglindește înțelesul ființei”. Se poate face acestei maladii, care este a integrantei, o „fișă clinică”. Sunt folosite numeroase exemple în acest sens. Chiar Noica se consideră un ahoretic, iar fișa clinică în cazul acesta este o biografie spirituală.

Pentru Constantin Noica, „ahoretia ar putea fi principala „maladivitate” clasică românească”. Este numită maladia lucidității pentru că există o permanentă stare de veghe, de trezire a spiritului. O importanță aparte este acordată fructificării negativului, în sensul că negativul nu este întotdeauna negativ, fiind pus la lucru și la înfăptuirea binelui așa cum se întâmplă cu câte un diavol care este îmblânzit sau ținut în frâu. Aici intervine cel mai bine rolul ontologic al prepoziției *întru*, cheie a înțelegerii spiritului românesc.

5. **ATODETIA.** Precaritatea generalului care-și dă determinării. Suspendarea individualului. Este maladia inversă (răsturnată) a *totetiei*, prin relația **G - D**, refuzând deliberat individualul. Dar prin acest refuz, generalul oricâte determinării și-ar da se află în precaritate, în dezechilibru ontologic pentru că nu există un individual care să creeze echilibrul relației. O lume fără ființe individuale! *Atodetia* este considerată de Constantin Noica o maladie a lucidității care refuză individualul. Această precaritate este ilustrată prin trei mari exemple: *cultura*, *Logica lui Hegel*, *religiile*: „... cultura sfârșește prin a fi o familiizare cu generalul (legile, teoriile, ideile) de tot felul, într-o măsură atât de largă încât poate duce nu numai la uitarea provizorie a individualului și nevoia de a-l regăsi, ca în totetie, ci adesea dimpotrivă, la o deplină părăsire la tot ce este individual, în convingerea că numai generalul și nuanțele pe care i le aduc determinările interesează cunoașterea și chiar realitatea. ... Așa cum achatholia va fi o maladie a civilizației, atodetia pe care o înfățișăm acum este a culturii”. Nu este vorba aici decât de o constatare și nu de o opoziție dintre cultură și civilizație, chiar dacă discuția, în plan teoretic, a ajuns la așa ceva. Atât cultura cât și civilizația s-au suplinit reciproc, iar dihotomia dintre acestea, privită deseori ca o ruptură definitivă, a fost și este artificială. Realitatea este cea integratoare de valori, întrucât o linie definitivă de demarcație nu poate fi trasată. Investirea rațională în atodetia se obține atunci când această precaritate obține individualul, care inițial este suspendat sau refuzat. Numai prin obținerea individualului, în acest caz, se poate face deschiderea către ființă, iar maladia atodetia devine un

stimul ontologic. Și în cazul acestei maladii, cu exemplul culturii, sunt de găsit două aspecte: a) *pozitiv*: eliberarea culturii de răspunderea față de individual; b) *negativ*: acumularea de cunoștințe în gol, fără sensurile necesare.

O a doua exemplificare a atodetiei este Logica lui Hegel, despre care Constantin Noica spune: „Logica sa este de fapt o descriere a lumii *fără individual*, deci o perfectă viziune de delimitare, cu lumea Ființei absolute, care-și dă, ca ființă goală, determinațiile calității, ale cantității și ale măsurii, apoi determinația de a fi *esență*, cu manifestările acesteia, în fine determinația de a fi concept”. *Atodetia* este considerată singura precaritate care face dreptate generalului și sunt date ca exemplu, de către Noica, în acest sens religiile care primejduiesc „colaborarea ontologică cu realul”, aceasta prin anularea individualului.

Constantin Noica spune că suferim doar parțial de atodetie deoarece noi nu avem „un cult în gol al generalului” (exemplul divinului care se împletește cu pământescul).

6. **ACATHOLIA.** Precaritatea determinațiilor care se particularizează într-un individual. Suspendarea (refuzul) generalului. Este maladia inversă (răsturnată) a catholitei, prin relația **D - I**, refuzând, deliberat, generalul. *Acatholia* este maladia civilizației și prin prezentarea acestei precarități Noica face, în fond, o „critică” a *erei tehnice*. Această ultimă maladie ontică se deosebește esențial de primele cinci, prin sensul pe care-l are: „Toate precaritățile de până acum au păstrat în ele închiderea ce se deschide. Ultima precaritate, particularizatoare, este însă invers, o deschidere ce se închide. Ea nu poartă un sens general în ea ... Este singura precaritate ce se menține iremediabil în precaritatea ei, netinzând să refacă modelul ontologic. Așa fiind, ea nu poate reveni decât omului..., singurul existent care, prin conștiință, poate suspenda generalul”. Dacă este așa, atunci achatholia refuză nu numai generalul, spre care nu mai tinde, ci și modelul **I - D - G**, rămânând o relație binară. În tratatul de ontologie, *civilizația* este privită în termeni mai radicali și dezaprobativi decât în *Șase maladii* ...: „... de ce să ne sperie atât de mult riscurile civilizației noastre, care este una a focului rece? Oare civilizația focului cald nu a comportat și ea riscuri la fel de mari, la scara ei cel puțin?... Riscurile civilizației noastre sunt cele ale oricărei civilizații”. În tratatul de ontologie radicalismul este evident: „Nefiind nici o anastrofie către general, oricând este posibil sensul cata-strofic”.

Acatholia este singura maladie a realului care este mulțumită de relația sa binară **D - I**, o *suficiență* a carenței, o mentalitate pozitivistă. Există și în tratatul de ontologie o situație dublă a achatholiei: a) *pozitiv*: potențarea realului, primatul individualului, demnitatea personală, libertățile

individuale, respectul față de sine și față de alții; b) *negativ*: sărăcirea vieții spiritului prin civilizație, iminentul pericol al cata - strofei. Remarcăm filiația de idei dintre Noica și Heidegger în privința tehnicii și civilizației („era tehnicii” la Heidegger este echivalentă cu „civilizația” la Noica; există și o echivalență între *Dasein* la Heidegger și *Om* la Noica). Pentru Heidegger, „era tehnicii”, reprezenta expresia metafizicii târzii, decrepita tocmai prin „uitarea de ființă”. Refuzul generalului, de fapt pierderea definitivă a acestuia, așa cum apare în *acatholie*, este tot o „uitare de ființă”. Heidegger spune: „excesul de tehnică ne împiedică să aflăm ceea ce este esențial în tehnică”. Același lucru îl spune și Noica prin *acatholie*; excesul de civilizație împiedică aflarea adevărului civilizației. Apropierea dintre cei doi gânditori pe linia aletheei este evidentă.

Există o simetrie a maladiilor, între primele trei și ultimele trei, dar prin efectul *răsturnării* nu se obține neapărat opoziția totală a acestora. „De cele mai multe ori ele conlucrează subsidiar, în complicitatea lor secretă”.

Spiritul românesc nu este străin de cele șase maladii care ar caracteriza cultura europeană: „cumpătul vremii, cum îi putem spune după limba noastră, pune în joc *toate* maladiile laolaltă”. Dar demnitatea culturii românești nu decurge numai din demnitatea Europei din care face parte, pentru că se comportă conform modelului acesteia. Referindu-se la momentele de criză prin care a trecut cultura europeană, momente hiperbolizate de comentatori, Noica spune în modul cel mai optimist: „Dacă ar dispărea cultura europeană, încă ar putea supraviețui ceva din ea: modelul pe care l-a dat lumii istorice.

El ar reapărea drept conștiința de sine a oricărei alte culturi depline - în cazul în care ar mai fi vreuna”. Și această conștiință de sine este comună pentru spiritul românesc afirmat începând cu modernitatea. Dar este suficient modelul unei culturi continentale pentru supraviețuirea spiritualității românești? Atunci când Noica abordează cu erudiție cultura noastră vrea să spună că *modelul* este importat, dar este cel puțin la fel de important și ceea ce faptic am adus noi în plus, prin „partea noastră de cer”.

În felul acesta se împlinește cu adevărat demnitatea culturii române, prin felul în care aceasta stă în fața altor culturi la aceeași înălțime ideatică, prin felul în care se încadrează în manifestările Spiritului universal de care vorbea Hegel. Prin contribuțiile sale teoretice și prin interpretările pe care le-a dat, Constantin Noica trebuie pus în șirul celor mai mari creatori ai culturii românești despre care el însuși a vorbit și a scris în repetate rânduri.

Dealul Niculeștilor

Se lasă toamna pe culmile dealurilor din Voitești noștri din Vale. Lumina-i mai scurtă și soarele, de câteva zile-i mai pe fugă și coboară parcă mai repede sub orizontul pădurii și ea altfel colorată. Până prin clasele școlii primare credeam că la asfințit, soarele stă o vreme atârnat deasupra pădurii dinspre Curtișoara, până-și alege un loc care să-i placă și să-i cadă lui bine, și-n fiecare seară, pe rând, câte-o fată nemăritată din satul de peste culmea noastră-l sprijoane-n poală și-l ține la ea peste noapte, să se hodine dimpreună de-atâta umblet pe deasupra lumii și dimineața-l omeneste cum poate ea mai bine și mai cu fereală și-i dă drumul cu noaptea-n cap și el o ia de la capăt și răsare iar, parcă numai pentru noi, de undeva din coasta a mai de sus a Voiteștilor din Deal, de-acolo de unde-l știm toți și-l așteptăm dintotdeauna cu nerăbdarea vieții...

Pe timpuri, soarele era anume numai pentru noi și drumul pe sus, așa credeam io, ținea doar cât hotarul celor două sate ale Voiteștilor. Și toamna se lăsa cât de jos, ca să încălzească mai ca lumea viile și

pometurile gospodariilor, că pe vremuri erau și vii și pometuri și gospodari mulți și harnici pe dealurile zise atunci ale Bălăneștilor, așa cum învățăm noi după cărțile de geografie de le-aveam la școală.

A trecut timpul și povestea-i alta de-o vreme...

Cărți de geografie nu se mai fac și orele de le-avem repartizate de pe vremea ministrului Haret s-au scos și din catalogul școlii de la Voitești, și nici soarele nu mai e ăla, acum și-a lărgit mult „sfera de influență” și nu mai apune dincolo de culmea pădurii noastre, în satul încă știut cu numele de Curtișoara, în vreo bățură de oameni gospodari cu fată mare pe lângă casă și nemăritată încă -, acum trece zilnic, mânat de ceasul din turnul Prefecturii, peste toată lumea albă și ajunge până-n... America, da' la noi se-ntoarce la timp și tot dinspre Voitești-ai din Deal răsare în fiecare dimineață. Și asta-i mare lucru și-i semn că încă-i bine de noi, cei de pe valea Amaradiei.

Dar nu mai sunt vii, și nici pometuri, și oamenii gospodari de-odată-s cam toți duși la deal, sub crucile de piatră năpădite și sufocate de buru-

ieni, că ăi de-s vii sunt puțini și nu știu nici ei ce să mai facă și nici nu mai au îndemn îndeajuns și cât le-ar trebui.

Iar de-i de-au plecat, îs bun plecați... Trimet niscăi bani și poze pe telefon și noi ne-am învățat deja c-atât merităm, ca să ne fie bine și să ni se pară că nu suntem singuri pe lume.

Că de-o vreme, nici praznicul casei n-ai cu cine-l mai face. Astăzi, iată, e Cârstovul Viilor, era praznic peste culmea noastră la Lăzărești și la Tetila și erau puse mesele-n târnaț și s-adunau toate neamurile să stea la masă, i-adevărat că în străchini era totu' de post, și prețăluiau din vorbe toamna și-și făceau socoteli-

sa, de sus, din Voitești din Deal și până la Valea Gruului, de la Băltoci până la Brebu-n Răscruți, pe de-a rândul s-au rărit oamenii rău de tot și casele-s tot mai singure și multe-s cu ferestrele oblonite și cu rugii ajunși sus la streșină. Norocu' nostru-i acum cu asfaltul-nou de pe linie și cu electrica de arde toată noaptea, că numai așa ne mai vede și mai află de noi de-ai de-s curioși și trec noaptea pe sus cu... avioanele și spintecă cerul pe de-a rândul, cu treburi sau doar ca să se plimbe...

„Bă, nepoate, se făceau la Tetila de Cârstovu' Viilor, în spatele bisericii, trei-patru hore, până și sfinții spânzurați pe părății proaspăt dați cu var alb se uitau la lume lăcrămând de bucurie, era plin locu' de lăutari și fetele era care mai de

le, care cum și cu ce intră-n iarnă. Și „per total” era bine și socotelile ieșeau „pă plus” și toată lumea era mulțumită.

„Bă, rechiu' și vinu' și morături-le-s în beci, porcu-i la garniță, porumbu-i în pățul, copiii-s la școli, muierea-i încă tinăra și sănătoasă, așa că de-om avea iarnă lungă, lemne-avem și facem alții. Să nu ni se stingă neamu' și să aibă cine să... vândă”.

Și vorbele astea, din păcate, ne-au ajuns pe-ai de eram atunci copii și căscam gura la ăi de ni se păreau bătrâni, și nu prea înțelegeam atunci mare lucru. Acum a devenit cazu' că înțelegem multe, da' ce folos... Par-tida-i pierdută.

De la Gru și până la pod la Inoa-

care-mbrăcate în marchizături și amiroseau a busuioc și-a odicolonuri de la Brebu, și la sfârșit, încingeau flăcăii-ai neduși la armată câte-o bătaie de nu le-ajungeau blănille din gardurile de premezeau bățaturile de la drum. Horă mare se făcea și la Lăzărești, pe locu' unde-i acum școala...

Eram tineri de tot și veneam de la praznic și de la horă cu dodă-ta Iulica, abia ne loasărăm și parc-o văd ca acu' pe Tândălica Stanchii, ea mică și neajutorată, trăgând din toate puterile de Goge-al ei, mare cât stălu' de telegraf și căzut rău de la oala cu vin de care nu se lăsase neam și de loc cât ținuse masa la praznic. Și-acu' mi-aduc aminte de bobu'din străchini slăit bine, de varza ușor dată-n fiert, de ardeii umpluți cu orez prejit cu ceapă multă, de vinu-al nou și de țuica

galbenă bine și veche parcă de când lumea... Și cum îți spusăi, eram atât de tineri!..."

Stau la masă cu unchiu' Goriță și cu doda Iulica sub târnațu' casei în care și io m-am născut, acum, mulți ani în urmă, mă uit la ei pe furiș și-i văd parcă la fel de tineri cum erau în copilăria mea, și ne-ndemnă la vorbă prefirând amintiri despre o lume rărită și aproape uitată de tot. Treceți bine la buletin, cu copii, cu nepoți și cu strănepoți, vorba lor, „nu ne văităm, are cine să vândă”, împăcați pe de-a-ntregu' cu lumea și cu viața, nu stau degeaba nici acum cât îi ziua de mare...

„Bă, nepoate, am dat de dracu', tocmai venii cu vară-ta Vasilica din sus, de la socră-miu Colici, unde avem niște pruni peste drum de casă, de coboară până spre Inoasa... Și-adusăi o „cașcarabetă” plină cu creci, că cu-atât ne-alesărăm toamna astă. Bă, a fost ursu' și-a făcut prăpăd, a mâncat la prune pe săturate și-a rupt tot. Și nu numai la noi. Acu', după Cârstovu' Viilor, s-apucă și de ele. Nu mai bem must anu' asta.

S-alege prafu', s-a dat lumea cu curu-n sus, aștia mint la televizor că nu mai putem de bine și urșii umblă pe linie și dau bună sara la oameni. Și la primărie cică trebuie să facă prea multe hârtii ca să te despăgubească de pagubă, îi muncă multă și nu merităm... Mai bine nevățăm cu rău', că nu se știe ce vremi mai vin peste noi. Și, musai și obligatoriu, să fim de față ca să ni se pară că ne-alegem cu ceva.

O dată, nici vorbă, nu se pomea așa ceva... Ursu' era urs și omu' chiar era om. Toate locurile erau pline de pruni și de meri și de alte nății pe pomi fructiferi, erau vii pe de-a rândul... Și nu mai venea ursu'. Nu te străca nimeni. Acum..."

Zilele trecute am urcat pe Bârzoaia-n sus și-am auzit că și pe alții i-a stricat ursu'... Și mă gândeam că din-sus de școala primară, unde domnul și doamna Diaconescu ne-au învățat să scriem și să citim cu mulți, mulții ani în urmă, de jos de la Floaroaice și până-n Ulița Dealului erau numai vii cât vedeai cu ochii. Asta era Dealu' Niculeștilor, unde fiecare gospodar avea în capu' viei o pimniță de bârne, cu pridvorul „subținut” de doi stâlpi ferchezuiți meșter cu dalta și cu firizu', acoperită cu corzile de rămâneau primăvara după tăieri și în care se făcea și se ținea în butoaie vinu', și-ncuietore n-aveau decât o „cheie universală”, de se cam potrivea la toți, mai ales între neamuri... Și era bine c-avea toată lumea și chiar ajungea de cum începea toamna și până la culesu-al nou, de la vin la vin, cum s-ar zice. Și nu se pomea să vină ursu'...

Cu ani în urmă, arh. Andrei Pănoiu, de loc din Bălăneștii Gorjului, a publicat într-o carte „de specialitate” o fotografie cu pivnițele din Dealul Niculeștilor. Am vorbit atunci mult despre arhitectura Gorjului, despre casele și despre pivnițele din

Dealul Bălăneștilor, al Glodenilor, de la Cerbu și din Dealu' Niculeștilor. Ce s-o fi ales de toată iconografia pe care-o adunase arhitectul în timp și la care ținea ca la... ochii din cap? Andrei Pănoiu a fost cineva, a fost un om de care merită să ne amintim și mai ales să știm a-i prețui muncă.

Ei bine, în Amintire, peste ani, l-am rugat pe unchiu' Goriță, fratele mamei, și-ntr-o seară de toamnă frumoasă și poate, pe undeva, chiar bogată, am făcut „de comun acord”, un inventar al „pimnițelor” din Dealu' Niculeștilor, așa cum au fost ele o dată, când lumea era multă și vinu' era bun...

Transcriu, „spre știință”, lista cu ele, câte-au fost și-au rămas exact ca atunci în amintirea unchiului meu și a altora, puțini, câți mai sunt și-au apucat astăzi să poată da socoteală de-adevăratalele despre timpurile ălea:

„Ulița Dealului începe cu pimnița lu Tașcău Grigore, zis și Dincă-al Petruți, apoi e a lu Șerban Gheor-

rită cu țigla, apoi a lu Floroiu Dumitru, zis Mitu Floroiaică, apoi a lu Găman Petre, zis Poacă - asta durmea noaptea-n târnațu pimniței cu Floarea lui, de-o auzea lumea de pe linie: „Dă-te Pătrule mai la mărgini că mă făcuși una cu lemnu pimniți și nu mai pot răsufla”..., apoi a lu Tașcău Constantin, zis al lu Jeacă, apoi a lu Vasiescu Constantin, zis Nină al lu Matei, apoi a lu Șerban Vasile, zis al lu Buligan, apoi a lu Tașcău Vasile, de e tot de-ai lu Dincă-al Petruți, de erau toți frați - Grigore, Dumitru și Vasile, și-aveau toți vie și pimnițe-n Dealu Niculeștilor pe pământu de li-l împărțasă al bătrân la fiecare, și ultima pe uliță, „cu voia Dv.”, cum am auzit io la televizor că se termenă listele, e a Măriei Tomoaica, mărită la Gru, da cu pimnița rămasă-n cureaua de vie de-o avea pe foaie dată de tat-su drept de nuntă.

Vezi, nepoate, cam cum era alcătuită lumea atunci pe Dealu' Niculeștilor!? Și s-a ales prafu de tot. Nu mai e pe locu ei decât pimnița lu

ghe al Titoranilor, apoi a lu Bărbuț Ion al lu Șeicău, zis și Zdărnă, apoi a lu Găman Dumitru, de-ai lu Barbu, apoi a lu Șerban Dumitru, zis Mitu lu Colici, socră-miu, tat-su Iulichii, aci de față, apoi a lu Șerban Gheorghe, de-ai lu Vulpoi, apoi a lu Găman Constantin, tot de-ai lu Dumitru lu Barbu, apoi a lu Tașcău Dumitru, și el tot de-ai lu Dincă-al Petruți și frate cu Goriță Tașcău, apoi a lu Constantin Găman, care era frate cu Dumitru și era tot de-ai lu Barbu, apoi a lu Brebu Grigore, zis al lu Băscu, apoi a Măriei Stamate a lu Tremurici, îi zicea așa că omu-su avea un tremurat pe care nu-l putea ascunde neam, apoi a lu Bărbuț Gheorghe, zis al lu Văsăloiu, de era frate cu muma, adică cu mamă-ta Veta, apoi a lu Constantin Mreană, zis al lu Fofaie, apoi a lu Barbici Vasile, tat-su lu finu Ion, de-o are pe Violeta de-aț botezat-o voi și-n bătătură la care se află pimnița și-n zilele noastre, în bună bunăstare și „funcțională” și acope-

lon al lu Șăicău, da aranjată și acoperită și ea tot cu țigla de-a bună și mai este-a lu Găman Costică, de-ai lu Dumitru lu Barbu, da asta-i cu acte la Muzeu, în Dumbrava Sibiului, unde-i dichisită frumos, coperită cu freștilă dată cu ulei și are mușcăți roșii în pridvor ca la mănăstire la Lainici, are și etichetă la poartă că a cui a fost și de unde provine de drept. Atât. Și numai vreo câteva locuri mai sunt cu vie pe tot Dealu' Niculeștilor, de le pândesc deja urșii și se pregătesc să dea lovitură... Simt și ei că e Cârstovu' Viilor și e deslegare de la Dumnezeu..."

E o seară de toamnă adevărată, satul, cât mai e, învelit ca lumea în pătura nopții, pare că-i cuprins de-o liniște patriarhală, până când, ca la un semn, dinspre Amaradie și dinspre Vișoara, se-aud cum urlă șacalii. E, de-acum, timpu' lor...

Vasile VASIESCU

Doi iconoclaști: Brâncuși & Pandrea

Dedicându-i lui Constantin Brâncuși trei cărți (*Brâncuși, Amintiri și exegeze, Brâncuși, Pravila de la Craiova și Brâncuși, Amicii și inamicii*), Petre Pandrea recunoștea în acesta un model existențial de care a fost fascinat și pe care s-a străduit să-l înțeleagă. Avantajul eseistului a constat în faptul că l-a cunoscut destul de bine pe marele artist, purtând cu acesta îndelungi convorbiri, la Paris și la București. Prin comprehensiunea sa, Petre Pandrea a știut să descifreze rapid personalitatea proeminentă a sculptorului. Afinitățile lor mergeau de la temperament, atitudine față de viață, spirit independent și aventurier, probitate dusă până la cinism, perfecționism, orgoliu (din plin), vervă ironică și polemică, bravură, geniul esențializării, și până la calitatea pe care scriitorul și-o revendica (pe un ton glumeț) și care se regăsea și în celălalt: „Eu sunt oltean și european și aș dori să ajung la cinstea de cetățean al lumii. Nu mă interesează destinul României în bătălie cu vecinii, ci în emulație cu națiunile lumii. Nu sunt xenofob. Sunt cosmopolit!” (*Călugărul alb*, Editura Vremea, București, 2003, p. 248). Petre Pandrea, om dificil, nu a avut o admirație constantă pentru contemporani, dar, în cazul lui C. Brâncuși, aceasta pornea, fără rezerve, dintr-o prețuire reală a valorii omului și artistului.

Primul volum al triadei a apărut în 1967 (cu un an înaintea morții), pregândit, însă, încă din anii patruzeci, suferind, cu siguranță, mici (auto) intervenții de estetizare ideologică (mai ales în cazul unui deținut politic: 1948-1952; 1958-1964). Celelalte două, postume, păstrează intact stilul caracteristic, debordant, direct, vitriolant, pitoresc.

Brâncuși, amintiri și exegeze (Editura Meridiane, București, 1967) este prima monografie serioasă de la noi, dedicată artistului care nu se bucurase de recunoaștere din partea autorităților comuniste. Era, în același timp, prima carte de reabilitare a lui Petre Pandrea. De Brâncuși l-a

apropiat pasiunea eseistului pentru mediul plasticienilor, precum și peregrinările sale europene, ca beneficiar al unei burse pentru aprofundarea studiilor juridice. Întâlnirile lor au avut loc între 1927 și 1939, fie la Paris, fie la București. Ultimele conversații le-au purtat în perioada 1938-1939, în timpul lucrărilor la ansamblul de la Târgu-Jiu. Caracterizările făcute sculptorului, convergente, sunt superlative: „un tipic țaran oltean”, „prudent și mefiant”, „înțelept jucăuș și bărbat poznaș”, „*un homme du monde* în înțelesul bun al cuvântului”, „*un prince-paysan*, un oltean de soi mandarial și european” (toate pe o singură pagină, 8). Studiile europene (prin vreo trei țări și mai multe universități) l-au pricopsit pe autorul de pe Olteț cu o puternică și definitivă convingere marxistă, fapt care i-a creat prestigiu profesional, dar s-a dovedit destul de păgubos pentru destinul său. Marilor săi idoli, Vasile Pârvan și Constantin Stere, li s-a adăugat C. Brâncuși. Sculptorul a avut o copilărie obișnuită, într-un sat de munte gorjean (Hobița), dar, ambițios, deși a rămas orfan de tată, și-a urmat cu hotărâre studiile artistice. Destinul l-a condus, la vârsta de 28 de ani, la Paris. Avea și o mică bursă a unei fundații craiovene. Și-a câștigat existența muncind din greu.

Împletind întâlnirile (formative) cu Brâncuși, cu propriile evenimente biografice sincrone, Petre Pandrea își reconstituie, într-un fel, *anii de uceni-*

cie și de drumeție, dovedind spirit de observație, dar și talent narativ. La Berlin, este martorul manifestărilor naziste; adaugă și o corectă expertiză (filosofică, sociologică) asupra situației europene, într-o perioadă confuză. Preocuparea de *recuperator* monografist este prezentată metaforic: „situația mea este de grefier al unui proces celebru judecat în tribunalul plasticii și al filozofiei contemporane, judecat la Paris, București ca și pe tot globul” (p. 11). Îi adaugă și crezul, pe care, cu siguranță, l-a respectat: „Nu am scris personal o slovă și nu am grăit un cuvânt în care nu am crezut” (p. 12).

Brâncuși se trage (ca și eseistul) dintr-o familie de țărani moșneni, cu ceva pământ, cu mulți copii (șapte, el fiind al șaselea), cu o viață tradițională. Tatăl, mort timpuriu, era om orgolios, considerându-se ca aparținând unei nobleți țărănești. Pedant (ca un avocat), Petre Pandrea caută genealogia în documente, în acte de moștenire. Adesea, consemnează mărturii autentice ale artistului. Despre caracterul demn al acestuia afirmă: „Brâncuși n-a lucrat după calapodul comanditarului și al beneficiarului, ci după impulsurile și gândurile sale. [...] Arta făcută la comanda tiranilor politici sau a plutocraților este lipsită de aura sacralității, a intimității, a adevărului și a sincerității.” (p. 31). La Paris, atelierul din Impasse Ronsin era loc de întâlnire a boemei, dar și *salon* al elitei culturale, al aristocraților spiritului: James Joyce, Ezra Pound, Ana de Noailles, Scarlat Callimachi, Ilarie Voronca: „A fost ospitalier cu alții și cumpătat cu sine” (p. 34). La Târgu-Jiu, s-a lovit de obtuzitatea organelor locale, care doreau un monument de artă figurativă, convențională, neînțelegând metafizica proiectului propus. Avea simț și înțelegere pentru muzică. În ucenicia de ciobănel prin munții Parângului, învățase să cânte la fluiet și la caval, desfătare pe care și-o mai satisfăcea și la Paris. Relația cu Maria Tănase, care se îndrăgostise pătimas de Brâncuși, s-a răcit în momentul în care sculptorul a numit-o *bocitoare* (în sens elogiativ),

sfătuindu-l să nu mai cânte la petreceri.

Monografia lui Petre Pandrea nu este una academică, buchisită cu pedanterie. Este o carte liberă, sensibilă, cuprinzând informații (exacte), povestind mici întâmplări, colecționând legende, mărturisiri ale celor apropiați. Rezultatul este o carte vie, atractivă, dinamică, în spiritul fragmentarului, cum se practică azi. Echilibrat, reflexiv, sculptorul adoptase un comportament și o gândire stoică. Mânca, de regulă, acasă, gătindu-și singur. Prefera un regim lacto-vegetarian, nu consuma alcool. La petreceri, însă, încălca nonșalant astfel de tabieturi. Era, mereu, înconjurat de prieteni și

de numeroase admiratoare. Îi plăceau discuțiile de cafea sau de restaurant. Era, însă, cumpătat, nici zgârcit, nici cheltuitor. Când devenise cunoscut, Brâncuși dispunea de sume importante. Își permitea să fie mai mult decât mărinos.

Cele mai multe călătorii ale artistului au fost de nevoie. Copil, a plecat de acasă pentru a câștiga un ban sau pentru a învăța. A ajuns, astfel, la Craiova, la București. La 26 de ani, „a pornit pe jos, într-o ucenicie de doi ani, planificată și modelată după tipare venerabile medievale” (p. 50). Țelul era cunoașterea și integrarea în marea sculptură a lumii, practică la Paris. Eseiul, bun cunoscător al etnologiei oltenesti, *cobilițar*, cum se alintă, uimește prin informațiile de amănunt privind meșteșugurile și preocupările casnice țărănești.

Brâncuși a avut numeroase relații amoroase, agreând, în general, femeii frumoase, intelectualizate, cu preocupări artistice. În privința credinței, nu a fost un fervent, făcând exercițiul moral-natural al strămoșilor săi. Temperamental, „la acest doctrinar parizian și juvete, sociabilitatea alternează cu solitudinea” (p. 69). Pandrea îi elogiaza cultul prieteniei, vorbind despre sentimentele constante și îndelungate care l-au legat de Peter Neagoe, prozatorul româno-american, din care citează abundant.

În efervescențele de la începutul secolului al XX-lea, când disputele se purtau, în principal, între arta figurativă și cea nonfigurativă, Parisul atrăsese, prin cosmopolitismul lui, pe cei mai importanți artiști ai vremii. Între Brâncuși și Picasso, care nu aveau relații amicale, apăruse candidul Amedeo Modigliani, un obsedat al suferinței, cu o existență profund dramatică. I-a fost discipol o vreme. În capitala Franței se afla și craioveanul V. G. Paleolog. Dotat cu real talent narativ, Petre Pandrea face portrete din trăsături esențiale, creionează cu repeziciune scene însuflețite.

Materialele folosite de sculptor au fost diverse, alese scrupulos, marmura albă sau colorată, piatra, metalul (în special bronzul polisat), lemnul. Atelierul arată ca un depozit. Strategia estetică urmărită a fost de retragere, în totalitate, a eului, impersonalizare prin aspirația către o geometrie ontologică, poetică: „Aura sociabilității, a feeriei, a evlaviei sau a entuziasmului contaminant emană din orice operă adevărată, din toate locurile și toate timpurile” (p. 109). Neîncadrabil în vreunul dintre curentele vremii, artistul „A redescoperit volumul, formele, substanța, simetria și regularitățile frumosului și ale naturii. A căutat și a găsit forma, proporțiile și echilibrul.” (p. 109).

Venind la Paris, după ce se implicase, la București, în bătaia, la modă, dintre *moderni și academizanți*, este atras de cele mai faimoase nume ale momentului, August Rodin și Aristide Maillol. S-a detașat, curând, și de unul și de celălalt. Prin *Rugăciune* (1907), Brâncuși devansează și prefigurează cubismul. Despre operele lui Michelangelo, consideră că excesivitatea formelor corporale, pregnanța carnală sunt obositoare și maladive. Eseiul insistă, în continuare, asupra unui contemporan al artistului, coleg și prieten apropiat al lui Henri Matisse, pictorul Theodor Pallady, un crepuscular, cu ascendențe boierești, artist solitar, cultivând o artă agonică, monotonă, rafinată, un mizantrop, purtând suferințele, dar și orgoliile clasei aflate în extincție. În perspectivă

existențială, Brâncuși și Pallady sunt antipodali.

Vorbind despre sursele folclorice ale *Măiestrei*, Petre Pandrea face exerciții acrobazice (avocațiale) de identificare, investigând folcloric, polemizând, dar folosind ca argument mărturiile artistului. Este susținută, recursiv și inflexibil, teza reflectării în temperamentul, gândirea și creația marelui sculptor a mentalității clasei sociale din care provine (de țărani moșneni, de panduri și de haiduci). El a exportat cu sine, la Paris, acest format socio-cultural pe care, datorită unei inteligențe de mare mobilitate și a simțului artistic nativ, l-a transformat spiritual. După *Rugăciunea*, monument funerar închinat unei tinere fete din Buzău, Brâncuși și-a dovedit geniul, în țară, prin *Ansamblul de la Târgu-Jiu*, dedicat eroilor căzuți în război. Se spune că, pentru această comandă, nu a vrut să primească onorariu. Atelierul din Impasse Ronsin, alcătuit în întregime de artist, răspundea unor criterii practice, filosofice și artistice, asigurându-i mediul creativ, în care adesea se izola, pentru a medita, a se concentra

și a lucra. Eseiul fișează o serie de lucrări plastice, unele reprezentând prototipuri de serialități: *Oul*, *Negresele*, *Narcis*, *Muza adormită*, *Principeasa X*, *Prometeu și Leda*, *Măiastra*, *Domnișoara Pogany*, *Trei pinguini*, *Cocoșul*, *Torso*, *Sărutul*, *Foca*, *Broasca țestoasă zburătoare*, *Peștele*, *Supliciul*, *Adam*, *Eva*, *Portretul spiraloid al lui Joyce*. În total, artistul a lăsat circa 720 de opere statuare, desene și picturi.

Întotdeauna, Brâncuși a preferat forme și dimensiuni ascetice. Chiar monumentul de la Târgu-Jiu are suptele și smerenie, angajând, prin implicarea în proiect a Catedralei, o conotație escatologică. Cred, împotriva părerii lui Petre Pandrea, că artistul și-a păstrat un fond religios adânc, vădit în operele sale (menținute într-un echilibru neîndoelnic între tradiție și modernitate), în viața sa cvasimonastică, în caracterul luminos. A avut, bine definită, o concepție existențială și estetică pe care și-a polisat-o mereu în agora atelierului său, în nesfârșitele discuții cu *prietenii de idei*. Portretul făcut lui Joyce, sub forma unei spirale, indică modul de a abstractiza realul, geometrizarea și matematizarea ideilor, felul în care gândea sculptorul transfigurarea artistică, păstrând intactă rezerva simbolului. Scrisul lui Joyce poate fi, realmente, reprezentat ca *eternă reîntoarcere*.

Dezbaterile pe teme estetice, existențiale, morale, chiar politice, erau obișnuite în mediile artistice. Presocraticii, Platon, Giambattista Vico, Kierkegaard, Tolstoi, Dostoievski, Nietzsche erau numele frecvent vehiculate în Impasse Ronsin. De multe ori, în perioada de mare glorie, artistul a fost nevoit să joace teatru pentru a calma snobismul și grandomania milionarilor americani și indienii dornici să achiziționeze.

Cartea lui Petre Pandrea este mozaică, alcătuită din documente, referințe critice, mărturisiri ale celor care l-au cunoscut, precum și din propriile memorii. Importante sunt, desigur, aforismele emise de celebrul sculptor, din care se pot deduce un program estetic, o pravilă morală, o concepție de viață. Brâncuși era un socratic, își exprima gândurile sapiențial, în parabole, *moșind* ideile. El vorbește despre nevoia de a redeveni genuini, după modelul copiilor, despre detașarea de sine a artistului, despre pătrunderea la esențe, despre bucuria de a crea, despre golirea artei de materie, despre valoarea ei smulșă timpului istoric.

O paralelă între C. Brâncuși și James Joyce observă, mai întâi, similitudini: amândoi cu înclinații socialiste (deși sculptorul era cam extras din preocupările ideologice), scopul expatrierii lor a fost unul cultural, spiritual, și-au dedicat viața, în exclusivitate, căutărilor și înnoirilor artistice, au fost firi puțin comunicative, obsedate de forme (perfecte), au iubit solitudinea, au avut cultul prieteniei, al comuniunii, au susținut principii morale, au fost tentați să-și teoretizeze propria artă, căutându-i suport filosofic, au fost atrași de spiritul vremii, deși cu greu s-au lăsat *deschelați* din matricea natală, găsindu-și, totuși, cu claritate, fiecare, făgașul propriu, au fost obsedați de serii repetitive, au fost ontologici, adică au creat *ex nihilo*.

Petre Pandrea a scris o carte (narcisiacă) în care adesea se oglindește pe sine. Este însă, în primul rând, o carte a devotamentului față de o personalitate fascinantă, pe care a iubit-o și a admirat-o. Textul este, de aceea, îngrijit, condescendent, alteori - impetuos, în ritmul și cu sentimentele retrăirii trecutului. Se vor adăuga acestui volum încă două, constituindu-se într-un sincer omagiu.

Frunze uscate

Din cauza frigului și a umezelii, cei care se treziseră de dimineață, și fuseseră nevoiți să iasă din casă, își ridicaseră gulerele, își înfășuraseră strîns fularele, iar glugile și le trăsaseră pînă în dreptul sprîncenelor, în încercarea disperată de a nu pierde nici un pic de căldură. Plouase toată noaptea și încă nu se opri-se. Lumina avea culoarea asfaltului. Un gri metalic, tăios. Copacii păreau mai înalți și mai subțiri. Frunzele uscate, care nu căzuseră la timp, se umflaseră ca niște șervețele murdare. La colțul străzii, la 5 to go, cîțiva oameni zgribuliți așteptau în fața geamului să intre în încăperea micuță și să comande cafele.

Huruitul expresorului îi înviorase înaintea co-femei. Umbrele le țineau în mîini, ude și inutile. La radioul din interior, de pe tejgheaua de lemn bej, lăcuit, începuse să cînte Leonard Cohen: „*In my secret life/ I saw you this morning/ You were moving so fast/ Can't seem to loosen my grip/ On the past/ And I miss you so much*”. Vînzătorul dăduse mai tare și cuvintele cîntecului se amestecaseră cu aburul care transforma laptele în spumă. În timp ce trăgea de una dintre manetele nichelate și curăța țeava aparatului cu un prosop mic, albastru, începuse să fredoneze. Se opri-se repede. Fie nu știa toate versurile, fie se simțise privit și se rușinase.

Caffe latte-urile lui aveau toate cîte o inimioară bej, clară și perfectă în mijloc, și asta îi făcea pe clienți să zîmbească, oricît de urît ar fi fost afară. Se uitau la desenul acela și abia apoi luau cîte un capac de plastic, îl potriveau cu grijă deasupra paharului și, după ce scotea un țăcănit scurt, semn că lichidul fierbinte era în siguranță, îi urau o zi bună și plecau în grabă. Șorțul lui negru, pus peste cămașa în carouri alb-albastre și blugii Levis, îl dădeau un aer profesionist și serios. După ce și ultima clientă din grup, o fată cu părul lung, roșcat, ascunsă într-o geacă matlasată de culoarea muștarului, își luase cele două cappuccino-uri într-un suport de carton, bărbatul ieșise în fața magazinului să fumeze o țigară.

- O zi frumoasă să ai, îi spuse ea din mers, în timp ce își flutură mîna și traversă grăbită spre

casa cu poartă verde, unde era salonul unde lucra.

- Și tu... Așa, cît se poate, îi răspunse el, fără să știe dacă ea îl mai auzise sau nu.

Trăsese primul fum și se sprijinise cu piciorul drept de peretele magazinului. Se uitase îngrijorat în stînga și-n dreapta, ca să fie sigur că nu se apropia nici un client și nu va fi nevoit, și de data asta, să-și abandoneze țigara abia începută pe marginea coșului de gunoi.

Preț de cîteva minute, strada rămăsese încremenită. Mașinile cu farurile aprinse mai mult stăteau decît accelerau.

O zi banală de luni. Ca o mie altele, care trecuseră fără să le țină cineva socoteala. Nici măcar Sebi, vînzătorul de cafea, care lucra de trei ani, zi de zi, de luni pînă sîmbătă, în acest loc din Piața Lahovari. Din dreptul ușii vedea cel mai bine casa „venețiană”. O clădire gălbuie, cu două etaje. Mă rog, așa o botezase din prima zi de muncă, pentru că avea niște ferestre înalte și înguste și o fațadă puțin scorjită, care n-o făcea să pară ponosită ci, din contră, semeață. Se atașase de priveliștea asta, urmărirea mișcările celor care locuiau în ea, pe care îi vedea cînd veneau și cînd plecau, niciodată cînd erau înăuntru. Se întrebese de multe ori, oare cum arăta în interior și cîtă lumină intra prin ferestrele ei asimetrice.

Primul locatar cu care se salută, printr-o ridicare solemnă de mîină, fusese domnul colonel, care ieșise primul din imobil, ca de obicei. Își trăsese pe cap un fes negru, iar peste pijamaua în dungi purta o vestă de lînă, verde. Prima dată curățase cele două scări de piatră, care despărțeau intrarea casei de stradă. Apoi începuse să măture sîrguincios trotuarul ud din față. Nu ținea cont de vreme sau de anotimp, zi de zi își îndeplinea această misiune importantă. Cele cîteva frunze și

chiștoace, vreun ambalaj de ciocolată sau vreun pahar de plastic luat de vînt, adunate în fărășul lui, îl făceau fericit.

- Urăsc frunzele, îi spusese lui Sebi, cînd vorbiseră prima dată.

El îl servea uneori cu cîte o cafea, îi mai dădea și cîte o țigară pe care o pufăia, scoțînd tot fumul afară, și discutau una-alta, în fața magazinului. În acea dimineață, cînd claxoanele mașinilor păreau că se defectaseră, doar Sebi și domnul colonel nu se grăbeau nicăieri.

- Vecine, pune ibricul la foc, îi strigă domnul colonel de pe partea cealaltă. Termin aici și vin pe la tine să mă încălesc puțin.

- Se face, se face, îi răspunse Sebi zîmbind și își aruncă țigara pe care reușise s-o fumeze de data asta pînă la capăt.

Bărbatul traversase încet strada și se îndreptase spre ușa cafenelei cu tot cu mătură. Își scuturase bocancii ca și cînd ar fi fost zăpadă mare afară și abia apoi intrase. Își scosese fesul, își trecuse mîna prin părul alb și rărit, care i se udase și i se lipise de cap, și-și netezise mustățile. Se așezase apoi cu grijă pe singurul scaun de bar, care se afla la tejghea, în dreptul casei de marcat.

- Cum mai merge treaba pe aici, băiete? îl întrebă uitîndu-se fix la Sebi.

Avea ochii rotunzi și albaștri. Puțin apoși, ca și cînd o picătură de lapte i s-ar fi rătăcit pe corneea și se plimba de la un capăt în altul pe irișii săi, încercînd să iasă afară. Fără ochelari, care i se aburiseră și îi pusese în buzunarul de la piept al bluzei de pijama, părea dezorientat.

- Nu mă plîng, domnu' colonel, îi zise bărbatul, în timp ce-i așezase paharul cu cafea în față și luase din bolul de sticlă cu capac două croissante mici, unul simplu, celălalt cu ciocolată, și i le pusese în față, pe o farfurioară.

- Ești un domn, ca de obicei. Dragul meu, să știi că mă cam lasă genunchii și memoria, i se plînsese el, în timp ce mușca cu poftă din croissantul cu ciocolată, care dispăruse cu totul sub mustața sa căruntă și stufoasă.

- Aveți grijă cu cafeaua, frige, îl atenționase vînzătorul, care nu știa cît de bine mai vedea bătrînul.

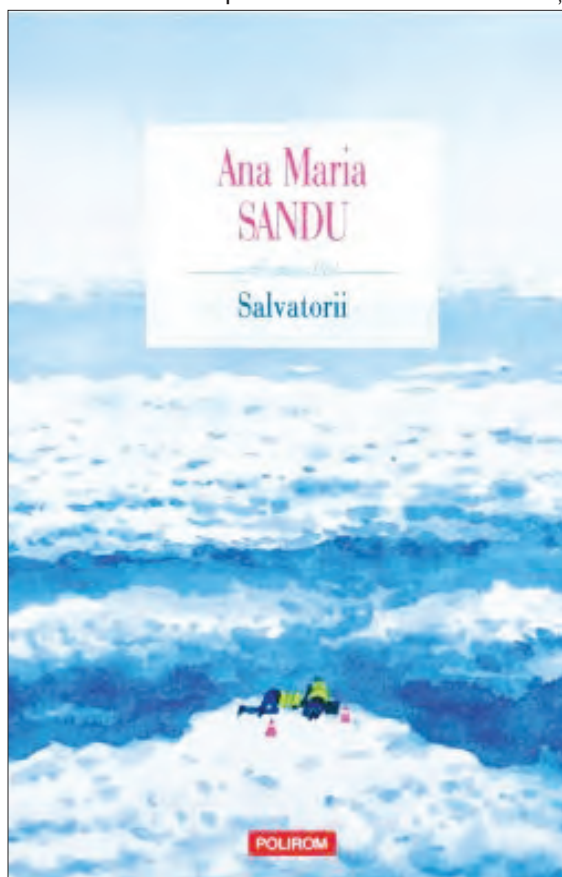
- Am, am, totul e să nu rămîn fără mătură. O țin lîngă mine și sînt cu ochii pe ea. Nu vezi că hoții ăștia vor să ne fure tot, zisese el în timp ce își muiase buzele în lichidul cafeniu și apoi își trecuse mulțumit limba peste ele.

O dîră de cafea îi rămăsese agățată de colțul drept al mustaței. Vorbea încet și lui Sebi nu-i venea să-l întrerupă:

- E o lume plină de buruieni, băiete. Voi sînteți tineri, meritați alte vremuri, am tras noi destul, mai spusese el și căzuse pe gînduri.

- Nu vă mai uitați atît de mult la televizor, domnule colonel. Îi rog și pe ai mei, de fiecare dată cînd vorbesc cu ei. Maică-mea nici nu mai reușește să doarmă ca lumea, după ce vede toate grozăviile pămîntului, încercase Sebi să-l încurajeze.

- Cînd îmbătrînești dormi mai puțin, pentru că nu mai ai aceleași nevoi, asta e realitatea. Dar oamenii nu știu și basta. La fel ca tine îmi zice și mie

nepoată-mea, de parcă aş face eu ceva greşit.

- O fi îngrijorată şi ea, îi luă Sebi apărarea.

În cafenea mai intrau oameni. Unii păreau că nici nu-l vedeau pe bătrîn, alţii, din contră, le zîmbeau şi lui şi lui Sebi, de parcă s-ar fi cunoscut. Cînd venea cîte un grup de liceeni, care cereau capuccino-uri cu aromă de scorţişoară, locul se înviora şi se aglomera. Printre temele la mate, cele la germană şi hîrjonelile lor, totul devenea într-o clipă uşor. Încăperea aceea înghesuită şi liniştită se transforma într-un balon cu heliu, care ar fi putut să-şi ia zborul în orice clipă şi să plutească uşor pe deasupra lumii.

Şi Sebi şi domnul colonel se lăsau prinşi în vârtejul de rîsete şi chicoteli de glasuri tinere şi nu-şi mai adresau nici un cuvînt, pînă nu se făcea din nou linişte.

După ce şi ultimul grup de elevi de la Şcoala Centrală ieşise cu cafelele în mînă, şi unul dintre băieţi îşi ceruse scuza că îl lovide cu un colţ al rucsacului pe bărbatul de pe scaun, Sebi se uitase la ceas şi se gîndise că următoarea oră va fi mai calmă.

- Mai vreţi ceva? îl întrebă pe domnul colonel.

Şi el clătinase din cap, semn că nu, era suficient. Sebi sorbise şi el o gură de cafea dintr-o cană mare, de ceai, pe care o ţinea lîngă expressor.

- Uşor, uşor, parcă se mai luminează, zise şi îi apropiu fruntea de geamul mare.

Domnul colonel nu păruse că l-ar fi auzit.

- Sînt supărat pe nevastă-mea, să ştii. Nu mi-a trecut. Să plece aşa, după o viaţă, fără să-mi zică măcar „la revedere”.

Pe Sebi, mărturisirea domnului colonel îl lua se prin surprindere. Nu reuşise să spună mai mult decît:

- Îmi pare rău!

Îşi imaginase o femeie care s-a îmbrăcat într-o zi şi a ieşit pe uşa verde, de lemn, a casei. A apăsât pe clanţă şi dusă a fost. N-a spus unde pleacă, nici să n-o mai aştepte la masă, că nu se mai întoarce.

- Cîte zile o să mai trăiesc n-o să mă împac cu asta, mai adăugă domnul colonel cu voce joasă şi tremurată.

Sebi îl bătuse pe umăr, prieteneşte, dar omul nici nu băgase de seamă că îl atinsese. Îşi căutase ceva în buzunarele vestei şi, la scurt timp, începuse să plîngă din senin.

- Vai, mi-am uitat banii acasă!

Bărbatul nu ştia ce să facă să-l liniştească:

- Haideţi, domnule colonel, nu vă necăjiţi din atîta lucru. Veniţi mîine şi mi-i aduceţi. Nu sîntem noi prieteni, ce naiba?

Jucau sceneta asta cel puţin o dată pe săptămînă. Cînd nu plătea, colonelul încerca să-l impresioneze cu tot felul de poveşti de cînd era tînăr, ceea ce reuşea pentru cîteva secunde. De plîns, însă, nu mai plînsese pînă atunci. Lacrimile care îi curgeau pe obraji, şi pe care şi le ştergea din cînd în cînd cu mîneca bluzei de pijama, îl făcuseră pe Sebi să uite că are de-a face cu un zgîrcit sentimental care stătea, cu siguranţă, pe o grămadă de bani şi primea o pensie mare. La cum îl ştia, nu s-ar fi dat în lături să obţină de la un copil de grădiniţă sendivişul cu caşcaval.

Un nou pîlc de elevi se aşezase la coadă. Clădirea în care locuia domnul colonel, cu scările ei curate, nu se animase încă.

- Dar ce s-a întîmplat cu doamna? îl întrebă cu voce joasă bărbatul.

- Cu Mari? zise bătrînul şi mai luă o gură de cafea.

- Da, da, îl încurajă Sebi, deşi habar n-avea cum o chema pe femeie.

- Nu mai ştiu nimic de ea de patru ani. Se fac acum, în curînd, pe 25 luna asta.

- Cum aşa? întrebă dezorientat bărbatul, în timp ce lua în continuare comenzi şi manevra expressorului.

- Sebi, băiatule, viaţa e imprevizibilă, zise bătrînul.

Replica lui, spusă în mijlocul acelei mulţimi de adolescenţi gălăgioşi, sună aproape indecent. Oricum, nu păru nimeni dispus să îşi bată capul cu vorbele lui. Stătea în continuare cocoţat pe un scaun, cu spatele din ce în ce mai arcuit, şi sprijinit cu coatele de tejghea.

- Şi Mari? întrebă din nou bărbatul.

- Cel mai mult îi plăceau pastele cu brînză, rumenite bine la cuptor. Pînă prind aşa o crustă crocantă. Gătesc şi acum, măcar o dată pe săptămînă, şi atunci parcă ar fi şi ea cu mine.

- Să-mi daţi şi mie reţeta.

- În vasul de Yena, pe care l-a cumpărat ea de la Obor. O să-ţi aduc şi ție, Sebi, continuă bătrînul.

- Nici nu ştiu ce să zic, domnule colonel! Condoleanţe, îmi pare rău!

- Ah, n-ai de ce, că n-a murit nimeni, Sebi dragă.

Bărbatul devenise din ce în ce mai atent şi i se păruse că şi bătrînul zîmbea pe sub mustaţă.

- Ce bine! Iertaţi-mă, am înţeles eu greşit, zise Sebi şi încasă o hîrtie de 50 de lei de la o tînără, şi îi dădu şi restul, după ce numără bacnotele de două ori.

Bătrînul nu dădea semne că ar fi vrut să plece. Verifica doar, din cînd în cînd, cu privirea, dacă mătura era la locul ei. Toată lumea o ocolea, dar nimeni nu se atinsese de ea şi nici n-o mutase nici măcar un centimetru în stînga sau în dreapta.

- Dar unde e doamna Mari acum? încercă bărbatul să dezlege misterul.

- La fiică-sa, cred, în Franţa. Nu exagerez deloc, chiar a plecat cu hainele de pe ea.

- Glumiţi, domnule colonel.

- Deloc. Şi n-a mai dat nici măcar un telefon. Dusă a fost, continuă bătrînul.

Nu era în vocea lui părere de rău, ci mai degrabă o tristeţe a lucrurilor pe care nu le înţelege. Ți s-au întîmplat, dar asta nu înseamnă că le-ai şi acceptat. Le înregistrezi ca să poţi merge mai departe, atît. Sebi îl privea atent pe bătrîn şi nu ştia ce să zică. Ar fi putut să-l consoleze, dar la ce i-ar fi folosit.

- V-aţi certat înainte? îl întrebă bărbatul.

- Ne-am împuns toată viaţa, asta clar.

- Şi, totuşi, într-o zi a plecat, spuse şoptit Sebi.

- Exact aşa, fără nici un cuvînt, oftă bătrînul.

Sebi rămăsese pe gînduri şi o vreme nu mai zisese nimic, se concentra doar la ce avea de făcut. Abia după ce comenzile se mai domoliseră şi zgomotul de fond nu se mai auzea, îndrăzni să reia discuţia:

- Credeţi că o să se întoarcă?

- Nu! O vreme am aşteptat-o, dar după aia am ştiut că n-o să mai intre pe uşă.

- Dumnezeu! exclamă bărbatul, uitîndu-se fix la bătrîn, de parcă ar fi vrut să descopere ce era în neregulă.

- I-am pus şi farfurie la masă, pînă de curînd. Acum, gata, am renunţat. E degeaba.

- Fiica despre care vorbeai era doar a ei? vru să ştie bărbatul.

- Da, din prima căsătorie, şi nu m-a acceptat niciodată, răspunse bătrînul.

Îşi îndreptase spatele şi părea foarte obosit.

- Să trăieşti, vecine! îi spuse lui Sebi.

Îşi luase mătura şi ieşise. Traversase strada şi imediat se auzise un claxon prelung.

- Cască ochii, tataie, strigă şoferul nervos.

Bătrînul nici măcar nu-şi întoarsese capul. Cînd ajunse pe trotuarul de vizavi, începuse să măture cele cîteva frunze care căzuseră în timp ce stătuse de vorbă cu Sebi.

Boboaca

„Ce a făcut sfântul Amon când au venit la el frații aceia turburați și i-au zis: Vino și vezi, Avo, că este o femeie în chilia fratelui cutare? Câtă milă n-a arătat, câtă iubire n-a avut sfântul lui suflet! Căci cunoscând că fratele a ascuns pe femeie sub un butoi, s-a așezat deasupra lui și le-a spus celorlalți să caute în toată chilia. Și cum n-au aflat-o, le-a zis lor: Dumnezeu să vă ierte. Și i-a rușinat pe ei și le-a ajutat și lor să nu creadă cu ușurință ceea ce e potrivit fratelui, iar pe acela l-a făcut să ajungă neprihănit, căci nu numai că l-a acoperit după Dumnezeu, ci l-a și îndreptat, când a aflat vreme potrivită. Căci după ce i-a scos afară pe toți, luându-i numai mâna lui, i-a zis: Ai grijă de tine, frate! Și îndată s-a împlânzit fratele și s-a simțit strâpuns în inimă; îndată a lucrat în suflet dragostea de oameni a bătrânului” (Fetelurite învățături lăsate ucenicilor săi - ale celui între sfinți, Părintele nostru Dorotei)

În poveste mă văd chemat de un înger al florilor de izmă și toamnă târzie, poveste cotropitoare, dulceagă și amară ca întreaga mea existență.

O scriu aici cu litere tremurate de brumă cu leasă cu mâna stângă, fiindcă nu știu dacă mâna mea dreaptă ar fi la fel de albastră cum cerneala din călimară.

„Gligorie, iar ai fost la Boboaca!?” o aud și acum pe Anica și parcă din nou îmi pasă, ca atunci, și deschid ochii să-l privesc disperat pe Gligorie. O fi fost? Dacă te-ai fi nimerit și tu acolo cu mine!

Mă opresc o clipă să-mi trag cu putere sufletul. Anica îl ceartă pe Gligorie doar pentru faptul că o cunoște pe Boboaca? Și mai trece pe la ea? Eu să rânduiesc adevărul aici, uite chiar îmi aduc aminte câte ceva. De lângă casa femeii se ridicau prigorii și vântul semăna ciulini.

Avea ultima gospodărie din sat, de margine, împinsă între bolovani de nisip vântat ca de săgă mărunță. Firește, Boboaca putea avea părul roșu, nu purta basma iar toate muierile din sat se repezeau uneori la ea ca să-i smulgă smocuri, să o și trântescă în uliță pentru că le ademenea oame-nii, destui bărbați cu hărnicie în dragoste viermuind în juru-i.

Se șoptea în sat din acea vreme cum într-o dimineață, la poartă i se arătară doi miri, ca fugiți

de la petrecerea de nuntă, chiar înainte de strigarea darului. Se potriveau amândoi ca migdalele în cestile de cafea alăturate ciubucului adus pe ascuns de ochii altora.

Păreau și despuiați de gânduri, nici veseli ca după băutură, ea frumoasă și speriată și în rochie de mireasă, el cu ochii amestecați de un vânt de gheață și de-o ceață.

„Găzduiește-ne, femeie!”, sări cu vorba tânărul mire la nedumerirea lenevoasă a unei fete slute ce stătea acolo în gazdă.

„Păi, să o chem pe tante Boboaca!” și închise poarta cu un drug de lemn mai subțire, de peste zi, ca o jordea.

Boboaca veni însoțită de acea fată: „Mult v-ați istovit până la noi?” „Nu prea mult, că ne aduseră caii, uite-i la iarbă... Am venit să-ți cerem o odaie de-o zi și poate de-o noapte...”

Caii pășteau liniștiți, apele râului susurau cu parfumuri de ale florilor și cu zumzet de-al chiților, până și ciupercile se-auzeau cum cresc pe mușuroaie.

Iar mireasa era frumoasă ca viața de după ploaie, când iarba ce se ghemuiește de tot iese zdravănă, neînchipuit de bucurioasă.

Și acea tânără fată învelită mireasă știu foarte bine că gazda îi va cere ca plată vâul și pe deasupra să îi vopsească iarăși părul capului ca bujorul de roșu.

Apoi s-a pierdut povestea, nu știu după cât timp despărțindu-se pe la toți în fășii de frunze uscate de caftalan.

Despre miri nu se mai știu nimic, poate concepușe la Boboaca în casă un copil, poate au plecat a doua zi spre sud, prin mlaștini sărate până la mare, mulțumiseră pentru ospitalitate în felul lor, ieșind umăr la umăr la poartă și mai departe...

„Gligorie, iar ai fost la Boboaca!” O fi fost? Ce să caute Gligorie la Boboaca!

În plus el se îngrijea de toate, de ogor și de gospodărie, de pâine în casă și de apă proaspătă. Anica vedea de gătit, de păsările toate și de capre.

„N-am fost!” se apăra Gligorie. „Eu și Boboaca, ce-ți veni!” „Atunci să-mi spui unde ai fost?”

Gligorie venea de pe-o culme, acolo se întâlneau

cu un lup, îl alergă până obosi și apoi se rânduiesc pe potecă scurtă către casă la Anica.

Se rătăci însă la două știubeie de apă, în adâncurile cărora bănuia că se spală monede mărunte din aur alb scăpate de berze din ciocuri.

Ca să-și ferească pleoapele de înțepături le apăsa cu apă galbenă ca de mlaștină dintr-o urmă de mistreț.

Dumnezeu turnase cu găleata, Gligorie își târa cu glorie încălțările prin noroi, își trecea din când în când picioarele prin câte-un lăstăriș umed, storcând verdele frunzelor pe picioare. „Ce să caut eu la Boboaca?”

Anică îi înghețară câte două lacrimi pe pleoape. „Am să mă duc eu la ea. Să vezi ce o s-o mai tăvălesc și am să-i rup părul, vulpe bătrână ce e!” „Femeie, de ce vrei să scormonești în vâzul satului? N-am fost la Boboaca, n-am fost!”

Anica îl privi neîncrezătoare, mă privi și pe mine. Apoi mă luă de subțiori și mă lăudă că sunt cuminte. „Hai la masă și tu!” Gligorie se așeză cuminte pe scăunel. Masa era joasă, rotundă cu patru picioare precum călcâiul unui cerb.

Măncărăm în tăcere ori poate numai înghițirăm. Anica și Gligorie suspectându-se în continuare. Eu cu gândul într-o scorbură...

Nu știu dacă Anica s-a certat vreodată cu Boboaca pentru Gligorie. Unul din miracolele acestei vieți este acela al iertării. Îl bănuise doar, nu-l dovedise!

Eu în zile și nopți mi-am închipuit cum Boboaca mă spiona și pe mine și-mi pregătea un căluș ca să nu mai respir. Știam un arbore înalt în apropierea casei femeii în care să mă urc. De acolo puteam să-i văd în curte. Ori mă feream de lumina orizontului ca amurgul acela vechi din fire de sârmă...

În nopțile toamnei, mă pregătii să plec în lume, firește ca unul ce creștea de două ori într-o lună. Mă rătăcii eu la început, de-a lungul unei râpe fără iarbă, însă mă oprii la timp într-un tărâm cum nu se poate imagina.

Iar femeia din gelozia bunicii nu reușii s-o vadă la chip niciodată. Rămânând eu cu o amintire tristă, cum tot tristă fu pusă Boboaca în sicriu.

Alex GREGORA

Reflecții

- Ascunde-te când cineva te laudă, ca să te găsească cel care te critică.
- Dacă un sentiment îngheată, numai Lumina lui Dumnezeu îl poate dezgheța.
- Nu-mi furați singurătatea! Mă lăsați fără auditoriu.
- Când ajunge în rai, omul de bună credință are dorul de iad. Dorul de iad te echilibrează.
- Alexandru Dabija - un Chopin în regie care cântă pe clapele destinului.
- Cine crede în Adevăr, să-i acopere umbra.
- Pe muchia violenței infatuarea baletază.
- Legenda spune că neamul Drăgheștilor se trage din Matei Basarab. Oare fuga mea de mitocănie să aibă ceva comun cu legenda?
- Un suflet mediocru e mai periculos decât o minte mediocră.
- Ca să treci curat prin viață, te costă chiar viața.

George DRĂGHESCU

Ziua Înălțării Sfintei Cruci

Ziua Înălțării Sfintei Cruci, prăznuită la 14 septembrie, a fost marcată anul acesta la Muzeul Crucilor de la Măceșu printr-un eveniment de o profundă încărcătură spirituală și culturală. Manifestarea a fost organizată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, în parteneriat cu Primăria și Consiliul Local Târgu Cărbunești, reunind oameni de cultură, reprezentanți ai autorităților locale și membri ai comunității.

Programul a cuprins alocuțiuni prin care s-a subliniat importanța Crucii ca simbol al identității creștine și al continuității spirituale a poporului român. De asemenea, a fost săvârșit un parastas pentru toți cei care, prin munca și credința lor, au contribuit la păstrarea și transmiterea patrimoniului cultural și religios al neamului românesc - personalități culturale cu origini gorjenești sau care prin activitatea lor au adus contribuții semnificative la creșterea și promovarea imaginii Gorjului. Un moment deosebit de emoționant a fost așezarea unei noi cruci în memoria regretatului Ion Cepoi, fost manager al CJ-CPCT Gorj, personalitate marcantă a vieții culturale gorjene. Prin această inițiativă, comunitatea și-a exprimat recunoștința pentru devotamentul și viziunea celui care a sprijinit crearea muzeului și a transformat ideea etnologului Pompiliu Ciolacu într-o realitate durabilă. Crucea ridicată în amintirea sa nu este doar un semn de cinstitoare, ci și o chemare la continuitate, la păstrarea vie a spiritului cultural pe care acesta l-a cultivat cu atâta dăruire.

Sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci își are originile în primele veacuri ale creștinismului și este strâns legată de momentul descoperirii lemnului Crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul Iisus Hristos. Tradiția bisericească consemnează că, în anul 326, împărăteasa Elena, mama împăratului Constantin cel Mare, a inițiat ample săpături arheologice la Ierusalim, pe locul Golgoetei, cu scopul de a identifica

urmele patimilor Domnului. În urma acestor cercetări, au fost descoperite trei cruci, dintre care una s-a dovedit a fi adevărata Cruce a Răstignirii, recunoscută printr-o minune săvârșită asupra unui bolnav atins de ea.

Crucea a fost înălțată solemn înaintea poporului de către Patriarhul Macarie al Ierusalimului, pentru ca toți cei prezenți să o poată vedea și cinsti. Gestul acesta a consacrat instituirea unei sărbători dedicate Crucii, care, în scurt timp, a fost preluată de întreaga creștinătate răsăriteană și apuseană. Ulterior, Biserica a fixat data de 14 septembrie ca zi de prăznuire a Înălțării Sfintei Cruci, aceasta devenind una dintre cele mai vechi și importante sărbători ortodoxe, închinată nu doar relicvei materiale, ci și semnificației spirituale a Crucii ca simbol al mântuirii.

Crucea, ca semn și simbol sacru, precede chiar apariția creștinismului pe teritoriul românesc, fiind întâlnită în diverse forme la străromâni. În tradiția dacică, crucea solară, formată dintr-un cerc împărțit de două axe perpendiculare, era un simbol al ordinii cosmice, al ciclicității vieții și al legăturii dintre pământ și divinitate. Totodată, reprezentările crucii dădeau evidențiază ideea de echilibru între cele patru puncte cardinale, între cer și pământ, între viață și moarte.

Această prezență timpurie a simbolului crucii explică receptivitatea cu care strămoșii românilor au primit creștinismul. Învățătura lui Hristos, centrată pe Cruce ca semn al mântuirii, nu a fost percepută ca o ruptură radicală de tradițiile preexistente, ci ca o continuitate firească. Religia dacilor cultiva credința în nemurirea sufletului și în existența unei vieți de dincolo, elemente care au făcut ca mesajul Evangheliei să fie primit cu ușurință și profunzime. De asemenea, figura lui Zamolxis, reformator religios și personaj mitic, prezenta similitudini structurale cu Hristos: învățător al nemuririi, retras pentru o vreme și revenit printre oameni, aducător de speranță și de mântuire.

Creștinismul s-a suprapus peste aceste repere religioase arhaice fără a le anula, ci reinterpretându-le. Astfel s-a născut o armonie între tradițiile păgâne și cele creștine, vizibilă și astăzi în numeroase obiceiuri populare. În ritualurile de înmormântare, de pildă, bradul funerar, obiectele de inventar depuse lângă cel decedat sunt reminescente precreștine, integrate în cadrul creștin al ritualului. La boț, obiceiul „ridicării la grindă” al copilului are aceeași funcție de trecere simbolică într-o nouă etapă a vieții, iar la nuntă, bradul sau „adăpatul miresei” sunt dovezi ale suprapunerii unor vechi rituri inițiatice cu ceremonia religioasă.

Toate aceste elemente arată că, pentru poporul român, Crucea nu este doar un semn de cult creștin, ci și un simbol identitar de profunzime, legat organic de însăși structura spirituală a comunității. Ea mediază trecerea de la sacralitatea precreștină la lumina Evangheliei, devenind fundamentul unei identități religioase și culturale distincte.

Întemeiat în anul 2009, Muzeul Crucilor de la Măceșu reprezintă un reper unic în peisajul cultural românesc, fiind singura instituție muzeală dedicată integral crucilor de lemn. Inițiativa înființării i-a aparținut etnologului Pompiliu Ciolacu, specialist al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, sprijinit de regretatul manager al instituției, Ion Cepoi, și de viceprimarul de atunci, Călina. Această colaborare între cercetarea științifică, administrația culturală și autoritatea locală a făcut posibilă valorificarea unei moșteniri cu rădăcini adânci în spiritualitatea românească.

Colecția muzeului numără câteva sute de exemplare, reunind tipuri diverse de cruci cu funcții distincte în viața satului tradițional. Alături de crucile de căpătâi, menite să vegheze asupra mormintelor, regăsim troițele de răscruce, adevărate altare în aer liber, unde comunitatea se întâlnea pentru rugăciune și ceremonii. Cruci-

le de pomenire evocau memoria celor trecuți la cele veșnice, în timp ce crucile de iertare și cele de jurământ marcau momente de reconciliere sau angajamente solemne asumate în fața divinității. Nu lipsesc nici crucile de hotar sau cele care semnalizau un loc sacru, având funcția de a delimita simbolic spațiul profan de cel consacrat.

Prin varietatea și autenticitatea lor, piesele adăpostite la Măceșu documentează un întreg univers spiritual, în care Crucea nu este doar obiect de cult, ci și reper de identitate comunitară. Fiecare exemplar poartă cu sine o poveste: a celui care a cioplit-o, a celui în memoria căruia a fost ridicată, a comunității care o cinstește. Dincolo de valoarea etnografică, muzeul oferă vizitatorului șansa unei întâlniri vii cu tradiția și credința, păstrând vie legătura dintre generațiile de odinioară și prezent. Sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci, evocată la Măceșu printr-o manifestare de adâncă semnificație religioasă și culturală, a demonstrat încă o dată forța simbolică a Crucii în istoria și spiritualitatea poporului român. De la descoperirea relicvei la Ierusalim și până la prezența ei în inima comunităților tradiționale, Crucea a rămas un semn al biruinței și al identității, purtătoare de memorie și de sens. Muzeul Crucilor de la Măceșu, născut din inițiativa unor oameni dedicați culturii și sprijinit de comunitatea locală, s-a impus ca un spațiu unic de conservare a acestui patrimoniu, punând în lumină varietatea și complexitatea funcțiilor pe care crucea le-a îndeplinit de-a lungul timpului.

Evenimentul din acest an, prin parastasul oficiat, prin gestul de recunoștință față de oamenii de cultură și prin omagiul adus lui Ion Cepoi, a confirmat că muzeul nu este doar o colecție de obiecte, ci un loc al memoriei vii, unde tradiția continuă să se transmită și să inspire.

Ionuț-Viorel BORDEIAȘI

„Am fost un soldat în viața asta, mic soldat, blând și bun, dar niciodată n-am fost un soldat laș sau un soldat fricos.”

Textul pe care îl publicăm, „SĂ NU UIT...” „poartă însemnarea «în ziua pensionării, 27 septembrie 1973» - și reprezintă un «non-stop» al unei nopți în care, găsindu-mă slab și jalnic, la un grav hotar de viață, am ținut,

ION D. SÎRBU

(28 iunie 1919, Petrila - 17 septembrie 1989, Craiova)

pentru orice eventualitate, să declar la vamă, dintr-o respirație, tot ce am (sau sper să am) în valizele cu care voi schimba trenul.” Atașat unei scrisori către Nicolae H. Carandino¹, datată „Craiova, 23 August 1975”, acest „credo” de dramaturg (în *Dämmerung*)² de urma să apară într-un volum³, cuprinzând câte zece scrisori-eseu ale fiecăruia, intitulat Vara 1975, însă apariția a fost mereu amânată. Scrisorile lui Ion D. Sîrbu au fost publicate⁴.

Câte un exemplar, dactilografiat, a fost trimis lui Ștefan Aug. Doinaș, Sergiu Al-George și Ioanichie Olteanu, care l-a publicat, într-o formă ușor „stilizată” în „Viața Românească”, LXXXI, nr. 2, februarie, 1986, pp. 29-35.

La 16 mai 1979, Ion D. Sîrbu, îi scrie lui Sergiu Al-George, după ce îl transcrie, cu intenția de a prefața scenariul *Pragul Albastru*, după ce N. Carandino îi transmite „cum că Horea Popescu” și Florin Piersic, dar mai mult Florin, au obținut delegarea de a face filmul... *Pragul Albastru*, după scenariul inițial, - el, piesa, necunoscând-o”:

„Mi-am zis: să le trimit, aceste pagini, lui Doinaș, el e mai aproape de „probleme”, poate îmi dă un sfat bun. (Să nu fac o gafă inutilă, gândeam.) Și le-am trimis lui Doinaș. *Dragul meu, aseară am*

primit un telefon, Doinaș aproape plângea, îmi spunea: «Singur, ți-am citit paginile de două ori, sunt copleșit. Apoi au venit și Negoitescu și Regman, dragă Gary, suntem fericiți pentru aceste gânduri, e uluitor cât de paralel am evoluat, deși despărțiți... Nego mi-a spus că aceste pagini sunt literatură pură etc.»

Acum, sincer să fiu, eu cred că ei credeau că eu m-am îndobitocit - s-au bucurat de aceste «meditații»(?) testamentare, numai pentru că eram fiul rătăcitor în Oltenia și dramaturgie... Dar mă înșel?

Îți trimit și ție aceste rânduri. Tu mă cunoști mai de curând și mult mai de aproape decât ei - de care, fizic chiar, sunt izolat din 1957.”

În seara de 20 noiembrie 1988, la două zile de la aflarea teribilei vești că este bolnav de cancer, Ion D. Sîrbu îl citește, iar nepotul său, ing. Alexandru Farcaș, îl înregistrează pe bandă magnetică. El reprezintă, potrivit mărturiei Scriitorului, împreună cu ultimele trei pagini ale romanului *Dansul Ursului*, citite și înregistrate în aceeași seară, Testamentul său. Este un text lung, dar merită parcurs, cu atenție.

Toma VELICI

SĂ NU UIT...

Să nu uit că în afară de inteligența legată de meditație și atenta observare a lumii, există și o înțelepciune ce se obține prin scris, în timpul scrisului, ascultând de sugestiile condeiului,

să nu uit că trebuie să am mereu grijă să nu pierd, pe parcurs, *ideea* - sinteză metaforică între o problemă psihologică, pe fundal social, cu implicații filosofice, dar totdeauna cu ascunse finalități metafizice sau morale,

să am grijă de poezia eroilor și a situațiilor, să știu și să pot elimina mult și multe, să nu mă las furat de frază,

să am în orice scenă, pentru fiecare personaj o replică-ancoră prin care să fixez partea de unitatea întregului,

să respect curba empatică (emotivă, existențială, maieutică), neuitând că orice scenă implică un final și că finalul cel mare trebuie să „descarce” arena „încercând” publicul,

să sară din piatră cel puțin zece fraze-aforisme care să rămână chiar dacă piesa se uită,

să fug de minima rezistență, de locul comun, de convenționalul călduț,

să frecventez peisajul și oamenii ca un român de astăzi, dezinteresat față de astăzi, liber chiar și față de astăzi, neuitând că, din copilărie, Mama m-a învățat să diferențiez sacrul de profan,

să visez la Platon, să construiesc ca Pitagora, dar cu logica lui Aristot,

să nu fiu apologet, nici preot, nici călău al ideilor, ci judecător lucid, solitar și solidar cu drama ce o trăiesc ideile, azi, pretutindeni,

să uit ce am suferit eu și să mă gândesc la cei care suferă încă în jur,

să nu uit că drumul la Blaga trece prin Caragiale și drumurile la Roma trec prin Istanbul sau Kiev,

să combat starea de „religiozitate” în convingeri și viceversa,

să rămân în luciditate critică permanentă, sclav al valorilor-scop, stupidul propagandist al libertății prin demnitate și modestie, anonimul soldat al Cuvântului, apărător al granițelor acestui Cuvânt,

să nu mă gândesc că am sau nu am „stil”, să am și să nu am răbdare, să nu mă „deșurubez” din esență și să nu scriu decât la temperatura spiritului,

să nu mă intereseze soarta manuscriselor, chiar dacă „sertarul” mă doare ca un furuncle,

să mă gândesc doar la „dacă te-ar citi Maiorescu, Blaga, Vianu, ei ce ar zice?”,

să nu consider Balcanii o zonă a mediocrității de destin și configurație, ci o altă configurație a unui destin posibil,

să-i iubesc, să-i iert, și iar să-i iubesc pe actori încă,

să fug de tentația de a fi prea fin și abstract, sau prea abstract, sau prea vulgar și concesiiv, fiecare lucrare s-o încep cu disperarea că e prima mea lucrare și s-o

lucrez cu grija, că dacă e ultima să poată fi citită în loc de *requiem*,

să respect limba ca să fiu iubit de ea,

să rămân om de caracter pentru că altfel mă părăsește duhul strămoșilor,

să aud în ureche rostit fiecare cuvânt, să nu uit accentul logic, actoricesc, pe lângă accentul muzical sau poetic,

să nu mă repet, dar să folosesc cu schepsis leit-motivarea revenirilor recapitulare,

să consider orice erou ce se naște ca o sămânță ce crește „de la maximum de necesitate și minimum de libertate” la „maximum de libertate și minimum de necesitate”,

să folosesc intuitiv, cu parcimonie, dar cu mână sigură, schemele școlarești (atât de utile totuși), ca Supra-eu, Eu, Sine, sau social, individual, arhaic sau conștient, subconștient, inconștient, ca să mă eliberez, ca autor, de diferitele *idola (fori, scholae, tribus etc.)*, spre a putea dirija eroii mei, *sine ira et studio*⁵, uneori *cum ira et cum studio*⁶,

să fiu „filo-fob” nu „fobo-fil” în materie de convingeri definitive, să-mi zic : „Pot fi considerat ca un exemplu? Dacă actele mele ar deveni generale, ce s-ar alege de societate? Cum stau cu cerul înstelat și legea morală din mine?” (Aici mă refer la Kant.),

să consider banii un mijloc de a rămâne mereu sărac, aplauzele sau înjurăturile ca un chef ce trece odată cu răsăritul soarelui,

să mă culc seara cu sentimentul că în cer Blaga și cu Tatăl meu își dau mâna,

să-mi placă, la transcriere, forma paginei, echilibrul între plin și gol, tectonica interioară a ideatei, economia ascunsă a mijloacelor (care să nu se mai observe acum),

să nu uit, mai ales, că o idee neexprimată în cuvânt nu există, iar un cuvânt netranspus în scris rămâne un *fœtus* prenatal,

să-mi iau zilnic tensiunea arterială (a mâinii), pulsul inimii (al dragostei), și encefalograma obiectivității dezinteresate,

să înțeleg, în sfârșit, că a fi înțeles sau neînțeles e o problemă care mă depășește,

să cred în steaua mea și în acele duhuri sau valori ce mă patronează,

să nu confund astronomia cu astrologia în creație,

să nu citesc nimic „în jos”, ci numai „în sus”, adică orice lectură să mă doară și să mă umilească,

să fiu darnic în laude cu cei proști și tăcut în fața colegilor de breaslă,

să nu citesc în public niciun manuscris neterminat (și care manuscris e terminat?),

să umplu și să golesc sistematic sertarele, s-o dau dracului de memorie, îmi ajung amintirile,

intuiția știe ce trebuie să păstreze, și mai ales numai ea este capabilă să găsească însemnele timpului pierdut sau furat,
 să rămân copil până la moarte,
 să-mi consider viciile ca o luptă bărbătească cu un înger ce mă încearcă,
 să nu mă gândesc că: „Vai, am 54 de ani și nu am făcut nimic”, ci: „Vai, am 54 de ani, e timpul să închid geamurile și să aprind lampa”,
 să nu uit că în veșnicie nu se intră prin cereri, memorii,
 să „construiesc” asemenea eroi care să poată răzbi singuri, eu fiind incapabil de diplomația parvenirii,
 să-mi fie milă de cei puternici, să nu uit că m-am născut lângă o mină,
 să mă eliberez de spaima crizei și a crizelor, punându-mi propria persoană în ecuația permanentei crize,
 să lichidez cu admirația pentru Occident (azi am aflat că bulldogul favorit al președintelui Ford se numește „Liberty”),
 să mă întorc cu dragoste și bună speranță sub Carpații jelelor noastre,
 să folosesc creionul roșu când citesc și subliniez și cel albastru când fac note pe de lături,
 să tratez cu pondere și parcimonie valoarea fundamentală a epocii, Ridicolul, dar să am, ca lafet, o singură rugăciune: „Doamne, Dumnezeu al bunului-simț, ferește-mă, pe mine și poporul meu, de ridicol”,
 să nu mă uit cu mânie nici înainte, nici în urmă, ci să-mi consider viața cel mai frumos roman din cele pe care nu le-am scris,
 să înțeleg că nimic nu e întâmplător în lume, că materia e egală cu spiritul și ambele sunt egale cu sinteza lor încă necunoscută,
 să apăr pădurile și sufletele de poluare,
 să nu uit experiența verii mele de spitalizare, când mi-am dat seama că a muri înseamnă a da în primire (ce? cât? cui?), că orice plimbare pe orizontală poate fi și o plimbare în sus,
 să-mi refac în nervi ingenuitatea cu care știam în tinerețe să privesc copacii și apele, să mă întorc pocăit la muzică și poezie,
 să nu uit că Mama m-a învățat că fiecare zi e o liturghie, și fiecare om un frate,
 să-mi îngrădesc cu severitate naționalismul primar și instinctual (duce la prostie, îngâmfare și paranoia),
 să rămân credincios definiției mele: „Sunt un european cu limba de predare, româna.”,
 să-mi repet, în ziua chenzinei, vorbele lui Blaga: „Gary, tu ești un atlet al mizeriei”,
 să mă feresc de tentația oratoriei (prea vorbesc ușor și despre orice),
 să nu uit că viața, ca și arta, este „*summa* dificultăților învinse”, că orice conștiință trebuie să treacă obligatoriu prin istoricul vals dialectic: „Jos, Bastilia!”, „la ghilotină!”, „Vive l'empereur!”^{viii}, că, totuși, politica e *Faust*-ul generației mele, că între popoare care se bat, care se înjură, care atacă, care se apără, care mint, care se mint etc., noi suntem un popor care dansează (păcat însă că dansăm după orice fluier de ocazie),
 să nu uit că ceasul sensibilității, al dragostelor se oprește la 45 de ani și după această vârstă se trăiește din zestre,
 să fiu mândru că înainte de a fi desenat o spirală, am fost învățat să desenez o mână obosită,
 să fiu corect cu trupul și sănătatea mea și să evit de a mi mai pierde respectul față de propria-mi persoană,
 să accept bătrânețea ca o formă a unui alt început,
 să nu uit că actul cotidian te angajează față de oameni, dar scrisul, cuvântul scris, angajează față de zei,
 să nu-mi scriu pe cruce: „nu credeam să-nvăț a muri vreodată”, ce fac toată ziua, nu învăț moartea „fără profesor”?,
 să-mi imaginez Istoria ca pe un gigant cuprins de slăbiciunea de a visa utopii, că omenirea e foarte grav bolnavă, că medicamentele folosite sunt mincinoase, doctorii nebuni și spitalul întreg e minat și, totuși, balul continuă, continuă...,
 să nu uit, poate că sursa tuturor nedreptăților sociale constă într-o genial-necesară eroare a Naturii, aceea de a crea după curba lui Gauss, 50% mediocri, 25% deștepți, 25% cretini, tare mă tem că lupta de clasă a viitorului secol nu se va mai da între exploatați și exploatați, ci între umaniști și tehnicieni, între inteligenți și proști, între cei care muncesc fără bucurie și cei ce se bucură fără să muncească,
 să nu uit, să nu uit, că buruienile, ciupercile, gândacii fac parte din ecologia brazilor, că în marile orașe, numărul oamenilor e strict egal cu cel al șobolanilor din subsoluri, că *frica* și *foamea* sunt cele două stihii malefice ale omenirii, că libertatea nu există decât în raport cu tine însuși, că locuim pe coaja de ou a necunoscutului și că din creierul nostru 5 până la 7 la sută funcționează la lumina zilei, restul fiind taină, că izolarea filosofilor și a filosofiei e trecătoare, și că va veni ziua în care știința, în genunchi, le va cere iertare,
 să nu ne închipuim că libertatea se poate dribla la infinit sau că minciuna e scutită de impozite istorice,
 să ne gândim că plătim și ispășim păcatele noastre prin copiii și neamul nostru,
 că exploatarea unei generații prezente de către una viitoare (și care s-ar putea să nu fie deloc încântată de moștenirea ce i-o lăsam), tot exploatare se cheamă că este,
 să nu uităm că Istoria o fac cei care iscălesc condica, dar o scriu cei care controlează această condică, că în fiecare defilare plăcerea este de partea celor ce privesc, că datoria scriitorului este să stea la cozi și să fie solidar nu cu administratorii cantinei, ci cu cei care nu au acces la cantină,
 să nu uit, totuși, că, *volens-nolens*, sunt în marș, ascult comenzi, mă strânge cizma, dar sus e cerul veșnic și pământul de sub tălpi e muma noastră care ne așteaptă,

să-mi repet și să repet, *urbi et orbi*, ceea ce mi-am spus în ziua eliberării din pușcărie: „Acolo unde există gratii, și cei care păzesc și cei care sunt păziți stau tot după gratii!”,
 cuvintele prea repetate, adevărurile prea des folosite, oamenii pe care-i vezi zilnic se golesc cu vremea de conținut,
 să nu uit că Teatrul e genul literar ce se bazează prin excelență pe capacitatea și nevoia omului de a participa simultan la mai multe orizonturi, că lucrările mele cele mai bune (*Arca*, *Simion*, *Pragul*) parcă *mi-au fost dictate*, dar am avut timp să constat că orice manuscris are un destin omenesc,
 nimic nu se naște și nimic nu moare, totul se mută în altă formă,
 să nu uit că literatura, înainte de a fi o artă a expresiei, este un contract ceresc cu pământul - da, da! Ciudat, dar așa este, regizorii de tot felul au apărut odată cu epoca marilor dictaturi (în care totul trebuie și poate fi regizat), că în fiecare om există un porc care doarme, un fascist care trage cu pistolul și un „demagog” ce așteaptă să fie cooptat la masa tribunei,
 să nu uit, mai ales când transcriu, că într-o moară bună, sita e mai importantă decât pietrele,
 că poți fi stupid și nedrept cântând frumusețea perlei fără să amintești de durerea scoicii ce a lăcrăma-o,
 că bolta curbăului înțelepciunii leagă zâmbetul ceresc al copiilor de spaima telurică a muribunzilor,
 să nu uit că cea mai grea clipă a zilei este aceea în care, dimineața, execut ordinul de a-mi umple tocul cu cerneală,
 să nu uit că nu se poate umbla la suflet cu șperaclu și că nu poți emite hârtii fără acoperire în aur, că trebuie să știi despre eroii tăi de o sută de ori mai mult decât reiese din textul în care îi înghesui,
 că orice om ca și orice apartament e suspendat între o pivniță și un pod,
 că scarabeii cu aripi fosforescente trăiesc în bălegar,
 că nu e totuna să sari peste un obstacol sau să te strecuri pe sub el,
 că nu uit fericit decât atunci când am ocazia să-mi bărfesc nefericirea, fiindcă forța oricărui regim e direct proporțională cu *quantum-ul* de critică pe care și-o permite,
 numai cine nu crede în ziua de mâine cheamă ca martori pe Traian și Decebal. Citez din Lao Tse aici: „Culoarea zidurilor unei case nu aparține proprietarilor, ci celor care o privesc din afară”,
 mai există o speranță intelectuală, acum cu criza de materiile prime? Nu a spus nu știu cine, „Atunci când Dumnezeu a terminat materia primă, a inventat Spiritul”? Păcat că de la Spirit cerem tot materii prime,
 să nu uit că de n-ar fi cei care ne aprobă scrierile, orice lectură oficială mi se pare a fi un ritual de circumciziune, doare stupid, dar fără ea nu se poate,
 să nu uit că bietul actor e un suflet de închiriat, să mă port cu respect cât timp locuiesc în el,
 să nu uit că scena e altar și că Teatrul e o catedrală ce nu se scufundă, să-mi fie frică de eroii mei, cu ei voi trece Styxul, *nulla dies sine linea, nulla linea sine veritate, nulla veritas sine... sine...*^{ix}

Ion D. SÎRBU

ⁱ Nicolae H. Carandino (1905-1996), gazetar, critic de tea-tru, memorialist și traducător.

ⁱⁱ Amurg (*germ.*).

ⁱⁱⁱ Un exemplar (dactilogramă) se află în Arhiva Ion D. Sîrbu, păstrată de Doamna Elisabeta Sîrbu, soția Scriitorului.

^{iv} Vezi Ion D. Sîrbu, *Opere. II. Corespondență*, ediție îngrijită, cronologie și note de Toma Velici în colaborare cu Tudor Nedelcea, introducere de Eugen Simion, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2013, pp. 270-307.

^v Horea Popescu (1925-2010), regizor de teatru, film, scenarist și actor.

^{vi} Fără ură și părtinire (*lat.*).

^{vii} Cu ură și părtinire (*lat.*).

^{viii} Trăiască împăratul ! (*fr.*).

^{ix} Nicio zi fără un rând scris, niciun rând scris fără adevăr, niciun adevăr fără... fără... (*lat.*).

enciclopedia mirosurilor ca un scurtmetraj

Toate drumurile din copilăria mea aveau un miros și acesta mi-a rămas mai clar decât imaginea lor estompată.

miros de mare și de alge lăsate în soare,
miros de iarbă încălziată, de buruieni diferite,
de pământ după ploaie,
de piatră în diferite momente ale zilei,
de piatră de râu, în năpraznice geruri, de piatră încălziată,
miros de zăpadă sau de fân cosit și de floare scuturată în fânar,
miros de nisipul din Gropan, de salcâm, de floare de tei,
de coajă de alun, când decoram botițe cu briceagul,
de floare de tei, de soc, de frunză de nuc, de pâine coaptă,
de turtă scoasă din țest și de turtă umedă și rece,
miros de foc și miros de jar, de coceni, de noroi de Olteț,
de mure, de lapte proaspăt muls, de lapte dat în foc,
miros de cai, de vacă, de porcii din ceir,
de vijelie de Sadu, venită ca un zmeu năpraznic peste copiii ce mergeau la școală,
miros de minge cu 35, de mingi de tenis de masă,
de bancă de lemn și de vopsea cojită, de cretă, de tablă și de burete uscat,
miros de săni fragezi, de cefe și de dor,
de raci și de clenii alburii,
de brazdă, de cuțit de plug, de rădăcini tăiate și de arbori.
miros de jug încălziat și ud,
de loitre și de osii unse cu vaselină veche,
miros de plastă de fân și de lună, de nopți albe și de gresie de coasă,
de haine de lână lăsate pe gard, iarna, în ger,
de ceai făcut la tuci, de mentă sălbatică,
de pe câmp sau din marginea grădinii de la drum,
miros de prună brumărie, de pere vâratice, moi,
de gutui, de cuptor deschis pentru a scoate înlăcrimatele mere,
miros de motorină arsă, de câine ud, ieșit în soare, după o ploaie grăbită, de vară.
miros de banchetă de rată, de untură de curcă, dată pe bocanci, de talpă de sanie,
de urină de vacă amestecată cu floare de fân sau căzută în zăpadă proaspătă,
de cuib de rândunele, de muguri de frunze, de țuică picurată la cazan și de hainele de dimie ale bătrânilor care veneau să bea la noi,
miros de jar din diferite esențe lemnoase, de porc ars cu paie, de carne proaspătă,
de trandafiri atârnați la cunie, de pui de o zi, scoși, pe rând, de câte o cloșcă inconsecventă,
de urzici fierte, tocate și amestecate cu mălai, pentru puii de curcă,
miros de vizuină de vulpe și de nevăstuică,
miros de mistreț și de Păraul al Tulbure,
miros de aur ud și spălat între palme,
miros de humă și de scândură proaspătă,
de saltea umplută cu paie, de saltea umplută cu fân, de velință lăsată la soare, de sămburi de nucă aprinși, de porumb fiert, de palme de străbunici, aspre și calde, de mângâierile lor apăsate și de ochii aceia despre care nu credeam că se vor închide vreodată.
miros de ciuperci prăjite pe piatră încălziată, când rămâneam cu vacile în Ponor, de amiază,
miros de dude și de văzduh întunecat dintr-o parte de stolul de grauri care veneau să mă deposeze de una dintre marile dulceațe ale copilăriei,
miros de pomar,
de burtă de răcănel din balta de lângă fântână, înconjurată, dintr-o parte, de brustani și iarbă înaltă,
miros de buturugă de prun pentru afumat oasele porcului,
miros de bocăță coaptă pe plită,
de magiun fiert la pirostrie pe bățatură.
miros de metal părsit în talăngile uitate prin pod,
miros de ploscă veche din lemn, care mai poartă amintirile băuturilor gustate la porți, când oamenii încă se mai bucurau unii cu alții, de joc ros la măneci, de căciulă de miel,

de vârtelniță și de sucală, de fuse lustruite la vârf, cu degete asprite de muncă,
miros de omletă de ouă cu ceapă și carne de la garniță, cu cârnați afumați și foarte puțină brânză sărată,
miros de mămăligă întinsă-n untură topită.
miros de ciorbă de fasole cu bob, cu multă verdeață, cimbru, busuioc și dafin,
de gogonele murate și de varză roșie în oțet din vin.
miros de noroi de baltă din Dughean, nevăzută de soare,
miros de frunză de fag, de cartof în cuibar, proaspăt tăiat cu sapa, de roșii, de vinete și de castraveți abia rușiți de pe vrej,
miros de teanc de bani de o sută, ținut într-o cutie de tablă sub pături, în hodaia a bună a cășii de sus,
miros de corn de vacă abia rupt într-o luptă pe deal,
miros de rumegat și de drob de sare proaspăt lins,
miros de trenuri și de gara din Sadu, de pirită căzută pe calea ferată, în dreptul cimitirului de pe malul Jiului,
de tamburi de frână, de controlori, de bețivi, de fumători, de tot felul de oameni care, împătimiți, au renunțat la sine, de viței proaspăt fătați, de câini cu jigodie,
miros de păr de femeie, răsfirați peste perne, de veioze vechi care luminau în nopțile noi, de săpunuri, de parfumuri, de creme, de icoane vechi, de ferecături, de tristeți, de lumânări, de mese, de spitale, de azile, de medicamente, de tuș de parafe și de străngeri de mână.
miros de cărți de bibliotecă, de casete cu muzică bună și miros de tablouri.
miros de rumeguș proaspăt, din tăietura de fierăstrău, când tăiam lemnele pe capra pusă la perdea,
miros de brânză proaspătă, când o scoteam dintre tifoane pe masa de lemn, fost capac de stup,
miros de cocean, când îl tăiam cu secera de sub primul nod.
miros de boabe de fasole, măsurate cu banița ori bănciorul,
miros de boabe de porumb din căpeț, când băgam adânc mâna în ele pentru a le arunca găinilor pe bățatură,
miros de magazin universal, de brutărie și de coajă fierbinte de pâine,
miros de cooperativă, mirosul prunelor de masă, tăiate pentru CAP, în casa lui Iurgă, boierul,
miros de șoareci, din pod, de umbră de vie, de butoi spălat, de iepure de câmp, de pui de sturz crescut la piept, de gât de pisică somnoroasă,
de lemn verde, uscat după șobă, de piftie și de lapte fiert, vărsat peste coaja de mămăligă din tuci,
miros de tocană de mănăstărci, cu tomate și ceapă prăjită cu multă verdeață,
miros de uliță, când se luminează de ziuă, de uliță iarna și de uliță vara,
miros de urzici de la marginea luncii și de punte pe cabluri, uitată de gravitație la Petecei, în soare.
miros de cărți nedeschise de multă vreme, de cimitir și de cer tămiat, pentru că, atunci când babele se plimbă printre morminte, ele tămiază și cerul dimprejur.
așa au fost toate drumurile mele, din copilărie și până acum.
eu am un miros pentru timp, pentru tot ce a fost și pentru veșnicie.
toate aceste mirosuri mi-au înălțat memoria, ca pe un munte cu nenumărate creste, pe care nimeni, niciodată, nu le va putea nivela.
în mine păstrez o lume trecută, e datoria mea pentru poporul din care fac parte, popor muribund, îmbolnăvit de uitare.
acesta este singurul poem la care voi scrie mereu, până când și eu mă voi îmbolnăvi de uitare.

Rolul culturii și al comunicării interculturale în negocierile diplomatice internaționale

Pentru a identifica și înțelege importanța culturii și a comunicării interculturale, în negocierile diplomatice internaționale, trebuie să definim conceptul de cultură, în așa fel încât să identificăm rolul pe care aceasta îl are sau ar trebui să-l aibă în negocierile diplomatice internaționale.

Mai mult decât atât, trebuie să definim care sunt elementele care conduc către o comunicare coerentă și mai ales una pragmatică, atunci când vorbim despre relațiile interculturale. Mai mult decât atât, comunicarea reprezintă structura de bază a relațiilor diplomatice internaționale, astfel că, înțelegând și cunoscând rigorile comunicării diplomatice, trebuie să plecăm de la necesitatea absolută a existenței negocierilor, tocmai pentru a identifica pozițiile comune care pot conduce la soluționarea anumitor probleme sau atingerea anumitor scopuri atunci când discutăm despre relațiile diplomatice internaționale.

Astfel că, demonstrarea argumentată și identificarea rolului esențial al culturii în ce privește generarea de discuții, identificarea unor puncte comune în ce privește sistemele de valori și a punctelor esențiale, de legătură, atunci când vorbim despre comunicarea interculturală, este esențială pentru a avea rezultate cu un efect fundamental în ce privește relațiile diplomatice internaționale.

Cultura reprezintă o moștenire care se transmite prin intermediul codurilor de comunicație specifice.

Aici putem să amintim: gesturile sau cuvintele, scrisul și artele, mass-media. Discutând despre uzanța populară a cuvântului „cultură”, acesta poate să fie chiar definiția absolută a structurii de valori a acelei societăți.

Mai mult decât atât, o definiție esențială a culturii ar putea fi dată raportându-ne la contextul politic și social și, bineînțeles, la perioada istorică despre care vorbim, astfel că, inclusiv proveniența cuvântului „cultură” fiind una care ne duce la un cuvânt latin și anume „colere”, care în traducere înseamnă a cultiva, a onora și care se reflectă direct la o activitate umană. Cultura este una care are o serie de caracteristici distincte „a unei societăți sau grupă socială în termeni spirituali, intelectuali, materiali sau emoționali”.

Punctul important al acestui rol este, așa cum spuneam la început, comunicarea interculturală care devine vectorul principal, atunci când vorbim despre segmente din ceea ce înseamnă negocierile diplomatice internaționale.

Rolul esențial al comunicării interculturale este definit tocmai de faptul că acesta permite, prin intermediul comunicării, oamenilor să cunoască, să înțeleagă alte culturi, lucru care conduce inevitabil la o comunicare mult mai eficientă și la relații din ce în ce mai bune.

Mai mult decât atât, diversitatea etnică, lingvistică, religioasă și culturală e una care a condus prin dialog la nașterea unor elemente culturale noi, menite să conducă, atât către un progres cultural, dar și către unul social.

Diplomația culturală are la bază o rețea foarte bine definită, atunci când vorbim despre România, o rețea de institute culturale în unele dintre cele mai importante piețe culturale internaționale, fie că vorbim de Europa, Asia sau America.

Rolul promovării elementelor esențiale, ale culturii românești, îl reprezintă tocmai necesitatea ancorării României în dialogul intercultural internațional, un dialog menit să redimensioneze atât imaginea României în anumite spații, cât și poziționarea ei dintr-o anumită perspectivă.

Rolul diplomației culturale este unul esențial în ce privește negocierile diplomatice internaționale tocmai pentru că, în contextul actual internațional, politicile de soft power trebuie să stea la temelia oricăror rezolvări a unor probleme diplomatice internaționale.

De altfel, România desfășoară o serie de programe culturale importante, menite să asigure un dialog constant între cultura română și culturile spațiilor în care ne desfășurăm activitatea din punct de vedere diplomatic.

Dacă este să subliniem unul dintre cei mai importanți factori ai comunicării interculturale, atunci trebuie să subliniem rolul pe care îl are limba în această comunicare, ea fiind mijlocul prin care oamenii, din culturi diferite, au posibilitatea de a face schimb de informații și de a putea comunica între ei.

Legătura dintre două culturi se poate face prin intermediul cunoașterii limbii respective. De asemenea, modul cum gestionăm comunicarea interculturală, trebuie să fie făcut raportându-ne la valorile religioase și la regulile pe care acea cultură le are, în așa fel încât, interacțiunea să genereze rezultate pozitive în ce privește diplomația internațională.

Comunicarea interculturală devine esențială în context contemporan, tocmai datorită dezvoltării tehnologiei și a migrației internaționale, oamenii la nivel global interacționează mult mai rapid și mult mai des ca oricând.

Astfel că, e o nevoie din ce în ce mai mare pentru dezvoltarea abilităților de comunicare interculturală.

Din punct de vedere al negocierilor diplomatice, o comunicare interculturală eficientă o să genereze o mai bună înțelegere a altor culturi, o cooperare mai mare între oamenii din culturi diferite și poate unul dintre cele mai importante elemente este o creștere a conștientizării importanței culturii în context contemporan.

Comunicarea interculturală este așadar esențială în negocierile diplomatice internaționale pentru că ea ne ajută să înțelegem cum interacționează și cum comunică oamenii care aparțin altor culturi.

Comunicarea interculturală nu este doar un instrument extraordinar în diplomația internațională, ci și în dezvoltarea relațiilor interpersonale, în afaceri, dar mai ales într-un domeniu vital pentru societățile contemporane și anume educația.

Educația este cu adevărat sursa care generează apariția culturii și, mai cu seamă, este elementul principal în definirea conceptelor și a curentelor culturale naționale și internaționale.

Andrei NOVAC

Văicăreala ne ucide sufletul

Sunt multe dimensiuni ale sufletului românului. Ca orice suflet de popor a fost plămădit în sute și mii de ani. Ca urmare totul este un amestec complex de defecte și bune calități, așa cum frumos se exprima Constantin Rădulescu - Motru. Azi, aici, vom vorbi despre un defect. Este vorba despre văicăreală. Văicăreala este una dintre primele trăsături ale sufletului nostru. Românii nu poartă discuții, nu vorbesc între ei. Doar se vaită. Dacă vei sta de vorbă cu un om de afaceri vei constata că nimic nu mai merge bine. Afacerile lui sunt deja în faliment și nu mai are cu ce să-și plătească oamenii. Statul îi cere deja mult prea multe taxe și impozite. Nu vinde nimic și se gândește să-și închidă afacerea. Se vaită de zici că-i sfârșitul lumii. Nici vremea nu mai este așa de bună ca altădată și parcă și aerul este mai altfel. Nimic nu mai este bine, totul este pe final. Și finalul ăsta nu poate fi decât apocaliptic. Este clar, vine sfârșitul lumii. Și cei care îl cunosc pe omul de afaceri respectiv știu că pentru el lucrurile nu stau chiar așa. Locuiește într-o casă frumoasă, are o mașină frumoasă și scumpă, iar fabricuța lui duduie. Are comenzi din țară și din străinătate. Plătește oamenii la timp și este chiar prosper. Se mai știe despre el că nu are datorii, pentru că a muncit mult la tinerețe să-și construiască ce are. Dar se vaită. Prima reacție în fața lui este aceea de a te întreba dacă nu cumva este prefăcut. Dar nu despre prefăcătorie este vorba. Se întâmplă ceva mult mai grav cu ființa și cu sufletul românului. Probabil ca la începuturi a fost vorba despre prefăcătorie. Acum nu mai este asta. Este deja un mod de a fi în lume. Am pierdut conștiința falsității exprimărilor noastre. Este ceva mult mai grav. Prefăcătoria și falsitatea ne-au intrat în suflet și l-au pervertit. Așa că acum totul este natural. Mințim și ne văităm natural, ca o extensie a minții noastre duse de acasă.

Dacă stai de vorbă cu un profesor vei afla iarăși foarte multe. Primul lucru pe care-l va face va fi acela de a lua o figură foarte sobră, suferită chiar. Și atunci va începe să

povestească. Copiii nu mai sunt ca altădată. Este clar că nivelul lor de inteligență a scăzut. Nici școala nu mai este serioasă. Părinții sunt principalii vinovați că nu se mai învață carte. Este un dezastru și nimeni nu ia nicio măsură. Afli, iarăși printre lacrimile sale, că asta nu mai este școală și că asta nu mai este carte. Nimic nu mai merge. Parcă și fetele sunt mai obraznice, nu mai vorbim despre băieți. Tinerii de azi sunt niște drogați și cel care a scos uniforma din școală a greșit foarte rău. Este un haos, încheie profesorul fără a te mai privi în ochi. Când termină te lasă năuc, în situația în care vezi sinuciderea ca singură soluție de salvare. Profesorul nostru nu vede nimic bun în prezent și nu are nicio treabă. El este ancorat în văicăreala sa care i-a ucis deja sufletul. Nu mai are entuziasm pentru că nu mai respiră. Te și întrebi la despărțire dacă acest om va mai putea ajunge acasă, așa este de transpirat, văicărît, supărat și obidit.

Și exemplele pot continua cu sutele. Privesc uneori la televizor. Pentru că nu mai pot face asta ore în șir ca altădată. Și pe fondul știrilor apare câte una despre inundații, incendii sau tot felul de alte catastrofe. De fiecare dată, în mod invariabil, un reporter de la o televiziune se întâlnește în acele ocazii cu o babă. Dar asta se întâmplă invariabil. Baba este mereu acolo, parcă programată. Și reporterul la fel, voios și cu microfonul în mână. Omul este la datorie. Și la un moment dat îi pune babei microfonul sub barbă. Și baba înainte de a spune orice altceva începe să plângă. Nu are legătură cu amploarea pagubelor sau cu numărul de răniți din eveniment. Baba plânge oricum, chiar dacă i-a murit și o găină. Plânge pentru că așa este obișnuită. Ea plânge mult, mereu și din orice. Plânge și se vaită. Se vaită și povestește că nu este bine. Și că nimeni nu face nimic. Baba care plânge este veșnica temă și subiect de atac al televiziunilor de știri de la noi. Ea este personajul principal al oricărei întâmplări. Baba obidită este simbolul nostru național. La crimile ei vin din trecut. Aici nu mai este loc de demnitate. Trecutul ne-a ucis sufletul și ne-a otrăvit viețile. Prea mult timp am stat supărați. Și prea mult timp lacrimile au ținut loc de acțiune și argumente. Azi, doar asistăm la rezultatele acestei stări de lucruri. Prea mulți au fost deasupra noastră și nu le-a pasat de noi. Ne-au făcut să plângem și noi am plâns. Am plâns atât de mult încât nu mai știm cum este să nu plângi.

Zilele trecute am fost la o lansare de carte. Sigur, pe drum fiind m-am

gândit că nu este locul meu acolo, dar curiozitatea a învins. Am urcat treptele clădirii care o găzduia fără a fi foarte vesel și nici entuziasmat. Am ajuns a cunoaște oamenii și știu de ce evenimente sunt capabili. Acuma, în acest caz, oamenii erau îndoielnici, deci nu se putea aștepta mare lucru. Și totuși, iată-mă în sala evenimentului. Lume puțină, oameni deloc. Mă rog, mi-am asumat salutarile de rigoare și am luat loc pe un scaun, la margine, din motiv de lungime a picioarelor. Oamenii au început festivitatea cu atâta emoție și apăsare de ziceai că suntem la o ceremonie de decernare a unui premiu Nobel. Asta este, fiecare cu importanța pe care și-o acordă. Totul a decurs, ca să zic așa în mod normal, până când unul dintre vorbitori a adus discuția despre bunicul mort al autoarei. A spus că el l-a cunoscut, că-i pare rău că nu poate fi, din motive de moarte, la eveniment, și așa mai departe. Atunci s-a dezlănțuit iadul. Toți vorbitorii de după nu au mai adus vorba despre carte. S-au proțăpit în tema mortului absent și au rămas acolo. Toți se văietau, lăcrimau și boceau. Printre sughituri mai spuneau ceva despre carte, dar numai lucruri lipsite de orice conținut. Văicăreala i-a cuprins pe toți ca la comandă. Un circ total, asta a fost lansarea de carte respectivă. Ceva de neimaginat. La final, atunci când s-au strâns în jurul mesei să mănânce o bucată de fursec, cu toții erau desfigurați de ai fi zis că a trecut pe acolo o bombă atomică. Eu nu am mai stat la fursec. Mi-am luat repede geanta și am dezertat. Am alunecat rapid pe scări în jos cu gândul la același lucru: avem în noi ceva care ne distruge manifestările și care ne umbrește viața. Nu putem fi senini nici măcar la o lansare de carte. Încercăm a fi spectaculoși, dar suntem penibili. Trăiri care altfel ar fi nobile și chiar sunt greu de evitat, le transformăm într-un circ ieftin din care nimeni nu mai înțelege nimic. Ne întristăm patetic, spectaculos. Imediat o dăm pe lacrimi și pe văicăreală. Nu avem reținere și nici rușine în a plânge rapid din orice. Suntem instabili și apăsăți, ca și cum întreaga Planetă Pământ ar sta pe umerii fiecăruia dintre noi.

Dintre sociologii români care vorbesc despre acest efect al văicăreliei și obidei, Constanța Vintilă are un scurt eseu în *Revista Dilema Veche* (<https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/apoi-da-ce-sa-nu-strig-sint-obidit-despre-633300.html>). Aici se pune în evidență datoria pe care încă o mai au istoricii români de a contribui la scrierea unor lucrări despre emoție la români.

Această istorie a trăirilor la români încă se mai așteaptă a fi scrisă. În context amintim și contribuția importantă în domeniu a istoricului clujean Teodor Nicoară. Lucrarea sa *Sentimentul de insecuritate în societatea românească (1600-1830)*, este una de referință în domeniul despre care vorbim. Este de cercetat deci și este de văzut care este baza acestor manifestări depresive la nivelul colectivității umane românești. Pentru că suferim, la nivel colectiv, de depresie. Asta este clar. Suntem mult prea sensibili și mult prea depărtați de un echilibru necesar. Am trecut deja de mult timp la fatalism și la aceste lacrimi ale văicăreliei. Pentru noi, nimic nu poate fi schimbat. Totul stă sub semnul destinului și destinul este mereu crud. Viața ne este grea. Și nu putem face nimic, trebuie s-o acceptăm printre lacrimi și sughituri. Fatalismul trist despre care vorbim a fost și este unul dintre obstacolele în calea modernității românești. Și asta pentru că a și fost cultivat cu insistență de către cultura română. Fatalismul obidit oprește acțiunea. Asta pentru că dacă totul este dat, atunci ce rol mai are omul în toată existența sa? Destinul este cel care decide tot. Singura datorie a omului ar fi aceea de a se supune.

Desigur, la o primă explicație am putea reține trecutul drept cauză a acestei văicăreliei. Poate că mergem pe o interpretare foarte cunoscută, dar putem afirma că suferința poporului nostru a avut efecte asupra sufletului său. Rămâne de stabilit momentul istoric în care a apărut această apăsare, durata sa și mecanismele, psihismul prin intermediul căruia a fost asimilată în lumea românească.

Este de căutat de asemenea, în acest context al cercetărilor și lucrarea lui D.V. Barnovschi, *Văicăreala otrăvește și cu încetul ucide*. Lucrarea este apărută în anul 1932 la *Fundația pentru Cultura Românească*. Este o lucrare de căutat și de parcurs.

Și apoi, trebuie să vedem ce este de făcut. Tot oamenii de știință trebuie să ne ajute să ne vindecăm. Pentru că nu putem construi o lume în stare de văicăreală. Trebuie să ridicăm odată capul sus și să ne ștergem lacrimile. Evident, nu în sensul pe care ni-l propun populisti din politica noastră. Ci doar într-un sens sănătos, al asumării trecutului și vindecării. Văicăreala ar trebui să dispară ca atitudine din manifestările românilor. Până la urmă nu suntem nici primii și nici ultimii care au suferit intens în istoria lor.

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Jurnalul unui fals polemist

3 iunie 2005

Constrâns de regulile nescrise ale unui sistem social retardat, care îndobitoceste și mutilează, am impresia că supraviețuiesc într-un fel de postglug. Nu am timp să-mi satisfac dorința elementară intelectuală de lectură. Trebuie să-mi impun reguli foarte stricte, inclusiv în ceea ce privește familia.

4 iunie

Cultura de performanță - *rara avis*.

25 iunie

Astept rezultatul Comisiei centrale în legătură cu concursul pe postul de profesor. Sper să fie favorabil.

Diabolizarea românilor începe cu mult înainte de apariția lui Dracula în istoria medievală, pentru că erau considerați schismatici orientali.

1 iulie

Cred că anul acesta îl «transfer» pe Edmond Defechereaux la Târgu Jiu. l-am găsit o întrebuintare. Trebuie să încep lucrul la articolele dicționarului *Lieux mythiques*. *Introduction dans la pensée roumaine* este gata. Un modest curs introductiv în cultura română pentru studenții din master I și II Lyon III.

9 iulie

Timpul se scurge cu prea mare repeziune când nu te ocupi decât de „efemerinde”. Dau din întâmplare, căutam altceva, de cele două casete cu Noica prezentat de Pleșu și Liiceanu. Ultimul text, «Moartea lui Noica» m-a răscolotit din nou. Mă întreb ce-am făcut în cei 18 ani de la ultima întâlnire în care-mi spunea: «Eu sunt acarul!» sau: «E nu sunt decât acarul!». Era în august 1987. Am băjbăit trecând prin tot felul de experiențe și simulacre. Hărnicii mărunte...

Isarlâkul e plin de veleitari și semi-docti. Nu are o așezare intelectuală. Regret de a nu fi optat pentru București.

27 august

O vacanță prea lungă, fără îndeletniciri culturale. În afara unor lecturi sporadice despre mitul Atlantidei, nimic. Simt redundanța stereotipurilor și lăncezeala gândurilor. Reiau azi Jean-François Mattéi despre miturile lui Platon.

De la 1 octombrie am titlul de profesor universitar. Nu mă încântă. Atâtea canalii l-au obținut. Sper însă că salariul va fi mai bun.

Jean-Jacques Wunenburger vine la Cluj la colocviul organizat de Corin Braga despre imaginarul european. Ne întâlnim acolo. Poate avem noroc să-i apară între timp și cartea de la *Paideia* despre imaginariile politicului.

7 septembrie

Imaginariile politicului apare în octombrie. Sorin Alexandrescu vine și el la Bruxelles la colocviu și tot despre Eliade va vorbi.

30 septembrie

Un colocviu internațional, *Les imaginaires européens*, foarte animat, organizat de Corin la Cluj. Nu mai puțin de 35 de invitați din străinătate. Ca întotdeauna, Jean-Jacques Wunenburger a fost în centrul atenției. La conferința de deschidere a pus accentul, mai curând, pe miturile Europei decât pe Mitul Europei. E drept că n-a putut veni și Cl. Gilbert Dubois. Am avut o intervenție despre imaginarul filosofilor: *Lieux mythiques: L'Atlantide de Platon*. Mi s-au părut, totuși, ca niște monade. Vorbeau mult, dar nu comunicau. Nu exista, nici măcar la un nivel general, un concept de imaginar larg acceptat. Deși se vorbea engleză sau franceză parcă erau la Turnul Babel. Una peste alta, de remarcat dezinteresul și disprețul inexplicabil al unui polonez pentru spațiul cultural românesc, agresivitatea unora dintre conaționalii noștri intelectuali de a ne diaboliza peste măsură, de parcă ei ar aparține altui spațiu. Foarte tranșantă și bine venită poziția lui Sorin Alexandrescu cu privire la această ultimă chestiune. Echilibrată atitudinea lui Andrei Oișteanu. Ușor depășit Paul Cornea. Aceleași temeri și frustrări legate de naționalismul românesc.

Imaginarul face și victime: prietenul Felipe Araujo, mereu excitat de fantezme, e permanent în căutare de tinere române.

Proiectul EURIMAG al lui Corin n-a fost susținut, considerat irealist.

14 octombrie

Un colocviu la Bruxelles, *La pensée mythique*, cu multe personalități din spațiul francofon (J.-J. Wunenburger, Lambros Couloubaritis, J.-P. Sironneau, Michel Maffesoli, Bruno Pinchard, Michel Cazenave, J.-L. Vieillard Baron, Michel Deguy, Badouin Decharneaux etc.). Am participat cu o conferință despre Eliade. La aeroport am fost întâmpinat de Lambros Couloubaritis, care m-a invitat acasă, întrebându-mă dacă sunt francmason. ULB are o puternică aripă masonică. Un grec adaptat foarte bine în Belgia și în mediul intelectual occidental, șeful unei prestigioase Catedre de filosofie antică. Foarte prolific, cu cărți de sute de pagini, adevărate tratate, Lambros este foarte dinamic în ceea ce privește domeniul și tematica filosofiei. A început cu filosofia greacă, iar astăzi tratează problema «proximității» și a suferinței umane. Are o familie tipic sud-est europeană (patru fete și doi nepoți). Acasă se mănâncă foarte bine... grecește. Sorin Alexandrescu a vorbit tot de Eliade, dar despre o proză fantastică, *Tinerete fără tinerete...*, după care F. Coppola pregătește un film.

Picanterii colegiale: Bruno Pinchard era neliniștit pe la 12 noaptea că nu-i răspunde iubita de 30 de ani (tocmai divorțase de o soție bogată cu care are trei copii), fapt ce l-a neliniștit probabil și pe Sorin, care și-a sunat-o și el pe-a lui, la fel de tânăr, din țară. Energia intelectuală cere în mod imperativ și un aport de tinerețe!

Maffesoli n-are de lucru, după ce ne vorbește de «umbra lui Dionysos» și despre

hedonismul tribal al «paradigmei locoen-trice» de astăzi, la masă, într-o discuție cu câteva colegi mai tinere, o doctorandă îi pune o întrebare legată de sensul existenței, la care geniul lui răspunde euforic, în ton cu filosofia lui hedonistă: *Manger, boire est bese, Mademoiselle!*... Am remarcat pe loc orgasmul intelectual al interlocutorului nostru, care și sintetizase învățătura în câteva cuvinte banale, prin efectul pe care dorea să-l producă tinerei, luată deja ca obiect de studiu. Ce doctorate interesante o conduce dragul de Michel!

28 octombrie

Două săptămâni foarte încărcate, după ce am venit de la Bruxelles, cu Jean Audenis, apoi cu dijonezele: Maryvonne Perrot, Jocelyne Perrard și Ramona Boca-Bordei, după susținerea tezei lui Marian, în cotelă, la București.

30 octombrie

Multă muncă la o carte - curs, despre imaginar, finanțată de Ministerul Culturii. E un fel de propedeutică pentru studenții mei, presărată cu 2-3 aplicații relativ accesibile. Trebuie să mă gândesc la o adevărată introducere în «gândirea figurativă».

5 noiembrie

Am împlinit 47 de ani. Am terminat cartea. Coperta arată ca o sorcovă. În fine...

16 noiembrie

Danielle Rocha Pitta mi-a acceptat propunerea pentru colocviul despre *Imaginarul naturii* din octombrie 2006 de la Recife (tema și proiectul unui grup de studiu pe care m-a însărcinat să-l conduc): «La femme, la nature et la fécondité: les rituels de la régénération de la nature et l'imaginaire féminin».

19 noiembrie

O problemă de sănătate în legătură cu cordul. Sper să nu fie grav. Pamflete cu intelectuali.

24 noiembrie

Mi-a apărut «Filosofia și metodologia imaginarului» (Scurtă introducere în gândirea figurativă). Va fi o premieră pentru studenții mei craioveni.

5 decembrie

Centenar Ramuri. Mult zgomot pentru nimic.

18 decembrie

Un voyage en France (Dijon, Lyon, Paris). La Dijon cazat la Hotel Philippe le Bon. M-am întâlnit cu Maryvonne Perrot. Sper să-i pot publica în 2006 cartea despre Bachelard. E tradusă de aproape doi ani.

La Lyon întâlniri cu Jean-Jacques Wunenburger, Bruno Pinchard și rectorul Hugues Fulchiron. Cazat la Hotel Radisson. Excellent! Jean-Jacques este foarte ocupat, ca întotdeauna. Reușim să schițăm întâlnirea din vară de la București și, probabil, de la Craiova. Bruno este complet dat peste cap. Carole l-a părăsit, iar la

soție nu se mai întoarce. La Paris, întâlniri cu Dragomir și cu Claude. Cazat la Hotel Mercure lângă Musée Grevin. Dragomir suferă din cauza situației sale de infirmier (mama bolnavă de Alzheimer) și pentru faptul că nu mai poate lucra. Cumpăr 10 cărți.

3 ianuarie 2006

Sărbători de iarnă monotone. Am reușit să scriu două articole la *Dictionnaire des lieux mythiques*. De fapt au fost trei, dar cel despre Atlantida l-au refuzat pe motiv că nu acoperă secolele XIX și XX, ci Antichitatea. E greșeala mea, nu mi-am dat seama că eram arondat la responsabilitate cu aceste două secole. Nu-i nimic, va fi publicat în actele colocviului de la Cluj, organizat în septembrie trecut de C. Braga, despre imaginarul european.

17 ianuarie

15-16 ianuarie la Petroșani pentru lansare de carte. Citit proză la cenaclul literar - Boema: *C'est l'amour qui passe...*

21 ianuarie

Am trimis titlurile conferințelor internaționale din mai de la Lyon (*De l'inneism et du constructivisme à l'anthropologie de l'imaginaire*) și din iunie de la București (*Rationalité et récessivité chez Mircea Florian*). Jean-Jacques îmi scrie că în primăvara aceasta cartea mea va apărea la Université Lyon III (*Introduction à la pensée roumaine*).

5 februarie

Corin mi-a cerut traduceri de la Centrul Eliade din J.-P. Sironneau și Maryvonne Perrot, pentru Dacia.

J.-J.W. mi-a confirmat conferința pentru colocviul din mai de la Lyon. C. Tabără a prezentat duminică trecută la PRO TV *Imaginariile politicului*.

14 februarie

Despre Măgarul lui Buridan și politica la români. Divalență-ambivalență. Schizofrenia este divalentă.

Echilibrul trebuie conceput ca tensiune nu ca repaos. Divalența nu înseamnă tensiune. Diferența dintre ironia romantică și cea socratică.

Am reușit să termin verificarea traducerii cărții lui J.-J., *La raison contradictoire*. Poate că ar mai fi câteva lucruri de schimbat, în sfârșit...

Ionel BUȘE

Oameni, fapte, locuri

Cazul Iulian Popovici. Polovragi, 1958

Am aflat de tragedia polovrăgenilor și a călugărilor de la Sfânta Mănăstire Polovragi, documentându-ne pentru a scrie despre calvarul trăit de Petre Adamescu în anii '950 ai secolului trecut. Venerabilul țărânist ne-a mărturisit că una dintre cele mai grele condamnări le-a primit în speța numită la vremea respectivă *lotul Popovici*. Petre Adamescu a fost prieten bun cu Iulian Popovici, l-a găzduit în propria locuință și i-a asigurat adăpost și la alte familii din Polovragi.

De altfel, Mănăstirea și localitatea Polovragi fuseseră incluse în planurile Mișcării naționale de rezistență din Oltenia (M.N.R.O.)⁽¹⁾. Prezența colonelului Popovici în localitate era un argument solid pentru antrenarea locuitorilor în activitatea anticomunistă. În stadiul actual al cercetării nu putem susține, cu certitudine, că Iulian Popovici și Petre Adamescu plănuiau să organizeze o acțiune de luptă armată împotriva regimului totalitar comunist.

Cele întâmplare în 1958, la Polovragi, merită însă, cu prisosință, să fie cunoscute.

În *lotul Popovici* au fost arestate 38 de persoane. O parte a arestațiilor au fost duși la mănăstirea Polovragi pentru a face săpături, împreună cu mai mulți cetățeni din comună, pentru a descoperi depozitul de arme al lui Iulian Popovici.

Petre Adamescu își amintește că cei duși pentru descoperirea armelor au fost bătuți cu barbarie de către anchetatori și că în timpul anchetelor au murit doi oameni: Nicolae Glemeianu din Polovragi, fostă gazdă a colonelului Popovici, și călugărul Emilian de la mănăstirea Polovragi⁽²⁾.

Iulian Popovici se retrăsese la mănăstirea Polovragi în aprilie 1944. A beneficiat de protecția starețului Veniamin, dar avea nevoie și de alte locuri în care să se retragă și să se adăpostească în caz de pericol.

Alte informații, păstrate în mentalul colectiv, se referă la faptul că fostul prefect al Odesei, în perioada 1941-1944, a adus cu el aur, „preluat de la evrei pentru păstrare”, și arme.

Aurul l-a ascuns la mănăstire, iar armele, în Valea Seacă. Securitatea a aflat de existența aurului și a armelor, i-a arestat pe colonel și pe alți 38 de oameni, localnici și călugări la mănăstirea Polovragi. Arestările s-au produs în anul 1958.

Mai mulți locuitori ai comunei și călugări de la mănăstire au fost obligați să sape, atât în incinta mănăstirii, cât și în Valea Seacă pentru descoperirea aurului, respectiv a armelor.

Omul care îl găzduise multă vreme pe fostul prefect al Poliției Odesei și călugărul Emilian „au fost omorâți în bătaie, întrucât nu au divulgat ascunzătorile.”⁽³⁾

Între călugării maltratați de Securitate s-a aflat și fostul scriitor și Mitropolit al Clujului și Feleacului, Bartolomeu Anania.⁽⁴⁾

Profesorul și cercetătorul Nicolae Simionescu scrie că „multe familii de basarabeni au părăsit satele lor [după reocuparea Basarabiei de către armata sovietică, în iunie 1940 - n.n.] și s-au adăpostit la Polovragi” și în alte localități.

Aceștia erau „țărâni avuți și intelectuali” și au adus cu ei „bijuterii, bani de aur și de argint, covoare, butoaie cu miere, haine...”⁽⁵⁾

Aflăm din scrierile lui Nicolae Simionescu și că unii locuitori ai Polovragilor îl cunoșteau pe colonelul Iulian Popovici, încă din vara anului 1940, când, în calitate de comandant al Jandarmeriei din Oltenia, „ia în evidență cele douăsprezece familii de basarabeni refugiați la Polovragi.” După recuperarea Basarabiei de armata română, conducătorul statului, Ion Antonescu, l-a numit, în 1941, pe colonelul Iulian Popovici prefect al poliției Odesei⁽⁶⁾.

Din această poziție, Popovici a salvat mulți evrei de la deportare și de la exterminare. Cu acordul tacit al lui Antonescu, prefectul poliției a salvat mulți evrei din Odesa: „i-a cunoscut, devenindu-le naș, i-a ascuns și le-a favorizat refugierea în România.”⁽⁷⁾

Iulian Popovici „se confesa apropiatilor, în perioada cât a stat la Polovragi, că nemții îi amenințau pe evrei că vor fi duși la Marea Roșie și uciși”⁽⁸⁾.

Simionescu scrie că în 1946 colonelul Popovici a fost condamnat la doi ani închisoare pentru crime de război, „dar pedeapsa nu a fost executată și fostul prefect al Odesei a revenit la Polovragi”⁽⁹⁾.

Întrucât Iulian Popovici i-a ajutat pe evrei în acea perioadă grea, refugiații au lăsat în custodia colonelului aurul, bijuteriile, obiectele de artă religioasă. Acesta „se face garantul păstrării acestor valori cu condiția revenirii la cei în drept, în proporție de 60%.”

Autorul afirmă că depozitarea și păstrarea *tezaurului* în beciurile mănăstirii în perioada 1941-1944 „este un fapt istoric incontestabil adeverit de cercetările mele.”⁽¹⁰⁾ Tot incontestabile sunt considerate și angajamentele lui Popovici pentru „protejarea vieții și a averilor evreilor.”⁽¹¹⁾

În momentul ajungerii frontului pe linia Chișinău-Iași, Iulian Popovici se găsea la Polovragi împreună „cu soția, fiica, soacra, cumnatul, două ordonanțe (soldați), o căruță cu doi cai ale armatei și o mașină neagră.”

Contactele avute de mai multă vreme cu mai

mulți localnici și cu călugării „îi conferă certitudinea ascunderii tezaurului, mașinii, armamentului și muniției de război în două locuri: mănăstirea și Valea Seacă.”⁽¹²⁾

În perioada 1944-1947, Iulian Popovici se afirmă ca o persoană importantă a comunității. Are legături strânse cu liderii liberali locali Ion Constantinescu, Ștefan Păunescu, cu țărânistul Petre Adamescu și chiar cu „legionari cărora le dă pistoale și bani.”⁽¹³⁾

Între anii 1946 și 1947, Iulian Popovici a fost director al Căminului Cultural Polovragi. În fiecare duminică și la marile sărbători religioase organiza serbări la care „participa tot satul” (când serbările se desfășurau în aer liber) și tineri din satele vecine.

De multe ori era vizitat de persoane străine și în dese rânduri pleca la Craiova și la București.

În toate împrejurările își exprima respectul și prețuirea pentru mareșalul Antonescu și își manifestă îngrijorarea față de „pericolul bolșevizării țării și față de intrarea României în sfera de influență a Moscovei”. Se implică în alegerile din 1946 și îi îndeamnă pe oameni „să nu voteze cu bolșevicii.”⁽¹⁴⁾

În vara anului 1947, căpitanul de Securitate Goga, ajutat de doi localnici, încearcă să-l aresteze, dar „scapă ca prin minune și, de atunci, începe calvarul.” N. Simionescu, preluând mărturiile oamenilor, scrie despre acest calvar astfel: „Deghizat, umblă și se ascunde la prieteni de nădejde, peregrinează noaptea la Horezu, Râmnicu Vâlcea, Craiova, București, însă cea mai mare parte a timpului în perioada 1949-1958 este adăpostit la mare secret de trei familii din Polovragi.”⁽¹⁵⁾

Între anii 1947-1950 Iulian Popovici a fost găzduit, cu intermitențe, și protejat de Adrian Făgețeanu la mănăstirea Govora.⁽¹⁶⁾

Documentele din arhivele Securității ne certifică faptul că cel retras la Polovragi a fost urmărit îndeaproape de Securitate. În Arhivele Securității a fost înregistrată o „Notă privind relațiile despre Popovici Iulian și colonelul Drăgulescu Traian cerute de Direcțiunea Generală [a Securității Poporului - n.n.]”.

Documentul a fost emis în septembrie 1948 și face parte dintr-un pachet ridicat de Direcția Regională a Securității Poporului Craiova (prin locotenent Oancă Constantin și plutonier-major Vreja Nicolae), în urma percheziției efectuate la domiciliul fostului comisar de poliție din Craiova, Marin Popescu.

Percheziția s-a desfășurat în 6 ianuarie 1949. Din procesul-verbal, reiese că cei din Securitate erau informați că „la domiciliul numitului s-ar găsi material cu caracter subversiv” și că „în podul casei, ascuns sub o grindă a acoperișului”, s-au găsit 44 „de notițe care în realitate sunt ordine scoase în copie” de fostul radiotelegrafist Iancu Robu, care „erau transmise numitului Popescu Marin”.

Urmează enumerarea *notițelor*, la numă-

rul curent 38 fiind cea care se referă la Iulian Popovici⁽¹⁷⁾.

Iancu (Ioan) Robu (fost telegrafist al Siguranței Statului) a furnizat informații liderilor M.N.R.O. din calitate sa de telegrafist la Direcția Regională a Securității Poporului Craiova, faptă pentru care a fost condamnat - în procesul Ioan Carlaonț, Gherasim Iscu, Radu Ciuceanu și alții, lideri ai M.N.R.O. - la 20 de ani de temniță grea și cinci ani degradare civică pentru „crimă de trădare prin necredință” și la zece ani temniță grea și patru ani degradare civică pentru „crima de uneltire contra ordinii sociale”. Urma să execute pedeapsa cea mai grea⁽¹⁸⁾.

Numele lui Iulian Popovici apare, de fapt, în două note ale Securității. În prima, se precizează că redă „informații strict discrete asupra colonelului Popovici Iulian, fost prefect la Odesa, din comuna Polovragi - Gorj și colonel Drăgulescu Traian din Turnu-Severin, str. Căpitan Cernăianu, 39”⁽¹⁹⁾.

În a doua notă, pe lângă numele celor doi, se adaugă precizările: „colonel de Jandarmerie” la numele Drăgulescu, din Severin, și „Idem” la Popovici din Gorj.

În a doua notă mai apare „generalul Mociulski din Craiova” și întrebarea „Unde se află?”. În continuare sunt înregistrate date care nu se referă direct la cei doi coloneli⁽²⁰⁾.

Având în vedere calitatea celor doi coloneli, foști comandanți de jandarmi, dar și pe aceea a celui percheziționat, fost comisar de poliție, suntem îndreptățiți să afirmăm că Securitatea îi suspecta de apartenență la o structură de rezistență anticomunistă.

Mai reținem din scrierile profesorului Simionescu următoarele: Securitatea și Miliția au organizat la Polovragi „un câmp de supraveghere permanentă”; locuitorii au fost supuși șantajului, torturii și unor presiuni inimaginabile inoculându-li-se „un adevărat delir al fricii”; celor bănuți că îl sprijineau pe Popovici li s-au confiscat bunuri, vaci și porci; mulți oameni au fost anchemetați la posturile de Miliție din Polovragi și Novaci și le-au fost exmatriculați copiii din facultăți; secretarul de partid al raionului Gilort i-a amenințat pe polovrăgeni cu desființarea comunei, fiindcă sunt „un cuib de bandiți, foști legionari și criminali”; depozitul de arme din Valea Seacă a fost desființat și armele au fost împărțite unor polovrăgeni; mai mulți localnici (pe care cercetătorul îi și amintește) au înființat, împreună cu colonelul Popovici, o structură conspirativă pentru „a scăpa țara de stalinisti”⁽²¹⁾.

Arestarea colonelului Iulian Popovici a fost precedată de arestarea a patru familii care foloseau *mărci falsificate* „pentru a rula o mai mare cantitate de lemne la joagărul lui Nicolae al Florii și a ascunde delictele oamenilor nevoiași.”

Erau implicați în afacerea *mărcilor false* și o parte din membrii *conspirației antistaliniste*.⁽²²⁾ Popovici a fost descoperit de Securitate în ascunzătoarea amenajată la proprietatea familiei Ion Bușe.

Foarte mulți localnici, între care Dumitru Osman, Nicolae Glemeianu, Nicolae Simionescu, Ion Bușe, Ștefan Orzan, Petre Adamescu, Ioniță Salomia, Titu Pacearăscu, Toma Lungu, Ion Constantinescu, Ștefan Păunescu, Constantin Mesteacăn și mai mulți călugări au fost arestați, anchemetați, judecați și condamnați. Nicolae Glemeianu a fost ucis în timpul anchetei.

Au fost deținuți la Poarta Albă, Craiova, Pitești. A scăpat de închisoare învățătorul Constantin Mesteacăn (arestat și anchemetat pentru că în ascunză-

toarea colonelului Popovici s-au găsit ziare trimise de el), fiindcă era deputat în Marea Adunare Națională.

Pedeapsa primită de învățător a fost retragerea dreptului de a mai face parte din organul legislativ comunist.⁽²³⁾

Sub supravegherea atentă a Securității, zeci de polovrăgeni și călugări au săpat zile în șir în grădinile și în beciurile mănăstirii.

Ion C. Manasiescu (în etate de 86 de ani în 2006), participant la săpături spune că „o parte din arme [probabil cele păstrate de colonel după împărțirea celorlalte - n. n.] și tezaurul lui Popovici au fost găsite în beciurile chiliilor dinspre apus.” El mai afirmă că „nici unul din cei trei călugări bătuți crunt de Securitate nu au dezvăluit ascunzătorea”.⁽²⁴⁾

Tribunalul Militar din Craiova a socotit că judecarea procesului este de competența unei instanțe miliatice superioare.

Arestații au fost judecați de Tribunalul Regiunii II Militare București, al cărui complet s-a deplasat la Craiova.

Procesul s-a judecat în 21-24 octombrie 1959 și s-a desfășurat cu ușile închise. Petre Adamescu susține că rechizitoriul a fost prezentat de procurorul militar Ardeleanu, șeful procuraturii militare din Craiova, care ulterior a ajuns procuror general al R.S.R.⁽²⁵⁾

Adamescu crede că excesul de zel al acestui politruc i-a dezgustat până și pe judecători. Ardeleanu le-a spus judecătorilor că dacă vor fi cătuși de puțin înțelegători cu acei criminali înseamnă că aruncă în noroi haina care apără legalitatea populară.⁽²⁶⁾

Iulian Popovici a fost condamnat de Tribunalul Regiunii Militare II București la 20 de ani temniță grea.

A fost eliberat în 1964, când majoritatea deținuților politici au fost amnistiați. L-am întrebat pe Nicolae Simionescu ce s-a întâmplat cu el după ieșirea din închisoare.

Ne-a răspuns că nu se știe cu precizie, dar cei din Polovragi, care l-au cunoscut, cred că a mai trăit doi-trei ani după aceea.⁽²⁷⁾

⁽¹⁾ Arhivele Statului Craiova, Sfatul Popular al Regiunii Craiova, Dosar 17/1954.

⁽²⁾ Mărturie Petre Adamescu (2006).

⁽³⁾ Mărturie Nicolae Simionescu (2006). Profesorul N. Simionescu aflate toate aceste date de la bunicii și de la părinții săi, martori ai evenimentelor. Toate mărturiile urmau să fie publicate sub titlul *Din cercetările mele. Amintiri*. Întrucât nu a reușit să publice cartea, l-am rugat să ne detalieze și să ne completeze informațiile în „cazul Iulian Popovici”. Ne-a răspuns cu amabilitate și ne-a trimis sinteza cercetărilor sale (în iulie 2025). Îi mulțumim pentru solitudine.

⁽⁴⁾ Ibidem.

⁽⁵⁾ N. Simionescu, *Din cercetările mele. Amintiri* (manuscris). Autorul menționează sursele informațiilor sale: Diaconescu Ioana, 78 de ani; Constantinescu Ion, 90 de ani; Manasiescu C. Ion, 86 de ani; Osman Dumitru; Păunescu Ștefan; Simionescu Nicolae; Adamescu Petre. El precizează că „din considerente personale [probabil este vorba de antecesorii din familia sa - n.n.] nu dezvălui identitatea unor localnici care au avut legături ce atingeau mai multe domenii cu colonelul.”

⁽⁶⁾ Ibidem, p. 1.

⁽⁷⁾ Ibidem, p. 2.

⁽⁸⁾ Ibidem.

⁽⁹⁾ Ibidem, p. 5 - Mărturie Ion C. Manasiescu.

⁽¹⁰⁾ Ibidem, pp. 2-4.

⁽¹¹⁾ Ibidem.

⁽¹²⁾ Ibidem, p. 4.

⁽¹³⁾ Ibidem, pp. 4-5. Este citată mărturia lui Ion Constantinescu, în etate de 90 de ani în anul 2006.

⁽¹⁴⁾ Ibidem, pp. 5-6.

⁽¹⁵⁾ Ibidem, p. 6.

⁽¹⁶⁾ A se vedea *Părintele Adrian Făgețeanu și crucea Rugului Aprins: omagiu la un secol de la nașterea sa*, București, Lumea Credinței, 2012, p. 40.

⁽¹⁷⁾ Arhivele Serviciului Român de Informații (A.S.R.I.), Fond „D”, dosar nr. 1206, vol. 2, f. 302-303, *apud* Radu Ciuceanu, *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. II, 1949-1952, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003, pp. 28-30.

⁽¹⁸⁾ A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 2, f. 255-265, Sentința Tribunalului Militar Craiova în procesul organizației subversive Carlaonț-Ciuceanu, *apud* R. Ciuceanu, *ibidem*, pp. 260-283.

⁽¹⁹⁾ A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 1206, vol. 2, f. 341, *apud* Radu Ciuceanu, *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. II, 1949-1952, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003, p. 57.

⁽²⁰⁾ A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 1206, vol. 2, f. 348, *apud* Radu Ciuceanu, *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. II, 1949-1952, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003, p. 58.

⁽²¹⁾ N. Simionescu, op. cit., pp. 7-8.

⁽²²⁾ Ibidem, pp. 8-9.

⁽²³⁾ Ibidem, p. 9.

⁽²⁴⁾ Ibidem, p. 11. Mărturie I. Manasiescu.

⁽²⁵⁾ Mărturie Petre Adamescu (2007).

⁽²⁶⁾ Ibidem.

⁽²⁷⁾ N. Simionescu, op. cit., p. 9.

Librăria Mare din Piața Mică vă recomandă:

Gazeta Gorjului
Redactor Șef:
Vasile VASIESCU
vasilevasiescu@yahoo.com

reprezintă un proiect editorial medi@rt.vasiescu
susținut logistic și financiar de S.C. GORJEANUL S.A.
Tehnoredactare:
Mihai Valentin DOBRE & Irinel AVRAM

ISSN 1221 - 0129

Director General: Bebe-Viorel IONICĂ
Tipografia
PRODCOM SRL

CERTDIGITAL
semnează sigur

KIT SEMNĂTURĂ DIGITALĂ

✓ Integritate Multiplatformă

✓ Securitate

✓ Cost redus

Contactează-ne!

office@certdigital.ro

